

Riksdagens protokoll



1982/83:38

1 december 1982

Debatter m. m.

Onsdagen den 1 december

Översyn av JO-ämbetet m. m.	5
Ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter	8
Avveckling av vissa statliga fonder	19
Försäkringskassornas roll vid rehabilitering	21
Hälsoskyddslag, m. m.	29
Dödsbegreppet, m. m.	39
Carl Larssons målning Midvinterblot	46
Ändring i körkortslagen m. m.	47
Överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB ...	50
Ändring i naturvårdslagen	56
Ny lotterilag	76
Ändringar i utlänningslagen m. m.	86
Meddelande om frågor	
1982/83:147 av Birgitta Hambraeus (c) om upprustningen av inlandsbanan	101
1982/83:148 av Arne Andersson i Gamleby (s) om kättingfa- briken i Kramforsområdet	102
1982/83:149 av Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) om den specialinriktade sjuksköterskeutbildningen	102
1982/83:150 av Inga Lantz (vpk) om barnolycksfallsutredning- ens förslag	102
1982/83:151 av Sven Henricsson (vpk) om domänkoncernens husaffärer, m. m.	103
1982/83:152 av Kerstin Ekman (fp) om statliga insatser till stöd åt rederier med mindre fartyg	103
1982/83:153 av Carl Bildt (m) om visst uttalande om omfatt- ningen av en nordisk kärnvapenfri zon	104
1982/83:154 av Bengt Wittbom (m) om revisionen av arbets- marknadsverkets verksamhet	104

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 1 december

Konstitutionsutskottets betänkanden

1982/83:7 Översyn av JO-ämbetet m. m.	5
1982/83:8 Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundigheter .	8

Finansutskottets betänkanden

1982/83:7 Kostnaderna för vissa avgifter och importregleringar	18
1982/83:8 En investeringsfrämjande lånefond	18
1982/83:9 Utformningen av en kronemynten	18
1982/83:11 Avveckling av vissa statliga fonder	19
1982/83:15 Decentralisering av beslut om arvsfondsbidrag till organisationer	20

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1982/83:5 Handläggning av arbetsskadeärenden	21
1982/83:7 Ersättning till smittbärare	21
1982/83:8 Försäkringskassornas roll vid rehabilitering	21

Socialutskottets betänkanden

1982/83:6 Hälsoskyddslag, m. m.	29
1982/83:7 Dödsbegreppet m. m.	39

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:3 Vård i livets slutskede, m. m.	39
---	----

Kulturutskottets betänkanden

1982/83:5 Vissa museifrågor	45
1982/83:7 Bevarande av röntgenarkivet vid Malmö allmänna sjukhus	45
1982/83:8 En FM-sändarstation i Halmstad som sänder Radio Kronoberg	45
1982/83:9 Carl Larssons målning Midvinterblot	46

Trafikutskottets betänkanden

1982/83:2 Ändring i körkortslagen m. m.	47
1982/83:3 Godkännande av överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB	50

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83:4 Ändring i naturvårdslagen	56
---	----

Näringsutskottets betänkanden

1982/83:4 Följdlagstiftning till den nya försäkringsrörelselagen, m. m.	76
1982/83:7 Lotterilag	76

Skatteutskottets betänkande

1982/83:6 Lotteribeskattningen	76
--------------------------------------	----

Näringsutskottets betänkande

1982/83:8 Ändring i lagen med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m.	86
--	----

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1982/83:3 Ändringar i utlänningslagen m. m.	86
--	----

1982/83:38

Onsdagen den 1 december

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 23 november.

2 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1982/83:138 till civilutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Utrikesutskottets betänkanden 1982/83:5-7 och 9

Socialutskottets betänkanden 1982/83:5, 8 och 9

Kulturutskottets betänkande 1982/83:12

Utbildningsutskottets betänkanden 1982/83:4-6

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1982/83:6-11 och 14

Civilutskottets betänkanden 1982/83:2, 5 och 6

4 § Översyn av JO-ämbetet m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:7 om översyn av JO-ämbetet m. m.

Anf. 1 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiets representanter i konstitutionsutskottet har lämnat ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet i denna fråga.

Vi har något tydligare än vad som framgår av utskottets framställning ansett oss böra understryka det samband som finns mellan de instrument varmed riksdagen fullgör sin uppgift att "granska rikets styrelse och förvaltning".

Riksdagens kontrollmakt gäller dels gentemot regeringen, dels gentemot domstolar och förvaltningsmyndigheter. Regeringens handlande granskas i första hand, från konstitutionell synpunkt, av konstitutionsutskottet; domstolar och myndigheter, statliga och kommunala, granskas ur juridisk synvinkel i första hand av justitieombudsmännen, och den statliga förvaltningen sakrevisionsmässigt främst av riksdagens revisorer. Självfallet kan

Onsdagen den
1 december 1982

*Översyn av JO-
ämbetet m. m.*

man också i en vidare mening hänföra utskottens och kammarens sakbehandling av vissa frågor, liksom interpellations- och frågeinstituten, till riksdagens kontrollmakt. För konstitutionsutskottet, justitieombudsmännen och riksdagsrevisorerna utgör dock själva kontrollfunktionen en central uppgift. Konstitutionsutskottet ger både vid sin behandling av JO:s ämbetsberättelse och i sitt granskningsbetänkande riksdagen en direkt möjlighet att agera och fatta beslut i de frågor som utskottet aktualiserar. Detsamma gäller riksdagens revisorer. Vi hade för några få dagar sedan en debatt i kammaren om utskottens och riksdagens agerande i förhållande till revisorernas berättelse, där Sture Palm, enligt min mening med rätta, beklagade att berättelsen endast "lades till handlingarna" utan att riksdagen tog ställning i sak. Det är bl. a. möjligheten för riksdagen att *fatta beslut* i frågor som anhängiggörs av konstitutionsutskottet eller riksdagens revisorer som skiljer den kontrollfunktionen från den som utövas genom interpellationer och frågor.

Det är uppenbart att förändringar av något av dessa speciella kontrollinstitut – konstitutionsutskottet, JO och riksdagens revisorer – som i första hand tillhandahåller underlag för riksdagens utövande av kontrollmakten, också kan påverka de andra kontrollinstrumentens uppgifter och funktioner. En översyn av JO-ämbetets uppgifter och verksamhet, för vilken riksdagen redan under förra riksmötet uttalat sig, är emellertid i sig en så omfattande uppgift att denna f. n. bör ha företräde framför den större uppgiften att verkställa en "samlad översyn" av riksdagens kontrollmakt. Vi delar den uppfattningen, och detta är orsaken till att vi endast lämnat ett särskilt yttrande. Vi anser emellertid att detta förhållande likväl inte bör utgöra hinder för en utredning om JO-ämbetet att i sina överväganden, om så anses erforderligt, också inbegripa relationerna mellan de organ som riksdagen har till förfogande för utövande av kontrollmakten, såväl inbördes som i förhållande till riksdagen själv. I vilken omfattning en "samlad översyn" därefter kan anses erforderlig, blir rimligtvis beroende av vad en utredning av JO-ämbetet kommer fram till liksom av vad förvaltningsutredningen kan ha att anföra i saken.

Så långt det moderata särskilda yttrandet. För egen del vill jag gärna tillfoga några synpunkter, som jag hittills förgäves givit uttryck åt i motioner och anföranden här i kammaren de senaste åren.

Det statliga förvaltningsmaskineriet växer oavbrutet, författningsreglerandet likaså. Mer och mer av normgivningsmakten glider ned på otaliga myndigheter och kommunala organ, allt under det att den juridiska kompetensen hos dessa urvattnas. Det finns f. n. ett förslag i departementsserien om att renodla den normgivning som myndigheterna får ägna sig åt genom en uppdelning i bindande "föreskrifter" och inte bindande "allmänna råd".

Det är gott och väl. Men jag är fundersam över uppgiften i en aktuell samhällsvetenskaplig utredning att bakom beslut i samhälleliga organ, inte minst på kommunal nivå, ligger 100 tjänstemannatimmar mot en arbetstimme för de ansvariga beslutsfattarnas del. Min bestämda känsla är att vi håller

på att få ett allt bredare myndighetsvälde här i landet som i grunden är ett tjänstemannavälde, och detta är i alltför hög grad undandraget både insyn och straffansvar.

Även om jag kan förstå och uppskatta JO Per-Erik Nilssons ambitioner att förebygga maktmissbruk framför uppgiften att straffa, så tror jag att det nu är angeläget att låta pendeln slå något mera åt andra hållet. Överseendets och klemighetens tid bör nå ett slut. Myndigheter och förtroendemän är till för medborgarnas skull och inte tvärtom, och vi här i riksdagen och de som arbetar på riksdagens uppdrag måste besinna att vi i det kanske alltför "starka samhälle" som vuxit fram under de senaste decennierna alltmera måste ta på oss uppgiften att försvara medborgarna mot överheten.

Att vara *anställd* i rikets tjänst skall inte bara vara vad som numera kallas en sysselsättning. Det skall också vara ett *ansvar*, och det ansvaret skall kunna utkrävas, likaväl av den högste som av den lägste inom våra myndigheter.

Vad det här landet behöver är inte bara åtstramning utan även uppstramning. Riksdagen och dess justitieombudsmän måste båda verka för att inte obillig lagskipning eller i skydd av dävna ramlagar utfärdade påbud och regler vållar om sin rätt omedvetna och av samhällsorganens makt överväldigade medborgare skada.

Det är min förhoppning att den JO-utredning som nu skall sjösättas – i förening med ett återställande av reella möjligheter att kunna utkräva ansvar av statliga och kommunala tjänstemän – skall bidra till att vårt land behåller sin gamla karaktär av rättssamhälle.

I detta anförande instämde Allan Ekström, Anders Björck, Erik Olsson, Erik Hovhammar, Görel Bohlin, Birger Hagård, Elisabeth Fleetwood och Göran Ericsson (alla m).

Anf. 2 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Som framgick av Gunnar Biörcks anförande, har det här betänkandet samtliga partier i vårt utskott bakom sig, och jag har ingen anledning att söka sak med min utskottskollega. Utformningen av betänkandet är i hög grad ett lagarbete inom utskottet, där vi har beaktat varandras synpunkter.

Jag skall bara något kommentera den del av anförandet som knöt an till det särskilda yttrandet och där det diskuterades hur snävt eller vitt utredningsuppdraget skall kunna bli.

Då vill jag först betona att redan vid föregående reform, 1975 års JO-reform, utlovades från utskottets sida att det skulle göras en utvärdering av erfarenheterna av ämbetet och dess organisation. Det är den utfästelsen, som har upprepats under årens lopp, som vi nu här infriar. När man gör en sådan utvärdering är det självklart att utredningen kommer att ha möjligheter att också ta del av vad som sagts under kammardebatterna och av vad som framhållits i riksdagstryck. Utskottet har också hänvisat till detta.

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter

Sedan har vi i utskottsbetänkandet framfört att den utredning som skall göras inte bör vara bunden av några detaljerade direktiv i sitt uppdrag utan kunna förutsättningslöst pröva både principiella frågor om ombudsmännens verksamhet och frågor som har att göra med ämbetets organisation. Vad vi har velat betona är ändock att frågan om kontrollmakten i ett vidare perspektiv inte bör tas upp i samband med denna utredning. Det skulle kunna leda till att den tog alltför lång tid. Vi anser alltså att det här förslaget är en bra grundval för utredningsarbetet och bör leda fram till att man efter utredningens avslutande snabbt kan framlägga ett förslag för riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

5 § Ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:8 om ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter (prop. 1982/83:19).

Anf. 3 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Frågan om församlingarnas kompetens på begravningsområdet är förvisso inte ny för riksdagen. Under senare år har frågan varit föremål för behandling här i kammaren ett flertal gånger, och det har då handlat om en utvidgning av församlingarnas kompetens, så att de skulle kunna handha och finansiera vissa delar av begravningskostnaderna för den enskilde.

Man kan lugnt räkna med att ett bifall till den socialdemokratiska motion som finns i ärendet och som vill ge församlingarna sådana möjligheter på sikt skulle leda till betydande kostnader för församlingarna. Tanken är alltså att samhället skall gå in på ett nytt område – med nya åtaganden och nya kostnader. Begravningar skall helt eller delvis kunna finansieras med skattemedel.

Det finns anledning att säga nej på denna punkt. Det finns redan en rad möjligheter att nedbringa begravningskostnaderna eller att få hjälp genom t. ex. yrkesskadeförsäkringen, grupplivförsäkringen, begravningskassorna eller andra försäkringsformer, t. ex. privata livförsäkringar av olika slag. Skulle detta trots allt inte räcka till, kan bidrag till begravningskostnaderna också utgå i form av socialhjälp. Att utöver detta låta skattemedel användas kan inte vara nödvändigt. Jag vill också peka på att möjligheterna för våra församlingar att bära denna typ av kostnader är starkt varierande, beroende på att församlingarna i hög grad har olika storlek och därmed också i hög grad ett olika starkt skatteunderlag. De flesta dödsbon ger dessutom förvisso ett plus vid bouppteckningen. Det kan knappast vara rimligt att samhället då till arvingarnas glädje går in med ytterligare hjälp.

Herr talman! Det finns, som sagt, anledning att här säga nej. Det är

märkligt att socialdemokraterna nu går ut och vill vidga den kyrkokommunala kompetensen och dra på församlingarna nya kostnader i en tid då det borde handla om raka motsatsen, nämligen besparingar. På sikt rör det sig ingalunda om några små belopp, och det visar att socialdemokraterna väl knappast menar allvar med sitt tal om att försöka få samhällsekonomin i balans. För dem är det tydligen viktigare att nu utvidga den offentliga sektorn.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr talman! I vad sedan gäller frågan om kyrkoherdens ställning såsom självskriven medlem av kyrkorådet vill man nu från socialdemokratiskt håll ta bort denna självskrivenhet, även om det formellt sett denna gång bara handlar om en utredning av ett föreliggande motionsyrkande. Det skall då erinras om att kyrkoherden tidigare också var självskriven ordförande i kyrkorådet. På socialdemokratiskt initiativ ändrades detta för ett antal år sedan.

Den socialdemokratiska argumentationen i utskottsbetänkandet går ut på att kyrkoherden är att betrakta som vilken tjänsteman som helst i statlig eller kommunal förvaltning. Han skall därför bara ha närvaro- och yttranderätt m. m., ungefär som en skoldirektör i skolstyrelsen eller en kanslichef i kommunstyrelsen.

Om detta kan man säga att socialdemokraterna i de många viktiga reformer på kyrkans område som vi nu står i begrepp att genomföra har haft en i stort sett likartad syn. Man har nämligen velat dra långtgående paralleller med den borgerliga kommunen. Sett utifrån detta är den socialdemokratiska inställningen i fråga om att ta bort kyrkoherdens självskrivenhet i kyrkorådet logisk och begriplig.

Men man måste fråga sig om parallellen verkligen håller. En kyrkoherde har andra uppgifter och en annan typ av ansvar än en kommunal chefstjänsteman. Man installerar ju inte t. ex. en skoldirektör eller en kanslichef under högtidliga former. Kyrkoherden har att utöva en andlig verksamhet, som inte låter sig lätt beskrivas eller definieras i någon instruktion. Det går helt enkelt inte att dela upp en kyrkoherdes verksamhet i olika roller och sedan strikt separera dem. Hans verksamhet består av många moment, och kyrkorådet är ett viktigt instrument för att genomföra församlingsarbetet. Det går inte att sätta några vattentäta skott mellan en kyrkoherdes olika arbetsuppgifter. Det har därför hittills betraktats som naturligt, ja, nödvändigt, men också fördelaktigt för alla, om kyrkoherden som fullvärdig medlem kunnat delta i kyrkorådets verksamhet.

Vad skulle nu hända om vi ändrade på detta och inte längre tog hänsyn till kyrkoherdeämbetets speciella karaktär? Vad skulle hända om vi glömde bort att det handlar om en kyrka och inte om en kommunal nämnd? Ja, det finns anledning att tro att många inom svenska kyrkan skulle reagera starkt. Vi har redan från vissa håll en reaktion mot de reformer som nu är på gång och som uppfattas som ett försök från statens sida att lägga under sig också viktiga delar av kyrkans arbete.

Herr talman! Jag delar inte denna negativa inställning till de reformer som

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundligheter

nu är på gång. Jag tror att reformerna i stället kan vara till fördel och till glädje för svenska kyrkan. Men det finns inte anledning att nu gå vidare. Tvärtom bör man slå vakt om ett så viktigt element i den lokala kyrkliga verksamheten som kyrkoherdens medlemskap i kyrkorådet innebär.

Biskop Arne Palmqvist, som få förtrogen med och verksam inom det organisatoriska reformarbetet inom svenska kyrkan, varnade för några veckor sedan i massmedia för konsekvenserna av den socialdemokratiska motionen. Han menade att detta skulle uppfattas så negativt inom kyrkan att risken var uppenbar att dekanatbildningen skulle öka snabbt som en protest.

En ökad dekanatbildning inom svenska kyrkan är inget att sträva efter. En sådan utveckling skulle inte vara till gagn för svenska kyrkan enligt mångas uppfattning. Jag tror att få socialdemokrater skulle välkomna en sådan utveckling. Men ironiskt nog kan det bli just socialdemokraterna som ger dekanatbildningen en rejäl puff framåt.

Detta bör man betänka. Om omsorgen om kyrkan bland socialdemokraterna anses viktigare än vissa principer när det gäller kommunal förvaltning, så bör det socialdemokratiska motionsförslaget inte genomföras.

Herr talman! Kyrkoherden bör alltså, liksom hittills, vara självskriven ledamot av kyrkorådet. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Så, herr talman, till den tredje och sista av reservationerna. Den gäller frågan om valbarhet till kyrkvärdsuppdrag. Det står helt klart att det finns ett viktigt samband mellan kyrkvärdsuppdraget och kyrkorådets ledamöter. Så har det varit under mycket lång tid. Det framstår därför som naturligt att kyrkvärdarna hämtas ur den krets som kyrkorådet utgör. Kyrkvärdarna har ett speciellt och lagligt reglerat ansvar för förvaltningen av den kyrkliga egendomen, och då bör de också sitta med i det verkställande organet, nämligen kyrkorådet. Det här ansvaret kan, herr talman, absolut inte bara anses vara en tom formalitet.

Det har sagts i debatten att det finns problem när det gäller att rekrytera kyrkvärdar. Säkert är det också så på vissa håll, men som utskottet påpekar finns det möjligheter att utse särskilda gudstjänstvärdar som ombesörjer vissa representativa eller ceremoniella delar av kyrkvärdsuppdraget, t. ex. upptagandet av kollekt.

Sådana gudstjänstvärdar finns också på många håll, och de avlastar naturligtvis kyrkvärdarna, varför det bör vara enklare att få till stånd en rimlig rekrytering av kyrkvärdar. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3.

Får jag avslutningsvis säga, herr talman, att inte någon av de här tre aktuella frågorna var föremål för överläggning vid de förhandlingar som ägde rum för bortåt ett år sedan, då partierna diskuterade de viktiga reformåtgärder på kyrkans område som nu håller på att genomföras. Inte minst frågan om kyrkoherdens ställning i kyrkorådet borde då ha blivit föremål för en diskussion, om man hade velat ändra på den nuvarande ordningen. Så skedde alltså inte.

Anf. 4 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! I den rad av kyrkliga frågor som riksdagen haft att ta ställning till denna höst har turen nu kommit till förslaget beträffande en ny lag om församlingar och kyrkliga samfundigheter. Till skillnad från kyrkomötesreformen innehåller detta förslag få nyheter av principiellt intresse. I första hand är det fråga om en anpassning till den nya kommunallagen av reglerna för hur våra församlingar styrs. Denna huvudinriktning av förslaget har accepterats av ett enigt utskott.

Propositionen, som lades fram av den borgerliga regeringen i början av september, har föranlett några ändringsförslag från socialdemokratiskt håll. Det är just dem som jag nu vill kommentera.

Det första gäller en motion av Sture Palm och Aina Westin om församlingarnas möjligheter att begränsa begravningskostnaderna för enskilda. Dessa kostnader är ofta en betungande utgift för de anhöriga trots de olika former av ekonomisk hjälp som finns. Läget är f. n. det att församlingarna inte har rätt att bedriva annan verksamhet på begravningsområdet än att anskaffa och vårda begravningsplatser. Inte heller på denna punkt i propositionen föreslås någon ändring. Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten anser emellertid att församlingarnas kompetens på detta område bör vidgas. Frågan bör dock först utredas, eftersom församlingarnas förmåga att ekonomiskt klara av en sådan utvidgning naturligtvis starkt varierar. Vi anser att svenska kyrkans strukturfrågor på det lokala planet bör få en framträdande plats i en sådan utredning.

En annan fråga som tagits upp från socialdemokratiskt håll avser kyrkoherdens ställning i kyrkorådet. F. n. gäller att kyrkoherden är självskriven ledamot i kyrkorådet. Någon ändring på denna punkt föreslås inte heller i propositionen. Utskottsmajoriteten menar emellertid att en principiellt rättigare ordning vore att kyrkofullmäktige valde kyrkoråd utan förbehållet att kyrkoherden obligatoriskt skall ingå i rådet. Frågan var uppe till diskussion redan 1961, då den nuvarande församlingsstyrelselagen antogs av riksdagen. Då avskaffades kyrkoherdens självskrivna ledamöter som ordförande i rådet. Men längre var man inte beredd att gå. Under den tjugoförårsperiod som gått sedan dess har argumenten mot att kyrkoherden obligatoriskt skall ingå i kyrkorådet vuxit i styrka. Jag vill i det sammanhanget påminna om den demokratisering av kyrkomötet som riksdagen i höst har fattat beslut om under stor enighet. I det nya kyrkomötet skall inte längre biskoparna ingå som självskrivna ledamöter. Däremot har biskoparna närvaroplikt och rätt att delta i kyrkomötets överläggningar.

Utskottet har menat att man skall gå försiktigt fram i denna fråga. Därför bör en utredning få pröva vilka konsekvenser det skulle få för arbetet i kyrkorådet och i församlingarna över huvud taget om kyrkoherdens självskrivna ledamöter avskaffades. Utredningen bör också särskilt undersöka andra former för kyrkoherdens medverkan i kyrkorådets arbete än obligatoriskt medlemskap.

Från socialdemokratiskt håll har vi också ansett att valbarheten till kyrkorådsuppdrag bör vidgas. F. n. gäller att endast ledamöter av kyrkorå-

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundigheter

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundligheter

det kan väljas till kyrkvårdar. Sammankopplingen har motiverats med det ansvar för lokalkyrkan och dess egendom som kyrkvårdarna delar med kyrkorådet. I propositionen föreslås ingen ändring i nuvarande ordning. Utskottsmajoriteten menar emellertid att man kan nöja sig med att en av kyrkvårdarna utses bland kyrkorådets ledamöter och övriga bland röstberättigade församlingsledamöter. Det är min uppfattning att detta kommer att göra det mycket lättare att finna personer som är villiga att åta sig uppdrag både som ledamöter i kyrkorådet och som kyrkvård och på så sätt bredda lekmannainflytandet i församlingarnas verksamhet.

I de frågor som jag nu berört har det beklagligtvis inte varit möjligt att nå enighet i utskottet, detta trots att det inte rör sig om några riktigt stora frågor och trots att vi från socialdemokratiskt håll, särskilt i fråga om kyrkoherdens ställning, har ansträngt oss att hålla dörren öppen för kompromisser. I kyrkvårdsfrågan har vi hållit fast vid den ståndpunkt som utskottet enhälligt intog för några år sedan. De borgerliga ledamöterna har däremot gått ifrån denna linje. Den anda av enighet som präglade besluten om de stora kyrkoreformerna detta år har inte heller kunnat fasthållas. Jag beklagar detta men vill uttala förhoppningen att det skall vara möjligt att nå enighet om begravningsfrågorna och frågan om kyrkoherdens ställning, när de återkommer till riksdagen efter den utredning som skall äga rum. För arbetet inom våra församlingar är det av största vikt att vi är eniga om de rättsliga ramarna för det kyrkliga arbetet.

Med detta, herr talman, vill jag på samtliga punkter yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 5 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna har valt att i betänkandet tala om utredningar för att camouflera vad det är de egentligen vill och kanske i någon mån också för att camouflera en taktisk – jag understryker *taktisk* – reträtt. Wivi-Anne Cederqvist säger också att det inte finns några konkreta förslag i betänkandet, utan man vill resonera om detta. Men, herr talman, då ber jag att Wivi-Anne Cederqvist och kammarens övriga ledamöter läser vad som står på s. 6 i utskottsbetänkandet när det gäller kompetensen. Där sägs:

”Utskottet har stor förståelse för det krav på vidgad kompetens på begravningsområdet som framförs i motion 1982/83:22.”

Man fortsätter med att säga att det nu handlar om att utreda detta, så att man kan klara av de praktiska förutsättningarna för att genomföra det.

Vad säger man då i betänkandet när det gäller frågan om kyrkoherdens ställning som självskriven ledamot i kyrkorådet? Jo, på s. 9 kan man läsa:

”Enligt utskottet talar således starka skäl för att nu avskaffa kyrkoherdens självskrivethet i kyrkorådet.”

Litet längre fram säger man att utredningen bör bedrivas så snabbt att man kan lägga fram förslag redan under innevarande valperiod.

Herr talman! Det handlar alltså inte om någonting annat än att man med

utredningars hjälp så snabbt som möjligt skall kunna få fram konkreta lagförslag på det här området. Det bör de som är intresserade av kyrkliga frågor ha alldeles klart för sig.

Tidningen Dagen skriver i dag att socialdemokraterna har backat när det gäller frågan om kyrkoherdens självskrivnhet i kyrkorådet. Wivi-Anne Cederqvist försöker ge intryck av att det inte är så farligt, men i själva verket handlar det om att skjuta beslutet något år framåt i tiden, så att man kan klara av saken under innevarande treårsperiod.

Anf. 6 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att vi inte har lyckats nå enighet i dessa frågor.

När det gäller frågan om kyrkvårdarna vill jag säga att den borgerliga oppositionen i utskottet faktiskt har ändrat ståndpunkt sedan 1980/81 års riksmöte. Jag beklagar också detta.

Anf. 7 ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis inte lätt att uppnå enighet, när vi har i grunden olika synsätt. Om socialdemokraterna nu vill göra om svenska kyrkan efter en modell som tillämpas enligt kommunallagstiftningen på olika områden, så får de vara beredda på att man från andra partiers sida inte kan vara med om detta. En kyrka är faktiskt någonting annat än en kommun. Därmed inget ont sagt om kommuner, men det handlar om helt skilda saker, och det är en viktig utgångspunkt när man bedömer kyrkliga frågor.

Jag vänder mig därför, herr talman, mot de paralleller som ständigt dras. Det har man gjort i utskottet, och också Wivi-Anne Cederqvist gjorde det i sitt huvudinlägg när det t. ex. gäller frågan om biskoparnas ställning i det nya kyrkomötet. Man kan icke dra sådana här paralleller när det gäller en kyrkoherdes ställning och verksamhet i en församling.

Beträffande frågan om valbarhet till kyrkvårdsuppdrag vill jag säga att det är riktigt att vi för något år sedan var med på att man skulle se över den. Det har också skett. Frågan har utretts i departementet. Det har varit en remissomgång, och det var en överväldigande majoritet för att icke ändra på den ordning som gäller. När vi sedan tog ställning till utredningen och till remissarbetet hamnade vi på samma ståndpunkt som fördragande statsrådet. Karl Boo, nämligen att man icke skulle föreslå någon ändring. Det innebär inte att vi har ändrat ståndpunkt, eftersom det vi beslutade om förra gången gällde just att utreda frågan. Detta har skett, och utredningen har visat att det icke finns skäl att ändra på den nuvarande ordningen. Konstigare än så är det faktiskt inte.

Anf. 8 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Anders Björck har ändrat sig sedan 1980/81 års riksmöte. Då ansåg han att frågan om kyrkvårdarna var väldigt viktig. Nu har han frångått detta, men jag vill påminna om att ärkebiskopen har sagt att frågan är viktig. På s. 11 i utskottsbetänkandet står det: "Några få för fram andra förslag ---".

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundligheter

Dit hör ärkebiskopen som anser att kyrkvårdarnas ansvar för gudstjänsten är deras främsta uppgift.”

Anf. 9 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! I de olika kyrkopolitiska frågor som riksdagen har att behandla finns det ett par saker som bör uppmärksammas.

Ett framträdande drag är att lagstiftning och andra beslut uppenbarligen utgår från att nuvarande relationer mellan stat och kyrka skall bestå för lång tid framöver. För några år sedan brukade förändringar på detta område avvisas med hänvisning till att de framtida relationerna mellan staten och kyrkan var oklara. I dag verkar det mesta gå ut på att permanenta statskyrkosystemet. Det märks också om man går tillbaka till olika handlingar. Så sent som i början av 1970-talet talade man om skiljandet mellan kyrka och stat. Nu talar man om relationsförändringar.

De borgerliga partierna vill ha det så här. Jag är litet tveksam om var socialdemokratin egentligen står, men inom socialdemokratin bör det väl ändå finnas krafter som står kvar vid det gamla kravet på kyrkans skiljande från staten. Vi får hoppas på att de krafterna gör sig hörda i fortsättningen. Inom vänsterpartiet kommunisterna har vi stått fast vid vår uppfattning att kyrkan bör skiljas från staten, och vi har också vid åtskilliga tillfällen fört fram detta i riksdagen.

Ett annat intressant drag framträder i debatten. Ibland förordas anpassning av den kyrkliga verksamheten till vad som gäller i andra kommunala sammanhang. Ibland avvisas en sådan anpassning som oförenlig med kyrkans intressen. Strävan att modernisera statskyrkosystemet kommer alltså i konflikt med intresset att bevara prästerskapets traditionsbundna särställning. Det är uppenbart.

När det gäller dagens ärende från konstitutionsutskottet skall jag ta upp frågan om begravningsväsendet, som har debatterats här tidigare. Utskottet har behandlat motioner som berör de ekonomiska frågorna och förordar en utredning. Det bör dock observeras att frågan om den kommunala kompetensen i fråga om begravningsväsendet ingalunda är ny. I en utskottsreservation för åtta år sedan anförde vpk att den oklarhet som råder beträffande den kommunala kompetensen borde undanröjas för att fria begravingar skulle kunna införas. Det bör också observeras att debatten då fördes mot bakgrund av att riksdagen under en följd av år avvisat krav på obligatorisk begravningsförsäkring. När nu frågan skall utredas är det befogat att uttala förväntningen att detta skall ske utan alltför långt förhållande.

Det finns ytterligare en aspekt på denna fråga, som Nils Berndtson pekat på i sitt särskilda yttrande till utskottsbetänkandet och som berördes även i reservationen 1974, nämligen möjligheten för borgerlig kommun att ombesörja begravingar. Också denna fråga har varit föremål för utredningar. Stat-kyrka-beredningen förordade ett principbeslut om borgerligt huvudmannaskap. I en senare utredning har tre alternativ presenterats: kyrkligt, kommunalt och delat kyrkligt-kommunalt huvudmannaskap för

begravningsverksamheten. Regeringen har dock stannat för fortsatt kyrkligt huvudmannaskap. Det finns säkert anledning att återkomma till denna fråga.

Det är två viktiga problemställningar som inryms i frågan om kompetensen för begravningsväsendet.

Den ena gäller de tunga ekonomiska kostnaderna för efterlevande. Utskottet beskriver detta så här: "Trots de olika former av ekonomisk hjälp som finns är begravningskostnaderna ofta en betungande utgift för de anhöriga." Det är alldeles riktigt. De borgerliga är inte beredda att instämma i detta. I själva verket är det så, att nuvarande förhållanden, som de borgerliga försvarar, gynnar möjligheten att profitera på människorna ändå fram till gravens kant. Som skäl för motståndet på denna punkt anförde Anders Björck bl. a. att man kan teckna privata livförsäkringar, att man kan få socialhjälp och att den här reformen skulle vara någonting som "gladde" arvingarna. Vi som ofta umgås i kretsar som inte har så stora arv vet att det är väldigt litet glädje med dödsfall och begravning, och ofta är det dessutom förenat med stora kostnader.

Den andra problemställningen gäller möjligheterna till andra alternativ än kyrkliga begravningar. Med borgerlig kommuns möjligheter att ombesörja begravningar skulle religionsfriheten också gynnas – den som alla talar om och vill försvara. Kyrkans traditionella ensamrätt på vissa områden får inte hindra en utveckling i demokratisk riktning. Längre saknades alternativ till kyrklig vigsel. I dag finns vigselförrättare i borgerliga kommuner. En liknande utveckling i fråga om begravningsväsendet måste anses vara rimlig.

Herr talman! Vi har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men vi har ändå önskat betona ett par viktiga frågeställningar i anslutning till detta betänkande.

Anf. 10 KARL BOO (c):

Herr talman! Det har skett en rad reformer på kyrkans område. Det förslag vi i dag har att diskutera är ett sista steg i den del som nu har förändrats. Det gäller således att nu anta en ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter. Den lagen skall ersätta den gamla församlingsstyrelselagen, och den är moderniserad i anslutning till vad som skedde i kommunalt avseende genom 1977 års nya kommunallag.

De reformer som under senare år har gjorts på kyrkans område har beslutats i stor enighet, och jag måste beklaga att inte denna enighet också finns kvar när vi nu skall ta ställning till den nya lagen om församlingar och kyrkliga samfälligheter.

Det är framför allt på tre punkter, såsom också har redovisats här, som skiljaktigheter har kommit fram vid utskottsbehandlingen. Det gäller kyrkoherdens ställning som självskriven ledamot i kyrkorådet, kyrkans strukturfrågor på lokalplanet samt frågan om kyrkvårdar skall utses utanför kyrkorådets krets.

Beträffande de två första frågorna förslår man visserligen bara utredning,

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundligheter

men skrivningarna i utskottets betänkande är så konkreta att det bara är en tidsfråga när den nuvarande majoriteten genomför dessa förändringar. Det är alltså ett mycket bestämt krav som reses, och det tycker jag att kammaren i dag verkligen skall notera.

När det gäller arbetet i församlingarna menar jag att kyrkoherden intar en central roll, och därför är det viktigt att kunna ha ett mycket gott och harmoniskt samarbete mellan kyrkoherden, kyrkorådet och kyrkvårdarna. Det är ändå viktigt hur det fungerar. Man bör också, tycker jag, här ta med i bilden att det inte är så enkelt att ta bort regeln att kyrkoherden skall vara självskriven i kyrkorådet som det har varit att ta bort självskrivningen på andra områden. Om kyrkoherden ställer sig vid sidan av kyrkorådets arbete kan det självfallet bli disharmoni i ett arbete som är viktigt för församlingens medlemmar. Därutöver har vi nu den situationen att kyrkoherden inte alltid är skriven inom församlingen och därmed inte ens valbar – vilket ändå borde vara självklart med en sådan inriktning som utskottsmajoriteten har. – Jag vill notera detta.

Utskottsmajoriteten lägger fram ett olyckligt förslag när det gäller utseende av kyrkvårdar. Härigenom bryts det som har varit en tradition, nämligen att kyrkvårdarna skall hämtas ur kyrkorådets krets eller bland dess suppleanter. Och det är självfallet inte bara fråga om att bryta en tradition, utan man förändrar också något som har ett reellt innehåll. Den utredning som har gjorts sedan utskottet senast behandlade den här frågan – jag vill säga det till Wivi-Anne Cederqvist – visar klart detta samband. Jag vill betyga att jag tidigare hade en viss känsla för att man skulle vidga kretsen. Men efter den utredning som skedde och de föredragningar som vi fick från utredningsmannen stod det klart för mig att det inte var särskilt bra att bryta det här sambandet.

Sedan är det alldeles uppenbart att kyrkvårdarna också får olika status, eftersom en skall tas från kyrkorådet eller suppleantskapet och de andra utanför den kretsen. Jag tycker att här bör noteras att om man vill vidga engagemanget i kyrkan, så kan man utse särskilda gudstjänstvärdar, varvid både unga och gamla och olika verksamheter inom kyrkan kan få vara med. Utskottet anmäler ju också denna möjlighet.

Allvarligast av de särmeningar som har kommit till uttryck i utskottets betänkande tycker jag ändå är socialdemokraternas begäran om en utredning av strukturfrågorna på lokalplanet. Det är ju en upprepning av den motion som förelåg och som riksdagen avvisade när vi godtog den skatteutjämning över kyrkofonden som nu är beslutad. Jag måste säga att det är illa att vi på det här sättet i andanom skall kunna förnimma att socialdemokraterna är ute efter en tvångssammanläggning till ekonomiska samfundligheter ute på lokalplanet. Enligt min mening är det ändå viktigt att vi kan bygga vidare på den lokala organisation som vår kyrka har. Det är kring den organisationen som församlingssamfundskapet skall kunna vitaliseras och förverkligas.

Anf. 11 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Det är faktiskt så, Karl Boo, att man måste se verkligheten som den är. I våra församlingar har man upplevt problem när det gäller att utse kyrkvårdar. De måste hämtas från kyrkorådet. Förtroendevalda är intresserade av att tillhöra kyrkorådet, men för den skull kanske de inte vill ta på sig kyrkvårdsuppdraget. I många församlingar – i varje fall i mitt eget län – har vi sett att detta är ett problem.

Nu löser vi problemet på så sätt att en av kyrkvårdarna hämtas från kyrkorådet, så att man får den kontakten – vi vet att den är viktig. Men f. ö. kan man utse kyrkvårdar bland församlingsmedlemmar.

Anf. 12 KARL BOO (c):

Herr talman! Jag vill bara understryka vad utredningen kom fram till, nämligen att det var ett mycket klart samband i fråga om det ekonomiska ansvaret mellan kyrkvårdarna och kyrkorådet. När det gäller utseende av representation inom kyrkan tycker jag att det är angeläget – och det har jag understrukit tidigare i denna kammare – att man väljer personer som är intresserade och vill engagera sig i kyrkans arbete. Det är då man verkligen kan få en positiv utveckling.

Med det förslag som innefattats i utskottsbetänkandet får ju kyrkvårdarna olika status. En av dem får information från och har kontakt med kyrkorådet, medan de andra inte har den kontakten. Jag menar att det är en ganska underlig tudelning av ett ansvar i det både traditionsbundna och viktiga uppdrag som kyrkvårdskapet innebär.

Anf. 13 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! När det finns problem skall de lösas. Det har varit och är ett stort problem att få kyrkvårdar.

Jag instämmer i vad Karl Boo säger om det ekonomiska ansvaret och att man bör ha kvar kopplingen kyrkvård–kyrkoråd. Av den anledningen har vi också föreslagit att en av kyrkvårdarna skall utses bland kyrkorådets ledamöter. I övrigt kan vem som helst av församlingsmedlemmarna utses.

Anf. 14 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag har i anslutning till propositionen väckt en motion om hur protokollen skall förvaras. Jag är förvånad över att utskottet inte har kunnat tillmötesgå kravet i motionen, att domkapitlet i stället för regeringen skall kunna medge undantag från bestämmelsen att protokollen skall förvaras i kyrkoarkiv. I propositionens förslag till lag om församlingar och kyrkliga samfundligheter hänvisas till de särskilda bestämmelser som finns om kyrkoarkiv. Det är emellertid oklart vad som menas med löpande handlingar. Skall protokoll som förs under det löpande året förvaras i arkiv eller räknas de som löpande handlingar?

Bestämmelserna om arkiv har inte tillkommit under de senaste åren – de bygger i huvudsak på en lag från seklets början. Så länge kyrkoherden var självskriven ordförande både i kyrkorådet och i kyrkostämman var det

Ny lag om församlingar och kyrkliga samfundligheter

ganska naturligt att protokollen förvarades i kyrkoarkiv. Men vi vet att här har skett en stor förändring, och utskottet har velat gå ännu längre i det avseendet. Därför anser jag att det borde ha varit angeläget att tillmötesgå det krav som framställs i min motion. Det kan inte vara rationellt att protokollen på detta sätt skall vandra fram och tillbaka mellan ordföranden och pastorexpeditionen, där kyrkoarkivet f. n. ofta finns.

Utskottet förutsätter att riksarkivet kommer att följa frågan med uppmärksamhet och göra de förenklingar som kan behöva göras. Jag hoppas att det lilla uttalandet medför att man tar avstånd från den ordningen att allt det som jag räknar som löpande handlingar alltid måste förvaras i arkiv.

Jag skall inte ställa något yrkande – det är meningslöst mot ett enigt utskott. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det behövs en modernisering av bestämmelserna, eftersom de inte stämmer med utvecklingen under de senaste decennierna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (församlingarnas åtaganden på begravningsområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 133 för reservation 1 av Bertil Fiskesjö m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (kyrkoherdens ställning i kyrkorådet)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 151 för reservation 2 av Bertil Fiskesjö m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (valbarhet till kyrkvårdsuppdrag)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 150 för reservation 3 av Bertil Fiskesjö m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1982/83:7 Kostnaderna för vissa avgifter och importregleringar

1982/83:8 En investeringsfrämjande lånefond

1982/83:9 Utformningen av en kronemynten

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
1 december 1982

Föredrogs finansutskottets betänkande 1982/83:11 om avveckling av vissa statliga fonder (prop. 1981/82:213).

*Avveckling av
vissa statliga fon-
der*

Anf. 15 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! I det betänkande som vi nu har att behandla tillstyrks förslaget i proposition 213 att vissa statliga fonder skall avvecklas. Bland dessa fonder finns också folkpensioneringsfonden.

I folkpensioneringsfondens tillgångar ingår riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn. Sjukhuset drivs av AB Kurortsverksamhet, vars hela aktiekapital ägs av fonden. AB Kurortsverksamhet äger i sin tur AB Tranås Kuranstalt, som driver ett sjukhus i Tranås. Detta innebär ätt fonden indirekt äger också detta sjukhus.

Avvecklas nu folkpensioneringsfonden, måste särskilda åtgärder vidtas för att ekonomiskt gardera dessa båda sjukhus. Detta har också riksförsäkringsverket påpekat i sitt remissyttrande.

Eftersom jag själv kommer från Jönköpings län, där Tranåssjukhuset är beläget, känner jag till en del om detta sjukhus. Fortlöpande har en upprustning och modernisering skett av sjukhusets lokaler men även nybyggnationer – allt i takt med tillkomsten av nya och förbättrade arbetsmetoder och såsom ett led i strävandena att få ett mer differentierat och kvalificerat verksamhetsinnehåll.

Sjukhuset är utrustat för kvalificerade utredningar och för rehabilitering av patienter. Försäkringskassorna synes också uppfatta sjukhuset såsom en väl kvalificerad och nödvändig utrednings- och vårdresurs. Förutom sedvanlig sjukhusutrustning – medicinsk utrustning och kunnig sjukvårdspersonal – finns också i sjukhusets inbyggda verkstäder möjligheter till prövning och övning i reellt arbete av skilda slag under ledning av yrkeskunnig personal.

I många fall uttrycker försäkringskassan eller annan myndighet som rekryterar patienter önskan om att det i samband med vården upptas till prövning, om yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärder kan förebygga arbetsinvaliditet. De kan också se klarhet i vari arbetshinder ligger och hur dessa skall kunna avhjälpas.

1973 ingicks det en överenskommelse mellan staten och landstinget. I ett avtal slog man fast att kostnadsansvaret för den rent sjukvårdande verksamheten fr. o. m. den 1 juli 1973 skulle åvila de kommunala sjukvårdshuvudmännen. Minst 25 % av vårdplatserna skulle dock reserveras för utredning, behandling och vård av patienter som hänvisas till sjukhusen av försäkringskassorna.

Efter 1973 har andelen utredningsfall successivt ökat bland de intagna och utgör f. n. 55 % av patienterna i Tranås. I Nynäshamn är den 75 %.

Med det här vill jag ha sagt att sjukhusen har en mycket stor uppgift att fylla även i framtiden, inte minst för försäkringskassornas del. De är dessutom för de kommuner inom vilka de är belägna ej oviktiga ur

*Avveckling av
vissa statliga fon-
der*

sysselsättningssynpunkt. I Tranås kommun med mellan 18 000 och 19 000 invånare och ständigt vikande sysselsättning är en arbetsplats med 200 anställda ytterligt värdefull. Samma antal anställda har Nynäshamns sjukhus. Avvecklingen av folkpensioneringsfonden får inte innebära inskränkning eller avveckling av sjukhusen.

Nu har såväl socialförsäkringsutskottet som finansutskottet i sin skrivning understrukit vikten av att den ekonomiska tryggheten garanteras för de här båda sjukhusen och att detta skall beaktas i de föreskrifter som regeringen utfärdar om avveckling av folkpensioneringsfonden. Jag utgår, herr talman, ifrån att så också blir fallet.

Anf. 16 PER-AXEL NILSSON (s):

Herr talman! I finansutskottets betänkande 1982/83:11 behandlas proposition 1981/82:213, som innehåller två lagändringsförslag vilka berör ett stort antal fonder som förvaltas av statliga myndigheter. Utskottet anser det vara angeläget att de statliga fonderna hanteras på ett rationellt sätt, och därför har vi ingenting att invända emot att de 15 fonder som anges i propositionen avvecklas.

När det gäller folkpensioneringsfonden vill finansutskottet liksom socialförsäkringsutskottet understryka vikten av att ekonomisk trygghet garanteras för de båda sjukhusen i Nynäshamn och Tranås.

I propositionen sägs det också när det gäller folkpensioneringsfonden att man avser att låta utreda frågan om det framtida huvudmannskapet för de här två sjukhusen. I avvaktan på resultatet av den utredningen kommer en så stor del av tillgångarna att stå kvar som behövs för att ekonomiskt gardera sjukhusen och det aktiebolag som driver dem. Avsikten är att fondavvecklingen inte på något sätt skall påverka förutsättningarna för sjukhusens verksamhet utan endast rationalisera själva fondförvaltningen.

Finansutskottet har också vid sin behandling av propositionen inhämtat yttrande från såväl lagutskottet som socialförsäkringsutskottet och fullmäktige i riksgäldskontoret. Samtliga dessa har tillstyrkt propositionens förslag.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 1982/83:11.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1982/83:15. Decentralisering av beslut om arvsfondsbidrag till organisationer

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

*Försäkrings-
kassornas roll vid
rehabilitering*

9 § Försäkringskassornas roll vid rehabilitering

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:8 om försäkringskassornas roll vid rehabilitering.

Anf. 17 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 har fått en rubrik som inte är missvisande men heller inte heltäckande. Rubriken lyder Försäkringskassornas roll vid rehabilitering. Betänkandet bygger på det avsnitt i moderata samlingspartiets stora partimotion från januari som heter Samordnad rehabilitering. Det är det som det handlar om.

Uppslaget att använda till äventyrs ledigbliven kapacitet vid försäkringskassorna som hjälp i den samordningsprocedur som vi har funnit nödvändig är en del av förslaget, men ingalunda hela. Självfallet är detta en praktisk fråga som kan diskuteras och där man kan finna andra lösningar. Det låg dock nära till hands att föreslå en aktiv roll för försäkringskassorna på ett område där försäkringskassorna redan är starkt engagerade och är så gott som den enda instans som finns involverad i varje rehabiliteringsärende nästan från början till slut. Dessutom råkar det, enligt allmän uppfattning, finnas eller vara på väg att uppstå en viss överkapacitet vid försäkringskassorna. Huvudproblemet är alltså hela frågan om samordningen av strävandena att rehabilitera handikappade.

Jag nämnde att det handlar om en moderat partimotion. Det kunde egentligen lika väl ha varit en fempartimotion. För bara ett halvår sedan framlades det ett förslag till ett svenskt handikappolitiskt program för 1980-talet. Det överlämnades till regeringen av en särskild arbetsgrupp inom ramen för det internationella handikappåret. Det var ett förslag som var utarbetat av företrädare för samtliga fem riksdagspartier och de stora handikapporganisationerna. Förslaget var helt enhälligt. Avsnittet Samordnad rehabilitering är av exakt samma innebörd som motsvarande avsnitt i den moderata partimotionen. Det kunde alltså väl ha varit en fempartimotion. Nu är det inte det, utan en moderat motion, som har avstyrkts av socialförsäkringsutskottets majoritet. Reserverter är endast utskottets moderata ledamöter.

Vi vet att det finns brister på rehabiliteringsområdet. Utskottet lutar sig mot ett remissyttrande från – om jag minns rätt – riksförsäkringsverket, där det talas om att mycket arbete pågår på detta område och att man i dag är i färd med att, som det heter, fördela ansvaret mellan de olika myndigheter och organ i samhället som har ansvaret för rehabiliteringen. Det är

riksförsäkringsverket, försäkringskassorna, sjukvårdsorganisationen, arbetsmarknadsverket och många andra. Det är nog bra att man är i färd med att fördela ansvaret, men problemet är det motsatta. Det behövs inte någon ytterligare fördelning av ansvaret. Det behövs samling och samordning av ansvaret.

Vi vet att hälften av alla pengar som går till handikappändamål i Sverige – det är stora pengar, 15 000 milj. kr. i år – går till förtidspensioner. Många av de förtidspensionerna är alldeles nödvändiga – vi kan inte vara av med dem – men en del är onödiga.

Det finns 30 000 förtidspensionärer under 35 år. Om man bara mäter i ekonomiska termer, kan vi räkna ut att de 30 000 människorna fram till sin ordinarie pensionsdag kommer att uppbära någonting i stil med 45 miljarder kronor i förtidspension. Var och en av dem uppbär 1,5 miljoner.

Det är väl använda pengar, därför att de behövs där de hamnar, men det är också till en del fel använda pengar. Jag tvekar inte att säga att åtminstone hälften av dessa människor skulle kunna återvända till ett aktivt liv och till att i huvudsak försörja sig själva, med rätt rehabilitering och med samordnad rehabilitering.

Självklart är det här som nästan alltid så att vi har för små resurser. Var har vi inte det? Men i det här fallet är det inte bara det, utan det är också så att vi inte använder de resurser som ändå finns på ett effektivt sätt. Jag säger ibland att en rehabiliteringsprocess i Sverige är vad en elektriker skulle kalla seriekopplad, när den borde vara parallellkopplad. Man går från den ena fasen till den andra, ofta med långa väntetider, långa kötider emellan.

I praktiken kan man knappt ens ställa sig i kön för arbetsträning, arbetsvård, förrän den medicinska rehabiliteringen är avslutad. Med en medveten överdrift skulle man kunna säga att där handikappet bottnar i en olyckshändelse, som det ofta gör, borde alla de inblandade vara på sängkanten när patienten vaknar ur narkosen, inte stå i tur efter varandra som pärlor på ett band men med långa sträckor band mellan pärlorna – det är vad som händer i dag. Vi vet att för den som hamnat i situationen att vara dömd till ett mer eller mindre passivt liv tar det inte lång tid att bli även psykiskt passiverad. Det finns lysande undantag, de som aldrig ger sig, men vi vet att i de flesta fall har man efter någonting mellan ett halvt och två år så att säga funnit sig i sin roll; och sedan är det nästan för sent.

Det är för att försöka komma till rätta med detta, att växla över från att bara betala pengar till att i stället göra praktisk nytta, som vi har väckt motionen. Det är av samma skäl som vi har skrivit den lilla reservationen till utskottets betänkande.

Det går att diskutera den praktiska administrativa utformningen av alltsammans. Jag tror fortfarande att försäkringskassorna i det här fallet är en resurs som borde nyttiggöras, men det är jag beredd att diskutera, om någon kan hitta en bättre lösning på den delen av problemet. Men huvudproblemet – att vi måste över från pensionering till rehabilitering – det står kvar.

Vi har sagt det förr och jag säger det gärna en gång till: Förtidspension måste vi ha som ett utomordentligt viktigt instrument i vårt sociala

trygghetssystem, men förtidspensionen skall vara en förutsättning för rehabilitering, inte en ersättning för rehabilitering. Det är innebörden i vår reservation till vilken, herr talman, jag ber att få yrka bifall.

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

Anf. 18 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Frågan om samhällets rehabiliteringsinsatser har ju varit föremål för ett mycket stort intresse under många år, bl. a. här i riksdagen med anledning av motioner från olika håll. Det som främst har diskuterats och kritiserats är just det som Nils Carlshamre pekade på, en bristande samordning av insatserna från olika myndigheters sida. Dessa diskussioner har emellertid satt fart på arbetet med den här frågan. Det bestyrks av den redogörelse som lämnats i socialförsäkringsutskottets betänkande. Där kan vi finna att myndigheterna nu håller på att få ett bättre grepp om frågan efter många års penetrering.

*Försäkrings-
kassornas roll vid
rehabilitering*

Utskottet lämnar alltså en mycket ingående redogörelse för hur situationen är just nu. Det är särskilt värdefullt att kunna notera den samverkan i rehabiliteringsfrågor som har inletts mellan olika berörda verk och organisationer: arbetsmarknadsverket, riks-försäkringsverket, socialstyrelsen, de båda kommunförbunden och kriminalvårdsstyrelsen. Som ett resultat av denna samverkan har man fått fram gemensamma riktlinjer för hur rehabiliteringsarbetet skall genomföras. Man har också tillsatt en central samrådsgrupp, som följer upp erfarenheterna av arbetet. Man ger enligt de nämnda riktlinjerna försäkringskassornas rehabiliteringsgrupper en huvudroll när det gäller planering och samordning av de olika momenten i en persons rehabilitering. På det sättet ökas förutsättningarna för en helhetssyn på individen under rehabiliteringsprocessen, och det är just det som har efterlysts i debatten. Nu får man alltså denna helhetssyn. Man skall kunna följa en person hela tiden – från den medicinska vården till ett jobb.

Beredningsgruppen för det internationella handikappåret har också intresserat sig för den här frågan. I ett betänkande som nyligen avlämnats till regeringen har den särskilt belyst värdet såväl för individen som för samhällsekonomin av effektivare rehabiliteringsinsatser i stället för förtidspensionering. Just det som Nils Carlshamre pekade på i sitt anförande har man alltså belyst i beredningsgruppens rapport.

Dessa frågor kommer att beredas inom regeringskansliet, och förslag förväntas i nu aktuella delar. Därför yrkar utskottsmajoriteten avslag på moderatmotionen.

När det gäller försäkringskassornas handläggning av ärendena pågår inom riks-försäkringsverket en utvärdering av rehabiliteringsgruppernas verksamhet. Dessutom har verket att besvara en rapport från riksrevisionsverket, där man också har påtalat bristerna i samordningen.

Ett mycket stort problem i sammanhanget är naturligtvis att bereda arbete åt dem som genomgår en rehabilitering. Det är det stora bekymret. I dag kan vi i pensionsdelegationerna finna att många är färdigrehabiliterade. Många är klara att slussas ut i arbetslivet, men det är svårt att finna ett jobb. Det beror, som alla förstår, på den mycket besvärliga arbetsmarknadssituation

som vi har. Det beror också på bristande vilja hos arbetsgivare att hjälpa till med anställning. Och det beror på knappa resurser inom arbetsförmedlingsverksamheten, inom Samhällsföretag och på andra områden. Just detta utreds f. n. av en kommitté, som är tillsatt på initiativ av arbetsmarknadsutskottet. Den kommittén skall alltså utreda de handikappades möjligheter till arbete på arbetsmarknaden i stort.

Utskottet lämnar en mycket ingående redogörelse för situationen och finner att ingenting nytt kommit fram i motionen. De olika verk som är engagerade på området sysslar speciellt med samordningen, som är väldigt viktig. Vi menar att de frågor som har tagits upp i motionen är föremål för uppmärksamhet i skilda sammanhang. Man bör alltså avvakta det utrednings- och beredningsarbete som pågår innan man tar ytterligare ställning till frågan.

Detta föranleder att vi yrkar avslag på moderatmotionen – inte för att det är en moderatmotion, utan för att ärendet är föremål för uppmärksamhet. Med detta yrkar jag bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan.

Anf. 19 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Börje Nilsson sade att den diskussion som nu har förts rätt länge har satt fart på frågan. Men det är just det den inte har gjort.

Jag tror att den stora handikapporganisation, De handikappades riksförbund, för vilken Börje Nilsson är ordförande har en helt annan uppfattning i den frågan än sin ordförande. Om man säger till den organisationen att det är god fart på rehabiliteringsarbetet i Sverige, tror jag att man möts av hånskratt – eller av gråt. För det är inte så.

Det är riktigt att stora och mäktiga organisationer håller på med detta. Vad som uttryckligen står i utskottsbetänkandet är att dessa är i färd med att sinsemellan fördela ansvaret. Jag sade förut att det är detta som är problemet – ansvaret är väl fördelat, men det skall samlas och samordnas, och därmed är det sämre beställt.

Börje Nilsson sade att han yrkar avslag på motionen och reservationen därför att de inte innehåller någonting nytt, men inte därför att det råkar vara en moderatmotion i och för sig.

Jag nämnde förut att samma förslag, delvis ord för ord samma förslag, framlades av en enhällig partipolitiskt och av organisationerna sammansatt arbetsgrupp i somras. Det är också intressant att titta på de tre ärenden som är grupperade ihop på föredragningslistan i dag, nämligen socialförsäkringsutskottets betänkanden 5, 7 och 8. De har det gemensamt att de egentligen inte handlar om politiskt kontroversiella frågor, utan det gäller frågor där vi lyckligtvis alla vill detsamma. De handlar om delar i systemen som inte fungerar eller som fungerar dåligt och där det behövs goda uppslag för att rätta till bristerna. I de två första, som handlar om ersättning till smittbärare och om handläggningen av arbetsskadeärenden, har ett enhälligt socialförsäkringsutskott tillstyrkt socialdemokratiska motioner. Dessa ärenden är egentligen av samma art, men de har något mindre räckvidd.

Nej, det är nog så att vad som här slår igenom är en overrideologi, som i

mycket stor utsträckning finns inbyggd i det parlamentariska systemet, som vi har näraliggande 44-årig erfarenhet av, som vi lär få lära oss att leva med i tre år till och som kanske alldeles särskilt belastar det socialdemokratiska partiet: satsen att intet gott någonsin kan komma från Nasaret. Förslag med fel ursprungsbeteckning skall i princip alltid avslås.

Anf. 20 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är ju ändå så, att vi efter många års diskussioner har kommit en bit på väg i frågan. Det kan inte Nils Carlshamre förneka.

De olika verk som är engagerade i en rehabiliteringsprocess har utarbetat riktlinjer för hur arbetet i fortsättningen skall bedrivas. Beredningsgruppen för det internationella handikappåret har mycket riktigt också uppmärksammat det hela. Men detta håller man på att penetrera inom regeringen. Ett betänkande har lagts fram för regeringen, som nu skall bereda förslagen. Därför skall man inte sätta i gång ett nytt utredningsarbete, som Nils Carlshamre vill.

Kärnfrågan är naturligtvis frågan om resurser. Den är oerhört viktig, och den styrs också från det här huset.

I det sammanhanget vill jag säga att det största hindret, eller det största problemet, när det gäller allt rehabiliteringsarbete i landet utgörs just av huvudkampanjen mot den offentliga sektorn, som slår mot områden som detta och som riktar sig mot den medicinska vården och mot arbetsmarknadsverkets arbete på att skapa jobb. Den riktar sig också mot Samhällsföretag och mot anställning med lönebidrag. Jag menar som sagt att det främsta hotet mot alla rehabiliteringsförsök är den kampanj som pågår mot den offentliga sektorn. Det kan inte Nils Carlshamre förneka, för det är på det sättet.

Den största insats som Nils Carlshamre kan göra för att förbättra rehabiliteringsarbetet är att få stopp på kampanjen mot den offentliga sektorn, för den innebär ju också ett angrepp mot alla de rehabiliteringsförsök som görs ute i landet för enskilda personer.

Anf. 21 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag lovar Börje Nilsson att på alla sätt försöka att motverka en sådan kampanj, om den nu finns. Jag har gjort det länge, och i så fall inte utan en viss framgång.

Mycket av det som Börje Nilsson säger är riktigt. Vi har för litet av resurser. Det sade jag också. Det är väldigt svårt med arbetsmarknaden. Vi säger ibland att det för handikappade inte finns goda och dåliga tider utan att det bara finns dåliga tider och sämre tider. Just nu är de sämre. Det är vi alla medvetna om. Men det är också på det sättet, som Börje Nilsson själv så riktigt sade i sitt första inlägg, att vi har färdigrehabiliterade handikappade som bara väntar på att få ett jobb, på att få komma ut på arbetsmarknaden. Men ett av problemen är att man inte börjar leta efter jobb åt dem förrän de är färdigrehabiliterade. Det skulle ha gjorts mycket tidigare. Det är det som jag kallar för samordning, för parallellkoppling i stället för seriekoppling.

Det blir mellanrum, ibland stora sådana, mellan de olika faserna. Därför har vi fört fram den i och för sig ganska enkla tanken att det är nödvändigt att någon – en person, inte bara en myndighet utan en person, en människa – har det samordnande ansvaret för varje rehabiliteringsärende. Det var i det sammanhanget som vi kom med uppslaget att denna person kunde – åtminstone i betydande utsträckning – hämtas från den lediga kapaciteten vid försäkringskassorna. Jag tror fortfarande att det vore bra. Under det senaste halvåret har många människor burit vittnesbörd om att det är så man tänker just vid försäkringskassorna. Det har säkert Börje Nilsson och andra i denna kammare också erfarit. Alla som har mycket goda förbindelser med försäkringskassavärlden måste ha hört att inte så få har sett det här uppslaget – som kanske är den enda ljusglimten i ett i övrigt kompakt mörker för försäkringskassorna och deras personal – som något positivt. Alternativet är ju att bara säga att 4 500 människor måste friställas.

Det är inte sant att det finns ett politiskt motstånd – jag har inte heller riktat någon beskyllning mot Börje Nilsson och hans parti i det avseendet – mot rehabilitering av handikappade. Det finns alltså inte någon sådan kampanj. Det här området är faktiskt kanske det enda som hittills har varit undantaget från sparkampanjer. Knappast något annat område eller avsnitt i budgeten har vuxit så snabbt som detta. Men resultatet har icke blivit det avsedda. Då vore det väl märkligt om vi inte kunde undersöka hur man skulle kunna få ett bättre resultat, få ut en bättre effekt av det som vi ändå satsar, vilket – jag understryker det – icke är tillräckligt men faktiskt inte heller helt obetydligt.

Självfallet har vi problemet med ursprungsbeteckningen på förslag i riksdagen. Jag har sagt att det huvudsakligen är inbyggt i det parlamentariska systemet. Det får vi leva med, och det går an att leva med det när man har växlingar vid makten, något som vi nu börjat återuppleva i det här landet. 44 år i taget är mycket, men de tre år som vi nu har framför oss kan vi naturligtvis leva med. Sedan hoppas vi att vi byter roller igen. Och då kommer förslag från den andra halvan av svenska folket åter till heders.

Men är det nödvändigt att vänta så länge?

Jag vet – jag bestrider det inte ett ögonblick – att den rörelse och det parti som Börje Nilsson företräder har ett utomordentligt starkt engagemang i de här frågorna. Behöver man då vara så defaitistisk? Om det nu skulle finnas en sådan kampanj om att man bör dra ner insatserna för de svårt handikappade i landet – som jag gärna vill säga att jag inte har stött på – är den i varje fall hjälplös så länge Börje Nilsson och hans parti har majoritet i riksdagen. Mot alla kampanjer i världen kan ni genomföra det ni vill. Gör det – så slipper vi vänta i tre år!

Anf. 22 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Visst är de här frågorna mycket viktiga – det har vi också under många år framhållit ifrån vårt parti och ifrån handikappörelsen. Därför är det glädjande att vi i dag också kan finna att man arbetar med detta inom verken. Efter det att vi har tryckt på i väldigt många år har man alltså

fått en samverkan mellan myndigheter, och man har också utarbetat riktlinjer för hur detta arbete skall flyta i framtiden.

Nils Carlshamre menar att det finns lediga resurser inom myndigheterna för detta. Det finns det ingalunda – inte ens inom försäkringskassorna. Där har man också fått spara 2 % under de borgerliga åren, och man har alltså ingen ledig kapacitet. Man har det inte heller inom arbetsmarknadsverket. Det är ju arbetsförmedlingarna som skall skaffa jobb, och vi vet att de har fått mindre antal tjänster under de senaste åren.

Som jag ser det är problemet resursfrågan. Och där har vi ingen hjälp av moderaterna – ni ställer ju upp för den här kampanjen, som riktar sig mot den offentliga sektorn. Det förvånar mig att hela den debatten har undgått Nils Carlshamre. Det är ju ett faktum – det ser vi också i det moderata agerandet i motioner osv. – att man kräver minskade resurser till den offentliga sektorn. Det riktar sig mot arbetsförmedlingen, mot den medicinska rehabiliteringen, mot Samhällsföretag. Vi fick i riksdagen i våras kämpa mot moderaterna för att få ytterligare 52 milj. kr. till Samhällsföretag för att man där skulle kunna utöka antalet platser. Hela tiden har vi att kämpa mot moderaterna.

Vad det handlar om är alltså ökade resurser. Det är där man måste sätta in krafterna, om vi skall kunna få människor i arbete. Det är det centrala – det kan inte Nils Carlshamre komma undan.

Anf. 23 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Vi skall strax sluta, men jag vill bara göra ett par ytterligare anmärkningar.

Visst är det trångt för den offentliga sektorn, liksom för alla andra sektorer. Och det har blivit trängre. Svångremmen drogs som bekant åt med några rejäla hål för några veckor sedan i samband med regeringsskiftet. Det är ingenting som det är så värst mycket att göra åt – inte ens vår Herre kan lugga en skallig, säger man ibland. När det är slut så är det.

Men det jag tryckte på är att vi i gott samförstånd, så långt vi någonsin har kunnat, har undantagit just handikappsektorn från de senaste årens besparingsarbete. Och jag hoppas att vi skall kunna enas om att i allt väsentligt göra det i fortsättningen.

Börje Nilsson säger att det inte finns lediga resurser någonstans – jag har talat om det bara beträffande ett ställe. Börje Nilsson kommer säkert ihåg att riksdagen i våras, på förslag av ett den gången åter enhälligt socialförsäkringsutskott, anslog 30 milj. kr. utöver vad regeringen begärt till försäkringskassornas administration – med motiveringen att man inte skulle behöva börja friställa övertalig personal omedelbart, utan i stället skulle kunna ha personalen kvar i avvaktan på att man skulle se hur man på ett meningsfullt sätt kunde utnyttja denna. Ett av uppslagen var att föra över en del av den övertaliga personalen till nya uppgifter inom rehabiliteringen. Vi var den gången överens om att det fanns en kapacitet, som kommer att bli övertalig och ledig, om vi inte finner meningsfulla uppgifter för den. Riksdagen anslog som sagt 30 milj. kr. för att skaffa oss rådruum. Det är det rådruumet vi har velat använda till att peka på en väg att nyttiggöra denna kapacitet.

Onsdagen den
1 december 1982

*Försäkrings-
kassornas roll vid
rehabilitering*

Anf. 24 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är inte så att rehabiliteringsarbetet sker på försäkringskassorna. De skall sköta samordningen. Det vet man nu, och det sker också. Men det viktiga rehabiliteringsarbetet sker inom vården, på den medicinska sidan. Det sker också på AMU-institutet, där vi har förlagt den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Efter rehabilitering är det viktigt att man kan bereda de handikappade jobb. Går inte det, finns samhällsföretag och anställning med lönebidrag att tillgå. Men vi kan konstatera att man på det här området har fått minskade resurser under de senaste åren. Jag tycker att Nils Carlshamre skulle fundera på det. Vi har nämligen en flaskhals när det gäller att skapa sysselsättning, att bereda de handikappade jobb. Detta hänger delvis samman med situationen på arbetsmarknaden, men också med en ovilja hos arbetsgivarna när det gäller att ställa upp med jobb.

Efter de borgerliga regeringsåren blir det naturligtvis nu inte lätt att öka anslagen. Det vet alla. Men jag kan lova Nils Carlshamre två saker. För det första kan jag lova att anslagen i varje fall inte skall minska, och vi skall också försöka att göra omdisponeringar, så att man kan få ökade anslag på det här området. För det andra lovar jag Nils Carlshamre att vi på allt sätt skall försöka slå tillbaka det angrepp som bl. a. moderaterna riktar mot den offentliga sektorn, för det motverkar alla rehabiliteringsförsök i det här landet.

Anf. 25 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag vill bara notera att det verkligen har hänt någonting sedan i våras. Vi har vant oss vid att möta den organiserade handikapprörelsen som vad somliga ibland elakt kallar en av kravmaskinerna. Jag har aldrig gjort det, men vi har vant oss vid att möta den som intresseorganisationer som alltid har kritik att komma med, som alltid talar om hur klant det är beställt både med resurser och med organisation. De som finns där ute, i den världen, är i själva verket överens om att problemet med den splittrade och därmed ineffektiva rehabiliteringen är ett av våra allra största problem. Men nu hör vi ordföranden i en av våra tre eller fyra största handikapporganisationer förklara sig vara i stort sett nöjd.

Det har hänt någonting sedan i våras.

Anf. 26 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Nils Carlshamre gör detta till en debatt om handikapprörelsen, och det tycker jag är fel. Jag är övertygad om att handikapprörelsen också i framtiden verkligen måste slåss för de handikappades villkor. Inom handikapprörelsen är vi medvetna om att det hela tiden handlar om ökade resurser. Skall man kunna förbättra det här samhället i olika avseenden, då krävs det att samhället har pengar, att vi har det starka samhället. Kampanjen mot den offentliga sektorn är ett hot mot all verksamhet i den riktningen. Nils Carlshamre tillhör det parti som går i bräschen för den kampanjen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 85 för reservationen av Nils Carlshamre m. fl.

*Hälsoskyddslag,
m. m.*

10 § Hälsoskyddslag, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1982/83:6 om hälsoskyddslag, m. m. (prop. 1981/82:219).

Anf. 27 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det lagförslag som vi i dag behandlar, förslaget till hälsoskyddslag, är föranlett av att man samtidigt skall upphäva den gamla hälsovårdsstadgan och på denna grundade kommunala hälsovårdsordningar. I samband därmed har man moderniserat språkdräkten och anpassat den nya lagen bättre i förhållande till angränsande lagstiftning på området. Mot detta har motionärerna från vpk bakom motionen 1981/82:2572 inget att erinra. Våra erinringar berör vissa delar av proposition 1981/82:219. På tre punkter har vi följt upp motionsyrkandena i reservationer, som är fogade till det utskottsbetänkande från socialutskottet som vi nu behandlar.

Förslaget till hälsoskyddslag är en ramlag, även om man i propositionen säger att den innehåller detaljbestämmelser i sådan grad att den inte kan anses vara en renodlad ramlag. En ramlagstiftning ger fria händer att tillämpa lagen inom dess principiella ram. Det ger ökat framtida inflytande för regeringen och dess tillämpande myndigheter. Ramlagstiftningstekniken, som varit vanlig under de senaste 10–15 åren, har kritiserats därför att lagstiftarens verkliga mening inte direkt framgår på samma sätt som i mera preciserade lagar, och det kommer att ankomma på tillämpande myndighet att läsa ut hur lagen skall tillämpas. Det kan ligga en del i en sådan kritik, men ramlagstiftningen har också fördelar. Anpassningen till den föränderliga verkligheten blir lättare och behovet av att ändra lagen blir mindre. Men har man bestämt sig för en ramlagstiftning så är det viktigt hur de kommande tillämpningsföreskrifterna, som ju måste grunda sig på lagen, kommer att se ut. Den aspekten har vi tagit upp i vår motion nr 2572.

Vi har pekat på att själva lagtexten i hälsoskyddslagen inte har något större materiellt innehåll, och man har överlämnat till tillämpande myndigheter att närmare precisera vad som skall gälla. Motionärerna har därför velat ge regeringen till känna vissa synpunkter beträffande den framtida ambitionsnivå i fråga om hälsoskyddet som skall bli en följd av lagens bestämmelser. I propositionen sägs ju att lagen inte i dagens ekonomiska läge får leda till ökade kostnader för kommunerna. Vi menar att man inte får helt låsa sig på den punkten ens i dagens läge. Vissa ambitionshöjningar måste kunna få göras, och man måste ta till vara alla möjligheter till omfördelningar och utnyttjande av tekniska landvinningar inom dagens kostnadsramar. I ett längre perspektiv torde det också gå att göra samhällsekonomiska bespa-

ringar genom ökad satsning på hälsoskyddet, som ju är allmänpreventivt och avser att skydda hälsan hos hela befolkningen. Förbättrad folkhälsa genom bättre hälsoskydd skulle kunna spara miljardbelopp åt samhället på sikt och då särskilt åt de kommunala landstingen, vilkas verkligt stora utgift i dag gäller sjukvård.

Nu har vi emellertid fått ett svar i utskottets skrivning som tolkar lagförslagets syfte i den riktning vi angivit. Man säger klart att medicinsk kunskap och inte ekonomi skall styra lagens tillämpning. Därför utesluter man inte att ambitionen kan komma att höjas i framtiden i takt med nya medicinska rön. Vi tycker att denna skrivning, sedan den vunnit riksdagens gillande, är ett viktigt bidrag till hur hälsoskyddslagen skall tolkas när det gäller den framtida ambitionsnivån, och därför har vi inte heller reserverat oss på denna punkt i utskottets betänkande.

En annan fråga som vi tagit upp i vår motion gäller om gränsvärden för luftföroreningar skall vara bindande eller endast vara rekommendationer. Vi har krävt i motionen att gränsvärdena skall vara bindande och därigenom bli ett instrument för hälsoskyddsnämnderna vid deras medverkan i samhällsplaneringen. Utdragna och dyrbara processer mot kommunerna av den typ som daghemmet i Stockholm fört om bilavgaser – vilket visserligen finns reglerat i särskild lag – borde kunna undvikas om man genom mätningar klart kan avläsa om omgivningsmiljön befinner sig inom lagens rāmärken eller ej. Befinner sig miljön utanför behövs ju inga processer; det är då helt klart att det är samhället som skall agera – och inte i en domstol, mot de skadelidande, utan mot föroreningarna i den yttre fysiska miljön.

Både det aktuella rättsfallet i Stockholm och erfarenheter från arbetsmiljön visar att gränsvärden för vådliga ämnen i luften får avsevärda konsekvenser om de skall efterföljas. Är gränsvärdena inte bindande, torde risken vara betydande att ekonomiska överväganden kommer att ta överhanden och att gränsvärdena inte kommer att efterföljas. Särskilt viktigt är att gränsvärdena får en styrande verkan på samhällsplaneringen. Skall de få det, tror vi att de måste ges större dignitet än som endast rekommendationer. Utskottet tror för sin del att de ändå får en liknande verkan, men vi är inte lika säkra på den saken och har därför reserverat oss på denna punkt.

Nästa punkt där vi framfört ändringsförslag i förhållande till propositionens förslag gäller vissa krav på bostäder. Sammantaget har vi i Sverige i dag en bostadsstandard som vid en internationell jämförelse torde framstå som mycket bra. Detta förhållande hindrar emellertid inte att det samtidigt finns bostäder som är mycket dåliga. Varje bostadshus genomlöper en livscykel. Huset byggs, underhålls under lång tid till en godtagbar nivå för att slutligen saneras genom rivning. Det är i synnerhet i närheten av slutstadiet i husets livscykel som det uppstår problem. Sverige har numera en särskild bostadssaneringslag, i vilken man lagt fast lägsta godtagbara standard för en bostad. Vi har i vår motion ansett att denna standardnivå också skulle kunna läggas till grund för vad som skall förstås med sanitär olägenhet när det gäller bostadslägenhet. Utskottet skriver att den hälsomässiga bedömningen inte

kan knytas till en viss standard utan endast till vad som kan anses hota människornas hälsa. I detta får anses ligga att man skulle kunna sänka standarden avsevärt under det som bostadssaneringslagen fastlägger utan att hälsorisk skulle uppstå. Vi är inte överens om detta. Därför har vi reserverat oss på denna punkt.

Vi noterar dock som positivt den skrivning som utskottet gjort beträffande vissa olägenheter, som vi anser som sanitära olägenheter och som uppträtt i vissa typer av hus som byggts under senare år. Utskottet skriver: "Utskottet förutsätter att man centralt kommer att ta upp hur olägenheter med radon, formaldehyd, mögel och fukt i bostäder kan hindras uppkomma och hur de kan undanröjas." Vi instämmer här i vad utskottet har skrivit.

Nästa punkt, där vi också följt upp med en reservation, är hantering av mjölk före mejeri eller försäljning till konsument. Vi har här pekat på att när hälsovårdsstadgan faller bort, faller också den legala regleringen bort för mjölken i detta led. Vi anser för vår del att hanteringen i det aktuella ledet skall överföras till livsmedelslagen. Här är utskottet för en gångs skull egentligen överens med oss motionärer. Utskottet skriver att det förutsätter att regeringen snarast tar upp denna fråga och prövar vilka åtgärder som behöver vidtas. Därmed avstyrks motionen trots att man är överens i sak. Åsiktsskillnaden gäller att motionärerna vill ge utskottets uppfattning regeringen till känna, medan utskottet stannar vid en förutsättning utan ett sådant tillkännagivande. Här vidhåller vi att uppfattningen bör ges till känna och har därför reserverat oss allenast för detta tillkännagivande.

Vi har också tagit upp frågan om anteckning av beslut och föreläggande eller förbud vad gäller ägare av fastigheter. Här vill man i propositionen och i utskottets skrivning besluta om vissa provisoriska skärpningar för att hindra fastighetsägare att komma ifrån åläggande vid vite att vidta vissa åtgärder i sina fastigheter genom att sälja fastigheten till ny ägare. Man föreslår att om vitet uppgår till ett basbelopp och föreläggandet kan anses vara av större betydelse skall genom inskrivning i fastighetsboken sanktionen övergå på den nye ägaren om huset säljs. Motionärerna har här ansett att det borde vara onödigt att ha kravet på att vitet skall uppgå till minst ett basbelopp. Då emellertid ett utredningsförslag från viteskommittén föreligger om varaktiga åtgärder för att komma till rätta med de här påtalade olägenheterna, är vi t. v. beredda att avvakta kommande förslag från regeringen efter den remissbehandling som nu pågår.

Slutligen har vi i motionen påtalat, men inte yrkat, att kommunerna skall svara för kostnaderna för dricksvattenkontrollen från enskilda vattentäkter. För det kommunala vattnet betalar ju kommunerna kontrollen. De enskilda vattentäkterna, utanför tätorterna, finns ju därför att dit når inte det kommunala vattnet. Vi har därför ansett det vara rimligt att kommunen skulle stå för kontrollen av de enskilda vattentäkterna för den bofasta befolkningen utanför tätorterna. Om kommunen inte helt har täckt sitt vattenverks alla kostnader via avgifterna – och så är inte alltid fallet – har glesbygdsborna fått bidra till en service som de inte fått del av och borde

*Hälsoskydds-
lag,
m. m.*

Onsdagen den
1 december 1982

*Hälsoskyddslag,
m. m.*

kunna få en kostnadsfri hälsokontroll av sitt dricksvatten från kommunen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 3 som är fogade till socialutskottets betänkande 1982/83:6.

Anf. 28 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Socialutskottets betänkande 1982/83:6 om hälsoskyddslag m. m. är föranlett av proposition 1981/82:219. Propositionen baseras på det förslag som den år 1974 tillsatta hälsovårdsstadgeutredningen i sitt betänkande framlade i juni 1978.

Hälsovårdsstadgeutredningens uppgift var att göra en översyn av hälsovårdsstadgan mot bakgrund av den utveckling som ägt rum i samhället sedan hälsovårdsstadgan tillkom.

Hälsovårdsstadgan ersätts med en ny lag, hälsoskyddslagen, och vissa ändringar görs i livsmedelslagen. Liksom beträffande hälsovårdsstadgan skall syftet med den föreslagna hälsoskyddslagen vara att förhindra sanitär olägenhet och undanröja uppkommen sådan. Begreppet hälsoskydd föreslås bli använt i stället för begreppet allmän hälsovård. Därigenom undviks förväxlingar. Ordet hälsovård har ibland förväxlats med den individuellt förebyggande hälsovården. Den tidigare benämningen hälsovårdsnämnd föreslås bli ersatt med miljö- och hälsoskyddsnämnd.

Förslaget till hälsoskyddslag innebär att bestämmelser i hälsovårdsstadgan anpassas till andra näraliggande lagstiftningar. Det innebär också en modernisering språkligt och tekniskt. Hälsoskyddslagen föreslås innehålla färre detaljbestämmelser än hälsovårdsstadgan, och det förutsätts att regeringen och kommunerna meddelar ytterligare föreskrifter. Det förutsätts vidare att de centrala tillsynsmyndigheterna kompletterar författningarna med allmänna råd.

Förslagen har utformats så att större tonvikt lagts på nämndernas arbetsuppgifter utanför det traditionella hygienområdet. Möjligheter att ytterligare anpassa hälsoskyddslagstiftningen till näraliggande lagstiftningar inom miljöområdet, främst miljölagstiftningen, öppnas härigenom.

Förslaget skall inte behöva medföra merkostnader för kommunerna och skall i nuvarande samhällsekonomiska läge inte heller få tas till intäkt för en total resursökning. Förslaget innebär mindre statlig styrning och ökad kommunal självstyrelse.

Utskottet tillstyrker att det i propositionen framlagda förslaget till hälsoskyddslag läggs till grund för lagstiftning.

Vpk har tre reservationer, och jag skall kort kommentera dessa. Den första gäller "gränsvärden för luftföroreningar". Bestämmelser till skydd mot luftföroreningar finns redan vid sidan av hälsovårdsstadgan i bl. a. miljöskyddslagen, bilavgaskungörelsen och i lagen om svavelhaltigt bränsle jämte förordningen härom. Utskottet anser att normer och gränsvärden för olika verksamheter till hjälp och stöd i det regionala tillsynsarbetet bör anges i form av allmänna råd från de centrala tillsynsmyndigheterna. Men utskottet förutsätter i likhet med vad hälsovårdsstadgeutredningen gjort att norm- och

gränsvärdesystemet, efter hand som förutsättningar föreligger, kommer att avse allt fler negativa faktorer i miljön. Detta gäller i hög grad olika luftföroreningar.

Beträffande reservation 2 anser utskottet att kraven på bostäder från hälsoskyddssynpunkt kan tillgodoses inom ramen för 6 § i lagförslaget. Utskottet förutsätter också att problemen med olägenheter av radon, formaldehyd, mögel och fukt i bostäder m. m. tas upp av de centrala myndigheterna.

I reservation 3 beträffande bestämmelser om anordningar i ladugård där mjölkkor hålls, föreslår vpk att anvisningar för utrymmen för hantering och lagring av mjölk skall införas under livsmedelslagen. Jag anser att detta är en praktisk omöjlighet. Det går inte att behandla mjölkkrum som man behandlar exempelvis livsmedelsbutiker.

Utskottet anser att föreskrifter behövs men förutsätter att regeringen prövar frågan om vilka åtgärder som måste vidtas. Jag förutsätter också att regeringen tar hänsyn till den mängd av kontroller och provtagningar som producentmjölken i dag är föremål för redan på gården.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 29 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Vi är egentligen inte så oense, och åsiktsskillnaderna är inte så stora. Men ändå vill jag göra några kommentarer till Ingvar Erikssons inlägg. Han berörde de punkter där vi har reservationer.

Som jag sade redan i mitt inledningsanförande bedömer vi gränsvärdena såsom speciellt viktiga, eftersom man genom att ha gränsvärden som människorna måste hålla på kan påverka samhällsplaneringen. Därför tycker vi att gränsvärdena skall vara bindande. Utskottet anser att gränsvärdena inte behöver vara bindande. Man skall följa dem ändå. Erfarenheterna tidigare från arbetsmiljöområdet visar emellertid att det är av stor vikt att ha gränsvärden att falla tillbaka på, när man agerar i dessa frågor.

När det gäller bostäderna menar Ingvar Eriksson att det räcker med 6 § i den nya lagstiftningen. Där har vi tillämpat bostadssaneringslagens kriterier då det gäller att avgöra när sanitär olägenhet inträder. Det håller vi nog fortfarande fast vid.

När det gäller mjölken är vi helt och hållet överens. Frågan är bara om man skall säga till regeringen eller ej. Det tycker vi att man skall göra.

Anf. 30 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Fasta gränsvärden är i praktiken till föga nytta, eftersom förbättringar av dessa ständigt sker. Vi anser att dessa förbättringar sker ganska snabbt i dag och att det råder en allmän förståelse för detta. Därför menar utskottet att man inte behöver binda upp gränsvärdena så hårt som vpk vill.

När det gäller mjölken vill jag säga att det är självklart viktigt att vi har högvärdiga livsmedel. De som i dag producerar mjölk är givetvis mycket väl

medvetna om detta. De kontroller som jag nämnde i mitt inledningsanförande är mycket omfattande. Om någonting skulle missa i det avseendet, är de ekonomiska konsekvenserna väldigt betungande. Vi förväntar oss att regeringen kommer att ta hänsyn just till de kontroller och krav som finns redan i dag. Vi tror att vi kan klara lagstiftningen på ett vettigt sätt även framöver.

Anf. 31 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga. Jag vill bara konstatera att vi kommer att hålla fast vid vår syn på dessa saker. Om vi nu inte får igenom bindande gränsvärden, kommer vi att följa utvecklingen noga.

Jag kan uttrycka mig i samma termer som utskottet. Vi utgår från att man kommer att betrakta de rekommenderade gränsvärdena som om de vore bindande. Likaså utgår vi från att man, när en lägenhet blir saneringsmogen enligt bostadsaneringslagen, närmar sig den punkt då sanitär olägenhet skall anses föreligga.

Anf. 32 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! När proposition 219 om en ny hälsoskyddslag utskottsbehandlades började det röra sig ute i landet bland hälsovårdsnämndernas folk. Den nya hälsoskyddslagen leder till en katastrof om den går igenom, hette det bl. a. från skilda håll. Man menar att väsentliga bestämmelser i den gamla hälsovårdsstadgan har plockats bort och att den nya lagen därmed förvandlas till trivialiteter. Många vid landets hälsovårdsnämnder har väntat på den modernisering som skulle bli av, när en ny hälsovårds lag kom till. Man förväntade sig en lag som var ett effektivt redskap för att angripa kemisamhällets hälsoproblem. Dessa praktikens män och kvinnor anser sig nu inte ha blivit bönhörda.

Det som erbjuds är ett missfoster som t. o. m. i vissa avseenden begränsar hälsovårdsnämndens möjligheter att ingripa mot de stora miljöproblemen i jämförelse med den gamla stadgan – det, herr talman, är ett uttalande som en hälsovårdschef brevlades förmedlat till mig.

Snabba samhällsförändringar gör att lagar blir fort föråldrade. Anledning till att hälsovårdsstadgan förändras borde vara att de faktorer som orsakar ohälsa är av helt annat slag nu än de var för 20 år sedan. Man skall också betänka att nu gällande hälsovårdsstadga präglas av situationen årtionden innan den trädde i kraft. Det föreligger som framgår ofta eftersläpning i lagstiftningsarbetet på det här området.

När en ny lag skrivs måste man se efter, vilka behov i samhället som behöver regleras med ny lag. Det gäller således att identifiera problemen och sedan hitta på lösningar på dem via bl. a. lagstiftningen.

Tidigare hälsovårdsstadgor avsåg främst att angripa dåtidens hot mot hälsan; det kunde vara infektionssjukdomar som spreds som epidemier via vatten och livsmedel och hölls vid liv bl. a. på grund av dåliga bostäder. Livsmedelshygien, vattenhygien och hantering av avloppsvatten och avfall var viktiga vägar att angripa dåtidens hälsohot. Hälsovårdsstadgan var det

juridiska och administrativa instrument som användes.

Nutidens hälsohot är, som jag tidigare nämnde, av ett helt annat slag; nu är de kemiska hälsoriskerna allvarligast. Luftföroreningar har intagit den dominerande roll som vattenföroreningar hade tidigare. Akuta sjukdomar är sällsyntare, medan kroniska, långsiktiga sjukdomar som cancer och genetiska effekter är vanligare. Sambandet mellan miljöfaktorerna och ohälsan är ofta oklarare nu på grund av den långa tid som går från exposition tills ohälsa yttrar sig. Även vid diffusa sjukdomar som luftvägsinfektioner och allergier kan det vara svårt att bevisa samband mellan miljöfaktorer och ohälsa.

Ökad kemikalieanvändning, kraftigt ökad industriproduktion, koncentrationen av industriproduktionen till ett fåtal befolkningstäta centra, den ökade bilismen och den kraftiga urbaniseringen är alla faktorer som har samverkat till dagens miljöproblem. Koncentrationerna av föroreningar i luften och det ökade antalet personer som utsätts för dessa koncentrationer har förstärkt effekten.

En del av dessa problem har angripits med stöd av nya lagar som miljöskyddslagen och lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Det var dock inte i huvudsak hälsohoten som låg till grund för denna nya orientering, utan det var förgiftningen av miljön med stora ingrepp i ekosystemen som följt som ledde till det stora uppvaknandet. Rachel Carsons bok *Tyst vår*, som kom ut 1962, och kvicksilverdödade fåglar i Sverige satte i gång miljödebatten. Rapporter från Japan om nya typer av epidemiska sjukdomar med kemiska orsaker ökade uppmärksamheten på de kemiska hoten även i Sverige. Flera sjöar svartlistades på grund av höga kvicksilverhalter i fisken. Miljöskyddslagen tillkom för att minska de stora industriutsläppen, och hälsovårdsstadgan fick samtidigt bestämmelser om luftföroreningar och buller i 38 §, där vattenföroreningar hade varit den enda omnämnda störningen när lagen stiftades tio år tidigare.

En modern hälsoskyddslag har dock låtit vänta på sig, trots att konsekvenserna av de nya kemiska hälsoriskerna har blivit alltmer uppenbara. I den nya hälso- och sjukvårdslagen finns intagen en bestämmelse om ansvar för landstingen när det gäller att fastlägga hur faktorer i yttre miljön inverkar på befolkningens hälsotillstånd. I utredningen HS 90, *Hälso- och sjukvård inför 90-talet*, handlar en av rapporterna, *Hälsorisker*, om yttre faktorer som påverkar hälsan. Trots den ökade kunskapen och medvetenheten om miljöns betydelse för hälsan saknas det en modern hälsoskyddslag, som kan utgöra ett juridiskt och administrativt instrument för samhället att påverka dessa yttre faktorer så att folkhälsan främjas.

Tidigare tog man i första hand hänsyn till hälsoeffekter. Giftförordningen från 1962 avsåg att förhindra påverkan av gift och vådliga ämnen på folks hälsa. Giftförordningen ersattes 1973 av lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Där förde man in även skador på miljön. Miljöskyddslagen kom alltså 1969, och den omfattar miljöfarlig verksamhet vid användning av fast egendom. Samtidigt ändrades hälsovårdsstadgan så att hälsovårdsnämnden ålades skyldighet – det är att notera som en mycket viktig del i sammanhanget – men samtidigt fick befogenhet att motverka luftföroreningar, vattenföro-

reningar, buller och andra störningar utan att behöva påvisa att dessa störningar inverkar menligt på människors hälsa. Vi kan göra en jämförelse med rattfylleri. Det är ju straffbart att föra en bil i berusat tillstånd, även om man inte åstadkommer någon skada. Det är något liknande i detta fall.

Det nya lagförslaget är i detta hänseende ett steg tillbaka i tiden, till 1950-talet, innan ordet miljövård fanns i svenska språket. I och med att man enligt den nya hälsoskyddslagen inte kan angripa miljöproblemen genom att utgå från dem som drabbas av föroreningen, dvs. människorna eller miljön där de vistas, menar jag att det nya lagförslaget är en klar försämring av hälso- och miljöskyddet i landet.

Den utredning som ligger till grund för lagförslaget hade följande principer: miljöskyddslagen skall reglera miljöstörningarna, och hälsoskyddslagen skall enbart hindra störningar som kan vara skadliga för människors hälsa, dvs. vad man definierar som en sanitär olägenhet.

Man kan fråga sig, herr talman, om hälsoskyddet i vårt land nu blir bra ordnat. Nej, det blir det knappast, med den ramlag som riksdagen nu skall ta ställning till. En lång rad remissinstanser ställer sig också mycket kritiska till utredningsförslaget. Länsstyrelsen i Kristianstad anser att förslaget i väsentliga hänseenden saknar en sådan kvalitet att det kan läggas till grund för lagstiftning. Länsstyrelsen i Norrbotten och flera andra remissinstanser framhåller att förslaget inte kan läggas till grund för lagstiftning förrän det omarbetats på flera punkter. Riksförbundet för allmän hälsovård, som kan sägas vara en samlade organisation för landets samtliga hälsovårdsnämnder, förklarar att förslaget med hänsyn till hälsovårdsutredningens betänkande har så uppenbara brister att det krävs omfattande förändringar, justeringar och tillrättlägganden samt att en ny utredning synes ofrånkomlig. Naturskyddsföreningen och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet för fram liknande åsikter.

Det är, herr talman, alltså praktikerna på detta område som framför sådana betänkligheter mot den utredning som ligger till grund för lagförslaget.

Dåvarande statsrådet Ahrlund erkänner i propositionens motivering att hälsovårdsstadgan haft stor betydelse vid ingripanden mot förhållanden som stört miljön och menligt inverkat på folks hälsa. Stadgan har emellertid inte ensam räckt till när det gällt att komma till rätta med ökningen och den delvis nya inriktningen av miljöstörningen under de senaste årtiondena. Därför måste nya lagar införas, säger statsrådet. Det är också de flesta överens om. Men det verkar något egendomligt att de nya lagar som skall ersätta den gamla hälsovårdsstadgan skall innebära en försämring. En ljuspunkt i propositionen är att där står att "regeringen skall kunna bemyndiga förvaltningsmyndigheter och kommuner att meddela ytterligare föreskrifter". Detta gör, herr talman, att jag inte vid detta tillfälle har ett särskilt yrkande om avslag på propositionen.

Propositionen sätter enligt min mening alltför stora förhoppningar till miljöskyddslagens tillämplighet. Om man bortser från att denna lag egentligen är en emissionslag, dvs. en lag om tillstånd för utsläpp, ser det litet

annorlunda ut. Eftersom miljöskyddslagen prövar varje anläggning för sig och meddelar vad som får släppas ut, får man inget samlat grepp på vad recipienten, dvs. luften eller vattnet, totalt tvingas att ta emot. Det saknas med andra ord en lag som reglerar olika miljöers kvalitet på ett mera övergripande sätt. I de flesta stater i USA har man förstått allvaret i detta, och där tillämpar man vad som kallas en miljökvalitetslag.

En sådan lag skulle i vårt land ålägga centrala myndigheter att utarbeta kvalitetsnormer för luften, vattnet, marken, bullernormer etc. Normerna skulle omfatta gränsvärden för t. ex. vissa ämnen i luften, såsom koloxid, kväveoxid, svaveldioxid, bly, benspyren, ozon, fluorider och bensen, för att nämna några exempel. Motsvarande normer bör gälla för andra delar av omgivningen.

Men det räcker inte med centralt utgivna normer – dessa skall naturligtvis också följas. Lagen bör ålägga myndigheterna, t. ex. hälsovårdsnämnden, att undersöka i vilken mån kvaliteten på miljön uppfyller de krav som ställs. Myndigheterna bör vidare åläggas att redovisa en plan för hur dessa normer skall uppnås och under vilken tidrymd.

Många kanske tycker att detta är krav som går för långt. Ja, det är möjligt, men man kan fråga sig om samhället har råd att i stället acceptera sjuka eller skadade medborgare. Många bedömare talar redan om den cancerbomb som kommer när exponeringen av 1960- och 1970-talens luftföroreningar kommer att yttra sig som sjukdom och vålla både medicinska och sociala problem hos medborgarna. Detta drabbar även samhället genom ökade sjukvårdskostnader. Redan nu är lungcancern en bland de cancerformer som ökar snabbast i vårt land. I siffror rör det sig om 3 000–4 000 nya fall årligen.

Det borde därför, herr talman, vara en självklarhet att en modern hälsoskyddslag hade dessa hälsohot som utgångspunkt, i stället för att som nu bara understryka att den nya lagen inte syftar till höjd ambitionsnivå eller någon skärpning av kraven i förhållande till gällande lagstiftning.

Jag har, herr talman, för avsikt att under allmänna motionstiden återkomma med förslag till just en sådan miljökvalitetslag som jag här mycket schematiskt har skissat. En sådan skulle enligt min uppfattning tjäna som ett angeläget komplement till den hälsoskyddslag som riksdagen i dag skall ta ställning till.

Anf. 33 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Sven Munke, som är engagerad i miljö- och hälsovårdsfrågorna, har här hållit ett långt anförande, och han är kritisk till det betänkande som utskottet presenterat. Men det är ändå på det sättet att utskottet har uppmärksammat de frågeställningar som Sven Munke har berört. Sven Munke har också här framhållit att det på olika håll ute i landet finns missnöje. Det talas om att förslaget är ett steg tillbaka, att den nya hälsovårdslagen skulle vara en katastrof. Jag tror att det är starkt överdrivna påståenden som görs ute i landet. Jag finner anledning att på utskottets vägnar säga att vi naturligtvis kommer att följa lagens verkningar i praktiken.

Vi kommer att följa de effekter lagen får och även utvärdera de effekterna. Om de följer Sven Munke befarar i olika sammanhang skulle bli realitet, kommer det självfallet att företas förändringar och anpassningar till det bättre.

Anf. 34 SVEN MUNKE (m) replik:

Herr talman! I mitt inledningsanförande berörde jag de remissinstanser som har varit mycket kritiska mot detta förslag. Det går inte, Ingvar Eriksson, att vifta bort vad som framförs av Riksförbundet för allmän hälsovård, där enligt min uppfattning intelligentian på detta område är samlad. Herr Erikssons egen länsstyrelse är också mycket kritisk mot förslaget. Hälsovårdstjänstemannaförbundet, som åtminstone borde besitta litet större sakkunskap än vad utskottet gör, har också kritiserat förslaget, och det har verkligen handlat om kraftord. Jag tror inte att jag är ute i ogjord väder, men jag skall inte förlänga den här debatten, utan jag återkommer som sagt under den allmänna motionstiden.

Anf. 35 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att replikera någon av de tidigare talarna, och inte heller har jag någon orsak att säga någonting i anledning av det som utskottets talesman Ingvar Eriksson sagt. Jag har begärt ordet för att understryka något som står i utskottsbetänkandet på s. 6.

Vi har i socialutskottet haft uppvaktningar bl. a. från Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet, där man har oroats över kvaliteten på dem som skall arbeta enligt lagen, nämligen hälsovårdsinspektörerna, och hur kraven kommer att ställas. Vi går ifrån de krav som finns f. n. och överlåter åt kommunerna att själva fatta beslut och bestämma i den här frågan.

Hälsoskyddslagen är inte en renodlad ramlag, den innehåller många detaljbestämmelser. Men syftet är att den kommunala självstyrelsen skall stärkas. Större ansvar skall alltså läggas på kommunerna även när det gäller att anställa personal. Jag vill understryka det som utskottet säger på den här punkten, nämligen "det är mycket viktigt att den personal som finns hos nämnden har sådan utbildning och erfarenhet att den kan klara av de krävande uppgifter som läggs på nämnden". Man nämner i detta sammanhang rättssäkerhetssynpunkter, handläggning av klagomål från allmänheten, rådgivning och inspekterande uppgifter. Därtill kommer också arbetet med samhällsplaneringen. Utskottet slutar på den här punkten med att säga: "I likhet med föredragande statsrådet utgår därför utskottet från att nämnden även i framtiden kommer att anställa personal som har den utbildning och erfarenhet som krävs."

Detta har sagts från utskottets sida, och när riksdagen har antagit förslaget är detta ett klart incitament på att den personal som anställs skall ha god utbildning.

Herr talman! Jag har f. ö. inget att tillägga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (gränsvärden för luftföroreningar)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 16 för reservation 1 av Inga Lantz.

Mom. 3 (vissa krav på bostäder)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 17 för reservation 2 av Inga Lantz.

Mom. 4 (hantering av mjölk)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 17 för reservation 3 av Inga Lantz.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Dödsbegreppet, m. m.

Föredrogs

socialutskottets betänkande 1982/83:7 om dödsbegreppet m. m. (skr. 1982/83:31 delvis) och

utbildningsutskottets betänkande 1982/83:3 om vård i livets slutskede, m. m. (skr. 1982/83:31 delvis).

Anf. 36 TALMANNEN:

Socialutskottets betänkande 7 och utbildningsutskottets betänkande 3 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 37 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Som svar på vår motion om formerna för stöd åt sjuka och döende hänvisas till en regeringens skrivelse, där det anförs att den psykologiska omvårdnaden av döende bör ges en central plats i det underlag för lokala vårdprogram som socialstyrelsen skall utarbeta och att det i det sammanhanget även kan vara lämpligt att överväga hur man kan precisera ansvaret för denna del av vården.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det psykologiska omhändertagandet av döende är en utomordentligt viktig del av den vård som kan ges i livets slutskede, men har ingen bestämd uppfattning om hur detta omhändertagande skall ske.

Jag kunde, herr talman, i nuläget ha nöjt mig med utskottets skrivning och låtit bli att ta till orda, då jag i dag inte har något särskilt yrkande. Men efter det TV-program som sändes förra veckan under titeln "Saknad av ingen" känns det ändå angeläget att säga någonting – inte mot programmet, som jag tyckte var mycket fint gjort, inte heller om att dödsfall som kan komma

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

*Dödsbegreppet,
m. m.*

snabbt sker på detta sätt; det anmärkningsvärda är hur lång tid det ibland kan ta, innan ett dödsfall upptäcks.

Det som för mig var skrämmande i programmet var de uppgifter som lämnades och de konstateranden som gjordes av den sjuksköterska med lång erfarenhet inom sjukvården som deltog i programmet. Hennes slutsatser var att det inte var humanare att dö på en institution än att dö ensam hemma i sin bostad. Snarare kunde man tolka hennes mening så, att det kunde vara tvärtom. Många dör i ensamhet även om de är omhändertagna inom vårdsektorn. Enda skillnaden till det bättre var att dödsfallen inte förblev oupptäckta lika länge. Detta måste, menar jag, vara ett underkännande av denna del av sjukvården.

Den kyrkliga verksamhet som bedrivs ger bara en del patienter tillfredsställelse och kan inte fylla hela uppgiften att åstadkomma stöd i livets slutskede. Det är inte heller någon lätt uppgift för sjukvårdspersonalen att ta hand om döende människor. Alltför ofta händer det att helt oerfarna anställda ställs i den situationen.

Utbildningen måste ses över så att den blir anpassad till kraven och ingår i den obligatoriska utbildning som vpk hävdar är nödvändig för all sjukvårdspersonal. Det behövs också en ansvarig instans inom sjukhuset som svarar för att döende människor inte lämnas ensamma. Det behövs vidare någon form av handledning – det uppstår ju också praktiska problem i en sådan situation. Men viktigast är att det över huvud taget finns någon där. Om det skall åligga personalen måste det finnas personalutrymme för denna verksamhet – det finns inte i dag. Personalbemanningen blir allt svårare att hålla – det första som sjukvårdshuvudmännen drar in på när ekonomin skärper till är personalen på basplanet. Ökad personaltäthet och en bättre utbyggd hemsjukvård är nödvändig för en fungerande äldreomsorg på alla områden.

Herr talman! Jag har, som jag redan sagt, inget yrkande nu. Vi avvaktar det lokala vårdprogram som socialstyrelsen skall utarbeta. Men om ingenting händer är jag beredd att komma tillbaka i denna fråga.

Anf. 38 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Socialutskottet är enigt i frågan om dödsbegreppet, som nu behandlas. Det är glädjande att kunna konstatera det – det finns väl kanske inte någon fråga som är så olämplig för en politisk strid som den.

Det betyder emellertid inte att alla frågor skulle vara besvarade eller att debatten kan förklaras avslutad. Frågan behandlas nu med anledning av en skrivelse från regeringen och ett par motioner. I skrivelsen anmäls en utredning där den fortsatta debatten om dödsbegreppet kan tas upp och frågor av olika slag behandlas. Utskottet hälsar med tillfredsställelse att så sker.

Socialutskottet upprepar i sitt betänkande, nu med instämmande i regeringens skrivelse, vad som framförts tidigare vid liknande behandling, nämligen att hjärndödsbegreppet bör avvisas. Utskottet vill emellertid i det sammanhanget understryka ett par saker.

Den ena är att det föreligger många praktiska och juridiska problem vid ändring av dödsbegreppet eller införande av ett nytt dödsbegrepp. Hjärndöd inträffar inte vid samma tidpunkt som hjärtdöd. Det gör det nödvändigt att noga penetrera frågan. Under tiden bör inte några oklarheter råda om vilket dödsbegrepp som gäller.

Över huvud taget – det är det andra påpekandet som utskottet gör – måste människors oro spela en stor roll när man behandlar den här frågan. Det bör inte i allmänhetens ögon råda någon oklarhet om vilket dödsbegrepp som råder. Utskottet understryker därför att hjärndödsbegreppet nu bör avvisas.

Detta betyder som sagt inte att alla frågor är besvarade. Den utredning som nu tillsätts får anledning att penetrera dödsbegreppet i hela dess vidd, vilket tidigare inte har skett.

Det är också av hänsyn till människors oro som utskottet avstyrker motionen 1309 beträffande skriftliga deklARATIONER mot livsförlängande åtgärder. Utskottet vill inte acceptera att en skriftlig viljeförklaring generellt skulle ges en avgörande betydelse för bedömningen av vilken behandling som skall ges en patient.

Till socialutskottets betänkande är fogat ett särskilt yttrande om det icke-religiösa stödet åt sjuka och döende. Det yttrandet avspeglar ingen oenighet i fråga om behovet av ett sådant stöd åt sjuka och döende. Frågan gäller snarare hur det skall organiseras. Individernas livsåskådning skall naturligtvis respekteras. Det finns därför skäl att noga pröva hur det stödet och den omvårdnaden skall ordnas för den enskildes bästa.

Det bör vara särskilda psykologer och kuratorer som sköter den sysslan, menar vpk. Utskottsmajoriteten menar att alla personalkategorier skall kunna känna för den saken och att det är nödvändigt att ta hänsyn till patienternas känslomässiga reaktioner för att inte riskera att människornas förtroende för hälso- och sjukvården rubbas. Majoriteten menar därför att det kan ankomma på olika personalkategorier att ge patienterna det stöd och den omvårdnad de behöver i livets slutskede.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkande nr 7.

Anf. 39 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord med anledning av den sista delen i Ingemar Eliassons anförande, som gällde vem som bör ha själva ansvaret. Det kan vara olika personer som har ansvaret resp. står för den direkta kontakten. Vi menar att det måste finnas någon som har ansvaret för att människorna inte lämnas ensamma.

Anf. 40 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag delar den meningen. Det ansvaret får naturligtvis ankomma på arbetsledningen vid vårdenheten.

Vad utskottet har velat understryka är att man inte kan uppdra åt en särskild personalkategori att i alla lägen vara den som biträder patienten i ett

Dödsbegreppet,
m. m.

sådant här skede. Det är möjligt att det är den personal som patienten är mest van vid och därför känner störst förtroende för som också skall ha denna syssla, men det är en arbetsuppgift som bör ingå i den allmänna arbetsplaneringen vid varje vårdenhet.

Anf. 41 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Socialutskottet har i fråga om "dödsbegreppet m. m." producerat ett långt och bitvis innehållsrikt betänkande, som utmynnar i att fem motioner avstyrks och att en skrivelse från regeringen inte skall föranleda något uttalande från riksdagen, därför att "frågan om dödsbegreppet inte tidigare utretts i hela sin vidd". Det skall däremot äntligen göras, av en nyligen tillkallad utredningsman, sedan saken de facto varit aktuell här i landet i omkring tjugo år, från det s. k. Kirunafallet 1963 och sedermera "fallet med den stulna njuren" 1965 över till utredningen om "Legala aspekter på transplantation och synpunkter på dödsbegreppet" 1967.

Jag har själv som vetenskapligt råd i medicinalstyrelsen – senare även kallad socialstyrelsen – haft att syssla med de här nämnda frågorna, senast också som ledamot av utredningen om sjukvård vid livets slut, vars sista betänkande (SOU 1980:48), som i hög grad berör just den här frågan, egendomligt nog publicerades efter huvudbetänkandet (SOU 1979:59). Vid tre tillfällen, i en artikel i Läkartidningen 1968, i utredningens om sjukvård vid livets slut nyss nämnda transplantationsbetänkande och vid konferensen i denna fråga på socialdepartementet under förra riksmötet (Ds S 1982:6), har jag haft anledning att diskutera de legala implikationerna av olika dödsbegrepp och kriterier för fastställande av död. Den motion, 1981/82:1290, som socialutskottet i sitt betänkande 1982/83:7 avfärdar under hänvisning till den pågående utredningen – som tillsatts efter det att motionen skrevs – avsågs från min sida att tjäna som ett "på vetenskap och beprövad erfarenhet" baserat underlag för en saklig analys av problemen här i riksdagen.

Alldeles bortsett från transplantationskirurgernas tryck på lagstiftarna att införa ett hjärndödsbegrepp – ett förhållande som förmodligen kommit att ge debatten en extra, emotionell belastning – kan det likväl med visst fog göras gällande att hjärnans "död" som *begrepp* är principiellt riktigare än hjärtdöden, medan hjärtdöden som *metod* att fastställa en efterföljande hjärndöd naturligtvis alltid kommer att förbli den i praktiken ojämförligt mest tillämpliga. Inte förrän man lärt sig att häva hjärtstillstånd och andra livsfarliga rytmrubbningar, och genom den moderna intensivvårdens resurser kan hålla i gång andning och cirkulation ännu efter det att hjärnan blivit svårt skadad, har det uppstått något praktiskt behov av att skilja på begreppen. Liksom på så många andra områden är det nu den medicinska vetenskapens genombrott – med nya möjligheter och nya utmaningar – som tvingar fram också etiska och juridiska ställningstaganden av ett hittills inte påfordrat slag.

I min motion har jag skisserat tre – eller fyra – olika sätt att fastställa död – om man därmed också avser vad som med socialstyrelsens terminologi kallas

”totalt och oåterkalleligt bortfall av hjärnfunktionerna”, dvs. det som i dagligt tal brukar kallas ”hjärndöd” och som ger läkare rätt att avbryta pågående livsuppehållande behandling. Jag tror att det är viktigt att utgå från situationerna sådana som de möter oss i den växlingsrika medicinska verkligheten och analysera deras förutsättningar och konsekvenser. Vid en hjärttransplantation finns det exempelvis ett ögonblick då mottagarens ”gamla” hjärta är borttaget medan det ”nya” ännu inte är på plats – är då mottagaren också död?

Vad jag därutöver personligen finner alldeles nödvändigt med hänsyn till transplantationssituationen är att få fastslaget vad som får och inte får företagas med en död kropp. Vi har nämligen en gammal regel att den sjuke skall få de råd och såvitt möjligt den behandling som hans tillstånd fordrar, och om man har dödförklarat en människa på grund av totalt och oåterkalleligt bortfall av hjärnfunktionerna fordrar *den* människan inte någon ytterligare livsuppehållande behandling – även om vitaliteten hos organ, som tas till vara för transplantationsbehov för någon *annans* räkning, blir bättre om genomblödningen av organet i fråga bevaras intill det ögonblick då det avlägsnas operativt.

Att detta förfarande regleras juridiskt – och något annat än lag kan väl knappast komma i fråga, så hårt som riksdagen blivit engagerad i saken – förefaller mig ofrånkomligt. Och reglerar man denna sak juridiskt, har jag svårt att förstå att man inte också måste reglera frågan om hur döden skall fastställas juridiskt.

Herr talman! Jag har velat nämna något om min syn på dessa frågor här i kammaren, eftersom jag levat med dem i tjugo års tid och därvid funnit att lagstiftarna och vissa av utredarna bara skjutit dem ifrån sig i stället för att gå dem inpå livet, i något slags ångest inför de svåra bedömningar och avgöranden som vi – förr eller senare – tvingas till. Flera sådana radar f. ö. upp sig för oss även när det gäller livets början.

Jag har med min motion inte velat binda riksdagen vid den ena eller andra uppfattningen, men jag har velat försöka precisera problemställningarna från min dubbla erfarenhet som läkare under 40 år och som en av 349 lagstiftare, låt vara under en kortare men inte mindre intensiv tidrymd. Jag har gjort det därför att den utredning – Sjukvård vid livets slut – som skulle ha givit riksdagen besked undandrog sig den uppgiften.

Konstitutionsutskottet har ännu inte behandlat en annan av mina motioner, nämligen motionen om vad som bör göras med avslagna motioner. Icke desto mindre skulle jag finna det rimligt om de i den här frågan avstyrkta motionernas innehåll ändå bragtes till utredningsmannens kännedom, om inte annat så genom postverkets försorg. Något annat yrkande har jag, herr talman, för dagen icke.

Anf. 42 KARIN AIIRLAND (fp):

Herr talman! Det är en självklarhet att hälso- och sjukvårdens huvuduppgift är att försöka bota människor som är sjuka. Det finns tyvärr också sjukdomar som är obotliga, och i dessa fall skall vården lindra. Därutöver vet

*Dödsbegreppet,
m. m.*

vi att hur klen eller frisk en människa än har varit under sin aktiva tid, är det enda säkra att hon en dag skall dö. Döden är viss – det är tidpunkten för dess inträdande som är oviss.

Det finns ett afrikanskt ordspråk som säger: Döden fruktar ingen människa. Och det är sant, döden är inte rädd för oss. Men många av oss är rädda för döden, så som vi människor ofta fruktar det okända. Vi är också av naturliga skäl ängsliga för de plågor som hör samman med döendet, med den tid som går före döden, dvs. själva döendet eller, som det symboliskt nog ofta kallas, dödskampen.

Regering och riksdag kan inte och skall inte lagstifta och detaljstyra hur vi skall vårda döende patienter. Däremot är det viktigt att vi uppmärksamt följer de frågor och tankar som finns på detta område: hur vi kan vårda en döende människa, så att hennes sista tid blir så human och värdig som möjligt. Det handlar ju om något som förr eller senare kommer att angå oss alla personligen.

Det, herr talman, var ett skäl till att jag, när jag i den förra regeringen hade ansvaret för hälso- och sjukvården, ansåg det angeläget att för riksdagen redovisa det uppdrag som socialstyrelsen fått att göra underlag till ett vårdprogram för vård av döende. Det är därför glädjande att ett enigt utskott – det föreligger endast ett särskilt yttrande – understryker vikten och värdet av den psykologiska omvårdnaden och att den måste ges en central plats i vårdprogrammet.

I betänkandet behandlar utskottet också den stora och kontroversiella frågan om vi i Sverige skall acceptera hjärndöd eller inte. Utskottet har med rätta hänvisat till den utredning som tillsattes i våras och låter därför anstå med slutligt ställningstagande. Jag har inget att erinra mot detta. Det var jag som tillsatte utredningen, kanske inte precis därför att Gunnar Biörck i Värmdö hade motionerat utan mera – förlåt mig, Gunnar Biörck – därför att jag icke kunde acceptera utredningens förslag i de transplantationstekniska frågorna.

Jag tycker emellertid – och det vill jag gärna säga i debatten i dag – att det finns en fråga och en frågeställning som inte har kommit fram ordentligt i diskussionen. Hjärndödsbegreppet tillämpas i dag, med eller utan lagstiftning, i många länder. Det har medfört att vi har kunnat skicka svenska patienter utomlands för hjärttransplantation. Jag är rädd för att när enskilda och massmedia tar parti för att den ena eller andra patienten med en obotlig hjärtsjukdom skall sändas till England eller USA för operation, gör de det utan att tänka på att hjärttransplantation inte går att genomföra i Sverige, därför att det vore olagligt – inte därför att svenska kirurger inte skulle kunna göra det. Det finns många psykologiska och moraliska dilemman i den diskussionen, men jag tycker att det vore omoraliskt att inte se till dem alla. Frågan är alltså om vi skall fortsätta att skicka svenska patienter utomlands för att där genomgå något som vi icke tillåter i Sverige.

Herr talman! Även om jag själv har skrivit att frågan om dödsbegreppet måste vara frikopplad från frågan om villkoren för transplantationskirurgi, menar jag inte därmed att vi kan förneka eller försöka dölja vad som faktiskt

sker och att det ena har betydelse för det andra. Jag tycker att det måste sägas.

Ett annat psykologiskt och mänskligt dilemma är naturligtvis om det över huvud taget är möjligt att förklara för alla människor skillnaden mellan hjärndöd och sådana tillstånd där vissa hjärnfunktioner har fallit bort tillfälligt eller permanent. Patienten är, som det i dagligt tal kallas, medvetslös. Jag tror att det är en absolut förutsättning att vi kan förklara begreppet hjärndöd för alla människor, om det skall kunna diskuteras. Gunnar Biörck i Värmdö bör ju kunna hjälpa till här i riksdagen.

Ytterst, herr talman, handlar det om etik, om att inte rubba människors förtroende för hälso- och sjukvården. Ytterst handlar det om en mänskligare vård av både sjuka och döende människor.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Det var en bisats i Karin Ahrlands anförande som uppkallar mig till en kort kommentar. Jag har varit med om huvudparten av utredningen om sjukvård vid livets slut, men jag lämnade den innan slutbetänkandet justerades, dels därför att jag ansåg det felaktigt att på det sätt som skedde undvika att ta ställning till just de frågor som nästa utredning nu i stället har fått ta hand om, dels därför att utredningens begrepp "jämförd med död" föreföll mig oantagligt. Därvidlag befinner jag mig på samma linje som Karin Ahrland.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 7

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 3

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Föredrogs

Kulturutskottets betänkanden

1982/83:5 Vissa museifrågor

1982/83:7 Bevarande av röntgenarkivet vid Malmö allmänna sjukhus

1982/83:8 En FM-sändarstation i Halmstad som sänder Radio Kronoberg

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
1 december 1982

*Carl Larssons
målning Mid-
vinterblot*

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1982/83:9 om Carl Larssons målning Midvinterblot.

Anf. 44 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag tycker att kulturutskottet har lagt ner ett förtjänstfullt arbete när det gäller behandlingen av Marie Nordströms och min motion om Carl Larssons målning Midvinterblot. Intresset för Carl Larssons konst har på senare tid förstärkts både här i Sverige och utomlands. I motionen pekade vi på den stora utställningen i Helsingfors, som blev en succé. Och nu lär Midvinterblot vara aktuell för en utställning på Historiska museet. Vi motionärer hyste när vi skrev motionen en uppriktig oro för att konstverket skulle kunna försvinna ut ur landet. Eftersom det har betytt så mycket i både positiv och negativ bemärkelse för den svenska konstdebatten, ville vi att möjligheter skulle skapas för ett förvärv av tavlan, antingen för arkivmuseet i Lund, där den finns deponerad sedan många år tillbaka, eller för någon annan lämplig plats. Den ursprungliga platsen i Nationalmuseets trapphall verkar ju f. n. enligt tidningsuppgifter mindre sannolik.

Kulturutskottet erinrar också i sitt betänkande om att det finns ett anslag under nionde huvudtiteln för inköp av kulturföremål, för vilka risk föreligger att de kommer att föras ut ur landet och som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de behålls inom landet. Midvinterblot faller, enligt min uppfattning, inom detta område, och då skulle allt vara gott och väl. Men det anslaget är för innevarande år endast 100 000 kr., och det räcker inte långt. Nu kan det belastas med högre belopp än det som beräknats i statsbudgeten under förutsättning att regeringen i efterhand anmäler medelsförbrukningen för riksdagen. Tanken är säkert god, men jag skulle vilja se den som vågar göra ett inköp av något kontroversiellt konstföremål – och Midvinterblot är onekligen ett sådant – för låt oss säga ett par miljoner kronor, vilket inte alls är någon orimlig summa när det gäller värdefulla konstföremål, när pengarna inte finns och man inte vet utgången av ärendehandläggningen.

Den tidigare historien om Midvinterblot har en hel del att lära oss. Därför borde anslaget och dess konstruktion ses över, så att det kan utnyttjas smidigare och därmed effektivare. Risken är annars enligt min uppfattning stor att konstföremål förloras för landet genom att man inte kan handla snabbt, vilket kan behövas i vissa lägen. Utländska konstköpare väntar inte på svenska myndigheter.

Herr talman! Jag tänker inte ställa något yrkande utan vill bara uttala den förhoppningen att vederbörande myndigheter till kommande budgetår konstruerar ett annat och smidigare anslagssystem.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

14 § Ändring i körkortslagen m. m.

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

*Ändring i kör-
kortslagen m. m.*

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:2 om ändring i körkortslagen m. m. (prop. 1982/83:13).

Anf. 45 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Det utskottsbetänkande som vi nu har att behandla berör en mycket viktig trafiksäkerhetsfråga. Förslaget i propositionen 1982/83:13 borde ha kunnat få stöd av ett enigt utskott. Beklagligtvis är det endast folkpartiets och centerns ledamöter i utskottet som biträder regeringsförslaget. Denna fråga har varit uppe till behandling vid förra riksmötet, och då framhöll utskottet i sitt betänkande, vilket också godkändes av riksdagen, att de hinder som föreligger beträffande omhändertagande av körkort vid befarad rattonykterhet borde undanröjas.

Det är ganska förvånande att socialdemokraterna och moderaterna i utskottet nu inte vill följa upp det beslut som ett enigt utskott fattat för bara ett år sedan. Alla i utskottet är ju eniga om hur viktigt det är med helnykterhet i trafiken. Säkerheten på vägarna måste vara det absolut viktigaste när vi fattar beslut som berör trafiken. Trafikolyckor med alkoholpåverkade förare är alltför vanliga. Här krävs beslutsamhet och krafttag från politikerna.

Enligt nu gällande regler kan polisen omhänderta körkort endast då en körkortsinnehavare gjort sig skyldig till grov vårdslöshet i trafiken eller uppenbart rattfylleri. Om endast misstanke om rattfylleri eller rattonykterhet föreligger, kan körkortet omhändertas först sedan det s. k. analysbeviset har erhållits.

Propositionens förslag om ändring av nu gällande regler är föranlett av en framställning från rikspolisstyrelsen daterad den 3 november 1981, där man framhåller vilka problem det innebär för polisen att verkställa beslut om omhändertagande av körkort först efter det att analysprovet resulterat i omhändertagandebeslut. Rikspolisstyrelsen skriver i sin framställning: "När detta beslut skall verkställas förekommer i relativt stort antal fall, att körkortsinnehavaren uppger och intygar att körkortet förkommit efter tiden för blodprovet."

Propositionens förslag till ändring i bestämmelsen synes vara mycket enkelt och skulle säkert kunna bli riksdagens beslut, om inte motståndarna till skärpta regler hade kommit på att förslaget innebär att den som fråntagits körkort också fråntas rätten att köra bil utomlands. Vi reserverar, som stöder propositionen, har också insett detta men anser att en sådan olägenhet inte får utgöra hinder för problemets lösning. Vi framhåller i reservationen att det torde vara sällsynt att yrkeschaufförer ens låter sig utsättas för misstanke om rattonykterhet.

Herr talman! Med vad jag här anfört vill jag yrka bifall till reservationen, mom. 1, av Rune Torwald, Per-Ola Eriksson och mig själv. I fråga om mom. 2 och 3 yrkar jag bifall till trafikutskottets betänkande 1982/83:2.

I detta anförande instämde Rune Torwald (c).

Onsdagen den
1 december 1982

*Ändring i kör-
kortslagen m. m.*

Anf. 46 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet är det beträffande omhändertagande av körkort som det har uppstått en kontrovers. De övriga förslagen i propositionen föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Jag vill inte ta upp en lång debatt med Olle Grahn. Jag vill bara säga: Självfallet anser hela utskottet att en verksamhet i trafiksäkerhetskänseende för att förhindra rattonykterhet är något utomordentligt angeläget. Vi vill se ett effektivt sådant arbete, och den effektiviteten är oerhört viktig. Men den kan inte få åstadkommas till priset av rättssäkerhet eller vad som skulle kunna uppfattas som ett yrkesförbud – och det skulle i själva verket bli resultatet om en yrkesgrupp skulle särbehandlas på det sätt som propositionen föreslår. Det är också anmärkningsvärt att detta förslag inte har remitterats till lagrådet.

Med denna enkla kommentar vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Om regeringen kan finna former för omhändertagande av körkort så att det kan ske utan det särskilda yrkeshinder som blir aktuellt om nuvarande förslag skulle genomföras, tror jag att alla i utskottet skulle instämma i det förslaget.

Anf. 47 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Flertalet av de ändringar som föreslås i proposition 1982/83:13 har inte vållat utskottet några som helst problem. Det är egentligen bara i precis det hänseende som här diskuteras som utskottsmajoriteten inte kan tillstyrka regeringens förslag. Det gäller att polisen skall ges möjlighet att ta ett körkort i förvar.

I dag är reglerna sådana – precis som Olle Grahn sade – att ett körkort kan omhändertas i avvaktan på ett återkallelsebeslut bl. a. när föraren gjort sig skyldig till grov vårdslöshet i trafik eller vid uppenbart rattfylleri. Om det inte är uppenbart att rattfylleri föreligger utan det bara finns misstanke om detta, kan körkortet omhändertas först efter ett s. k. analysbevis.

Ett välkänt problem i dag är – vilket också har nämnts här – att körkortshavaren säger sig ha förlorat körkortet när polisen skall verkställa ett beslut om omhändertagande eller återkallelse. För att komma till rätta med detta har riksdagen begärt förslag från regeringen på hur denna olägenhet skall kunna undanröjas. Och det är detta förslag som vi nu har att ta ställning till.

I propositionen framgår det klart att avsikten inte är att körkortshavarens rätt att köra bil skall upphävas i och med att körkortet tas i förvar och fram till att ett eventuellt beslut om omhändertagande fattas. Men propositionen håller inte riktigt vad den själv lovar.

I Sverige är det i dag knappast något större problem att inte ha sitt körkort med sig när man kör bil så länge man på något annat sätt kan styrka sin identitet. Så långt har propositionen helt rätt.

Men detta gäller endast under förutsättning att man kör bil enbart i Sverige. Om man t. ex. är yrkesförare och kör bil utomlands, inskränks ens

möjligheter att utöva sitt yrke under den tid som utredningen pågår.

Detta är någonting som åberopas i ett remissyttrande från länsstyrelsernas organisationsnämnd. Man betecknar där förslaget som "en mycket allvarlig åtgärd för den enskilde". Man säger vidare: "Speciellt vanskligt är förslaget eftersom --- ca 25-30 % av fall av misstänkt rattonykterhet utvisar en lägre alkoholkoncentration än 0.5 promille. Dessutom kan besked om resultatet av blodanalyser ta längre tid än en till två veckor." Och man framhåller att "den enskilde under viss tid fråntas rätten att köra bil utomlands".

Detta remissvar avgavs visserligen i ett läge när förslaget innebar att man skulle utfärda ett tillfälligt körkort. Men detsamma torde vara fallet, om man inte har något körkort alls. Länsstyrelsernas organisationsnämnd konstaterar därför att förslaget "blir speciellt betänkligt ur rättssäkerhetsynpunkt när systemet även drabbar de som har en alkoholkoncentration under 0.5 promille".

Mot bakgrund av detta finner jag det logiskt att propositionen avslås i denna del. Regeringen har ju möjlighet att med det allra snaraste återkomma med ett nytt och mer heltäckande förslag. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan i dess helhet i trafikutskottets betänkande.

Anf. 48 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Både Bertil Zachrisson och Per Stenmarck talar förbi det som den här frågan egentligen gäller. Det är i första hand fråga om nykterhet i trafiken. Som jag sade i mitt tidigare inlägg är jag övertygad om att yrkesförare som är beroende av sitt körkort i utlandstrafik inte kommer att utsätta sig för risken att åka fast för rattonykterhet.

Jag delar absolut inte Bertil Zachrissons uppfattning att det här skulle vara fråga om ett yrkesförbud. Det handlar om en trafiknykterhetsfråga.

Anf. 49 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Jag vill bara för klarhetens skull starkt understryka att det utifrån nykterhetspolitiska synpunkter inte finns någon skillnad i vår syn på vad som bör ske när det gäller att effektivt bevaka trafiksäkerheten. Men här, Olle Grahn, är det fråga om ett lagförslag som skulle kunna innebära att vissa yrkesgrupper särbehandlades. Det kan man inte godta, för det skulle betyda att rättssäkerheten bleve olika för olika medborgare och att vissa yrkesutövare skulle behandlas på ett annat sätt än andra. Det är på den grunden vi återförvisar regeringsförslaget.

Anf. 50 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Det är lätt att resonera som Olle Grahn gör. Men den förare som drabbas kan ju mycket väl vara helt oskyldig. Som jag nämnde inledningsvis tyder mycket på att förarna i 25-30 % av fallen är oskyldiga. Trots detta är den förare som drabbas dömd under de veckor som den kemiska undersökningen pågår. Så brukar man knappast ha det i en rättsstat.

Jag tror att alla är väl medvetna om de problem som polisen har när den

*Överenskommelse
mellan staten och
Broströms Rederi
AB*

skall verkställa ett beslut om återkallelse eller om omhändertagande. Den förståelsen återspeglas ju också i trafikutskottets betänkande. Men de konsekvenser som propositionens förslag medför och som jag talade om i mitt inledningsanförande kan vi knappast acceptera. Med propositionens förslag finns problemen kvar. En bilförare som blir stoppad i en trafikkontroll kan mycket väl påstå att körkortet har försvunnit, precis som man tidigare har kunnat göra det så att säga i ledet längre fram. Enligt min mening borde det vara uppenbart för alla att propositionen har åtskilliga brister och att det därför är bättre att driva frågan ytterligare ett varv och därefter låta regeringen återkomma med ett mer heltäckande förslag.

Anf. 51 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Bertil Zachrisson säger att han delar min uppfattning och att vi är överens när det gäller nykterhetsfrågan. Det tror jag att han också menar. Men jag kan fortfarande inte instämma i vad Bertil Zachrisson sade om att man här skulle särbehandla en speciell yrkesgrupp. Vi har i så fall lagstiftning på många andra områden som särbehandlar vissa grupper i samhället. Låt oss se detta som en trafiksäkerhets- och nykterhetsfråga, för det är vad saken gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 69 för reservationen av Rune Torwald m. fl.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:3 om godkännande av överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB (prop. 1982/83:32).

Anf. 52 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Vi yrkar från moderat sida avslag på propositionen 1982/83:32 om godkännande av ny överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB, och vi gör det utifrån rent principiella synpunkter. Vi är verkligen ett näringslivsvänligt parti, som vill se näringslivet utvecklas inom en marknadsekonomi som ger utrymme för konkurrens på lika villkor och som ger utbyte för aktiva och handlingskraftiga företagsledningar. Ett friskt och starkt näringsliv ger trygghet åt de anställda och tryggar en sund utveckling av hela samhällsekonomin.

Vi har förtroende för ledningen av Broströmsrederierna och hade – om vi

hade tillfrågats innan propositionen slutskrevs – förordat en överenskommelse som hade borttagit t. ex. hämmande aktieutdelningsbegränsningar och gett Broströmsrederierna ytterligare ett antal år utan belastning av amorteringar och räntor på de 250 milj. kr. som även vi moderater var med om att bistå Broströms med i deras ansträngda belägenhet för några år sedan. Vi anvisar den möjligheten också i dag, och vi föreställer oss att ledningen för Broströms också skall finna en sådan överenskommelse tilltalande. Bli den framtida utvecklingen gynnsam, har man visat sig kunna stå på egna ben, och skattebetalarna besparas en onödig utgift. Om inte, får samhället tids nog ta på sig kostnaderna – när detta blir nödvändigt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den moderata reservationen i trafikutskottets betänkande 3.

Anf. 53 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Den strukturförändring som den svenska handelsflottan genomgår har varit omvälvande, eftersom nästan alla tankfartyg, bulkfartyg och linjefartyg som den svenska handelsflottan bestod av 1973 har sålts till utlandet. Utvecklingen inom den här näringen – som kännetecknats av utförsäljning, utflaggning till bekvämlighetsflagg och inhyrning av utländskt bekvämlighetsflaggat tonnage – har inneburit att den svenska handelsflottan är kraftigt decimerad och uppgår till blott 40 % av 1976 års flotta. Antalet ombordanställda har reducerats med 10 000 ned till 15 000 personer.

De negativa konsekvenserna har blivit stora, inte minst därför att sjöfarten är sammankopplad med mycket viktiga transportfunktioner såsom hamnar och besläktade näringar såsom varvsindustrin. Utvecklingen har medfört stora samhällseliga kostnader i form av såväl uteblivna skatter och arbetsgivaravgifter som utebliven produktionskapacitet och, framför allt, en mycket stor arbetslöshet bland sjömän. Dessutom har decimeringen av den svenska handelsflottan inneburit att denna inte längre kan trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer.

Herr talman! Den situation som den svenska sjöfartsnäringen befinner sig i i dag är ett resultat av en total marknadsanpassning, som bygger på redarnas kortsiktiga profitintressen och som förmodligen kommer att innebära en fortsatt försäljning, uthyrning och utflaggning av den svenska handelsflottan, om inga motåtgärder sätts in.

Det borde vara uppenbart för var och en, vid det här laget, att den utveckling som handelsflottan genomgår står i total motsättning till samhällsekonomiska, sysselsättningspolitiska och försörjningsberedskapsmässiga intressen. De olika regeringarna har konsekvent vägrat att ingripa för att styra och påverka den här utvecklingen. Också trafikutskottet säger i sitt betänkande, att målet för sjöfartspolitik ligger fast. I det sjöfartspolitiska programmet sägs, att för att den svenska sjöfartsnäringen skall kunna utvecklas i sunda former är det viktigt att konkurrensen inte snedvrids genom att staten engagerar sig som rederiägare. De meningslösa formuleringarna i programmet ter sig synnerligen löjliga med tanke på att det inte längre är fråga om någon utveckling över huvud taget – än mindre i "sunda former".

*Överenskommelse
mellan staten och
Broströms Rederi
AB*

Det handlar i stället om att hela den svenska handelsflottan håller på att försvinna; och detta som ett resultat av de fria marknadskrafternas företagsekonomiska, konjunkturbetonade och kortsiktiga härjningar.

De nämnda riktlinjerna har legat till grund för den borgerligt förda politiken på området. De bygger på en obegränsad tilltro till de fria marknadskrafternas förmåga att själva lösa sina problem. De bygger vidare på övertygelsen att marknadshushållningens egen dynamiska utveckling alltid sker i sunda former och att den alltid sammanfaller med samhällets intressen. Utvecklingen inom sjöfartsnäringen, liksom redarnas privatkapitalistiska marknadsanpassning och profitjakt, låter sig inte påverkas av olika regeringars fromma förhoppningar och önsketänkande. Den följer sin egen lagbundna utveckling, som är något helt annat än den politikerna tänkt sig och önskar.

Den nu framlagda propositionen är ett led i den borgerliga subventionspolitiken gentemot storfinansen. Den syftar till att stärka den svenska rederinäringens konkurrenskraft i förhållande till konkurrentländernas. Vilka är då de länder som det är fråga om? Jo, det är länder som vanligen tillhandahåller bekvämlighetsflagg, bl. a. Liberia, Panama, Cypern och Singapore. Det är alltså i huvudsak dessa länder som konkurrerar ut den svenska sjöfarten. Och det gör de enligt kända metoder, genom fiffelflagging – genom de mest vidriga och arbetarfientliga konkurrens- och utsugningsmetoder som det kapitalistiska systemet kan uppvisa. Det är mot den här konkurrensen som den svenska sjöfarten måste subventioneras för att bibehålla sin lönsamhet!

Men utskottet har ingenting att erinra mot de här metoderna. De omnämns inte med ett ord i betänkandet.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna är av den bestämda uppfattningen att sjöfartens problem inte kan lösas med den hittills praktiserade subventionspolitiken. Den bidrar i stället till att i viss mån befästa de negativa utvecklingstendenser som kännetecknar sjöfarten. Den innebär en stor kapitalöverföring från hushållen och skattebetalarna till det privata näringslivet. Åtgärder av ett helt annat slag behövs för att lösa sjöfartens problem. Förslag i den riktningen har vårt parti fört fram här i riksdagen i många andra sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Anf. 54 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det regeringsförslag som vi nu behandlar har framlagts före regeringsskiftet. Det är alltså ett dokument som tillhör center-folkpartiregeringens kvarlåtenskap. Inte utan vidare överväganden har vi från socialdemokratiskt håll övertagit vad den hädangångna regeringen har efterlämnat.

Avtalsförslaget, som i propositionen rubriceras som "överenskommelse mellan staten och Broströms", innebär en ändring av ett låneavtal från år 1978. I det nu föreslagna avtalet får Broströms förbinda sig att bibehålla karaktären av svenskt linjerederiföretag med inriktning på svenskt industri-

transportbehov till dess lånet är till fullo betalt.

Broströms plus två andra svenska rederier – Transatlantic och Wallenius – har tecknat avtal om leverans av tre nya fartyg för sin trafik över Nordatlanten. För att Broströms skall medverka i nyanskaffningen av nämnda fartyg har rederiet ställt som villkor att avtalet från 1978 ändras. Det innebär att staten avstår från 100 milj. kr. av ett tidigare villkorligt lån på 250 milj. kr. Den resterande delen, 150 milj. kr., blir ränte- och amorteringsfri fram till 1990. Därefter återbetalas lånet som ett 25-årigt annuitetslån. Det betyder att de av oss som då lever är framme vid år 2015, när lånet återbetalts.

Vad vi nu skall besluta om är förutsättningar för två viktiga närings- och industrisektorer i Sverige. Det gäller varvsnäringen. Den är f. n. hårt trängd såväl i Sverige som i världen i övrigt. Det görs få nybeställningar. Det gäller också sjöfarten. Ett stort antal fartyg är upplagda. Fartyg som i någon mån efterfrågas på fraktmarknaden är sådana som genom sin konstruktion och specialitet kan tillgodose vissa särskilda krav.

Det finns två skäl till att vi socialdemokrater har beslutat tillstyrka propositionen och medverka till anskaffningen av de tre nya fartygen för ACL-konsortiet. Vi vill garantera fortsatt verksamhet för svensk varvsnäring, och vi vill hjälpa till att konsolidera och om möjligt expandera den svenska sjöfartsnäringen. Därför anser vi det angeläget att behålla och möjligen utveckla teknik och kunnande inom svenskt skeppsbyggeri. Det är bra att beställningen av dessa ACL-fartyg kan läggas hos ett svenskt varv. Det är av stort strategiskt värde för vår varvsnäring. Det lär vara Kockums som har fått denna beställning – Kockums i Malmö som liksom alla andra svenska varv har svårt med sysselsättningen.

Riksdagen tog i våras ett beslut om vissa sjöfartsfrågor. Det beslutet skulle gagna sjöfarten. Det konstateras i den proposition som vi nu behandlar att beslutet har resulterat i avtalet om beställning av de tre fartygen. Det är bra om riksdagens beslut från i våras så snart har givit ett positivt resultat.

I anslutning till propositionen har vi också från socialdemokratiskt håll väckt en motion i vilken vi begär ett förtydligande av texten. Det talas i propositionen om sjöfart och linjetrafik i svensk regi. Vi har tidigare, när vi har fattat beslut om sjöfartsfrågor, talat om behovet av sjöfart under svensk flagg. Vi har velat få klarlagt att svensk regi och svensk flagg är samma sak och att man inte inför något nytt begrepp som skulle innebära en vidare tolkning av tidigare använd terminologi. Trafikutskottet har också konstaterat att någon ändring av riktlinjerna för tidigare fattade beslut om sjöfartspolitik inte föreligger. Det tidigare sjöfartspolitiska beslutet och dess innebörd ligger således fast. Vi tycker det är värdefullt att det har klargjorts i betänkandet.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 55 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Man kan bara med förvåning och beklagande konstatera att socialdemokraterna inte har tänkt i de banor som jag för en stund sedan

*Överenskommelse
mellan staten och
Broströms Rederi
AB*

redogjorde för, nämligen att man genom förnyade förhandlingar med Broströmskoncernen skulle kunna bespara skattebetalarna en omedelbar utgift på 100 milj. kr. Vår uppläggning hade utan vidare, tror jag, kunnat accepteras av Broströmskoncernen, och besparingen hade varit stor för statskassan.

När det gäller Alexander Chrisopoulos inlägg vill jag konstatera att han vandrar i en politisk öken – ett offer för hallucinationer och bedrägliga hägringar.

Anf. 56 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag borde kanske kommentera vad Rolf Clarkson senast sade, men jag finner det i stort sett överflödigt. Man kan inte vänta sig annat än sådana uttalanden av kapitalismens främste vapendragare och representant här i riksdagen. Vad som är intressantare är att något ytterligare kommentera villkoren i avtalet mellan staten och Broströms Rederi AB.

Staten skänker alltså 100 milj. kr. av skattebetalarnas pengar till Broströms Rederi AB. Dessutom får rederiet ytterligare 150 milj. kr., ett belopp som blir amorteringsfritt till 1989. Vidare får rederiet möjlighet till aktieutdelning för att stimulera till nyemissioner. Det betyder att man säger till olika kupongklippare, förmodligen sådana som Rolf Clarkson här i riksdagen representerar, att det finns friska pengar att hämta. "Var så god, kom och gör nyemissioner i Broströms Rederi AB!"

Detta anser jag vara en ansvarslös politik. Den kommer över huvud taget inte att ge några sysselsättningspolitiska effekter, något som måste vägleda riksdagen i dess beslut. Med de 500 milj. kr. i subvention som beslutet från i våras innebar och de 100 milj. kr. som dagens beslut innebär skulle man ha kunnat bygga svenska fartyg i svenska varv under samhällelig regi. Därmed skulle målet, att tillgodose samhälleliga behov, kunna uppnås. Det tycker jag att socialdemokraterna skulle ha framlagt förslag om i stället för att tyst acceptera den här subventioneringspolitiken.

Anf. 57 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Rolf Clarkson säger att det hade varit möjligt att omförhandla detta avtal. Jag är inte så säker på att det hade gett ett bättre resultat. Men eftersom Rolf Clarkson tror det får jag erinra honom om att moderaterna i våras – liksom nu – gick emot intentionerna i det sjöfartspolitiska beslut som då fattades. Beslutet innebär att ACL-flottan, som den kallas, förnygras. Det innebär också att vi ett antal år framöver får modernare fartyg för transporter mellan Sverige, Europa och Nordamerika. Det beslutet ställde alltså vi socialdemokrater oss bakom i våras, medan moderaterna gick emot det.

Till sist: Detta ärende har fått ett egendomligt förlopp – cirkeln är så att säga sluten – genom att både moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna går emot föreliggande förslag under återropande av sina motioner. Jag kan konstatera att de två partierna på ytterkanterna har funnit varandra.

Anf. 58 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag erinrar Birger Rosqvist om att det, när den sjöfartspolitiska debatten fördes i våras, fanns helt andra möjligheter för sjöfartsnäringsringen att klara sig i framtiden än de möjligheter som angavs i propositionen, som sedan antogs av socialdemokraterna och mittenpartierna. Om den näringspolitik som vi förespråkade hade applicerats på sjöfartsnäringsringen, skulle denna ha haft helt andra möjligheter för framtiden än vad den har i dag. De 100 milj. kr. som begärs i propositionen är ett tecken på att sjöfartsnäringsringen under nuvarande villkor anser att den inte kan klara sig utan detta statliga stöd.

Det är nödvändigt att riksdagen i framtiden utvecklar en näringspolitik av helt annan sort än den som den socialdemokratiska regeringen nu har givit sig in på. Jag fastslår ännu en gång att vårt ställningstagande i dag är i rak konsekvens med vårt ställningstagande under den sjöfartspolitiska debatten i våras.

Anf. 59 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Birger Rosqvists inlägg vill jag kommentera med följande uttalande.

Birger Rosqvist försöker göra sig lustig över en viss gemenskap mellan vårt parti och moderaterna. Jag vill då påminna honom om att det sjöfartspolitiska program som riksdagen antog 1980 och som han med så stor tillfredsställelse åberopade i sitt första anförande – tillfredsställelsen avsåg att det fortfarande är gällande och ligger fast – var en produkt av en kommunikationsminister som nu är moderata samlingspartiets ledare. När det gäller gemenskapen mellan partierna får Birger Rosqvist vara litet försiktigare i fortsättningen.

Förvånande nog har Birger Rosqvist på intet sätt kommit med några propåer om att socialdemokraterna förbereder riktlinjer för att ändra det sjöfartspolitiska programmet för att tillfredsställa de förväntningar som finns inom de fackliga organisationerna och hos de sjöfartsanställda, vilka utgår från arbetarrörelsens bestämda målsättning att bekämpa fiffelflaggning och sjöfartens negativa utvecklingstendenser.

Anf. 60 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Detta ärende handlar inte enbart om sjöfartspolitik utan även om varvspolitik och sysselsättningen vid ett av våra största varv. En förutsättning för att detta avtal över huvud taget skall träda i kraft är att regeringen kan få det godkänt före årsskiftet. I annat fall accepterar Broströms inte avtalet. Vi handlar alltså i viss tidsnöd.

Skulle denna beställning inte komma till stånd, innebär det för det första att Nordatlantrafiken i fortsättningen får gå med tonnage, som nu börjar bli gammalt och omodernt. Andra rederier med andra fartyg tar då över densamma. För det andra får Kockums varv ett hål i sin orderbeläggning, vilket kan få svåra konsekvenser för arbetsmarknaden i den regionen.

När vi från socialdemokratiskt håll har vägt det ena mot det andra, i

*Ändring i natur-
vårdslagen*

utskottet och i diskussioner utanför utskottet, har vi funnit att vi skall tillstyrka detta förslag. Mot den bakgrunden, herr talman, finns vi med och bildar majoritet för regeringsförslaget.

Anf. 61 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! De sysselsättningspolitiska aspekter som ingår i detta resonemang är vi alla angelägna om att ta hänsyn till. Också jag har en mycket stor respekt för de aspekterna. Men till skillnad från Birger Rosqvist föredrar jag faktiskt att rädda sysselsättningen på de svenska varven genom att bygga fartyg, som ägs av samhället, när de betalas av samhället, förvaltas av samhället och syftar till att tillfredsställa samhällseliga behov, i stället för att överlämnas till Broströms Rederi AB.

Jag håller med Birger Rosqvist om att det finns ett visst tvång i detta sammanhang. Men jag vill göra Birger Rosqvist uppmärksam på att piskan hålls av Broströms Rederi AB, medan de som agerar efter piskan gång efter annan är vi i riksdagen, bl. a. socialdemokraterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. med 96 röster mot 17 för reservation 2 av Sven Henricsson. 207 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 238 röster mot 82 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Ändring i naturvårdslagen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1982/83:4 om ändring i naturvårdslagen (prop. 1981/82:220).

Anf. 62 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Detta utskottsbetänkande från jordbruksutskottet är i första hand föranlett av en proposition som föreslår vissa ändringar i naturvårdslagen. Jag kommer i mitt anförande endast att uppehålla mig vid denna del av betänkandet.

I första hand föreslås en ändrad tillsyn av täktverksamheten. I propositionen läggs det fram ett förslag om att länsstyrelsen skall kunna överlåta tillsynsansvaret åt kommunen, om kommunen så önskar. En sådan ordning kan vid första anblicken te sig praktisk och för den skull godtagbar. Enligt moderata samlingspartiets mening medför den dock betydande skillnader i behandlingen av tillsynsärenden inom samma län. Detta tycker vi är en så

pass stor olägenhet att vi avvisar propositionens förslag i denna del. Enligt vår mening bör tillsynen även fortsättningsvis utövas av länsstyrelsen.

I en annan del av propositionen föreslås ändrade regler vid anläggning av vilthägn. Propositionen föreslår att den gamla ordningen med samrådsförfarande skall ersättas med tillståndsplikt – ett förhållande som det i och för sig inte vore så mycket att säga om. Beträffande motivet för tillståndsplikten har vi dock en annan mening än jordbruksministern. Att tillståndsplikten skulle motiveras av att hägn utgör ett hinder för allmänhetens strövanden i naturen kan vi inte acceptera. Vi ser vilthägn som ett, om än inte så vanligt, naturligt inslag i markägarens nyttjande av sin mark. Den allemansrättsliga princip som alla parter sätter så stort värde på har tidigare inneburit att allmänheten fått vandra fritt där den inte utgör något hinder för eller skadar den normala jordbruksdriften. Med den tolkning som blir följd av det nu föreliggande propositionsförslaget kommer markägarens nyttjande av sin mark att möjliggöras först efter det att man har tagit hänsyn till allmänhetens behov av strövområden. Detta är enligt moderata samlingspartiets mening en oacceptabel tolkning av allemansrättens innebörd, och för den skull gör vi dessa invändningar.

Att det dessutom i sak är fel att påstå att ett vilthägn begränsar allmänhetens möjligheter att ströva förbättrar inte saken. Ett vilthägn kan tvärtom vara attraktivt för den strövande allmänheten, och ett hägn byggs såvitt jag vet undantagslöst så, att stängslen förses med övergångar av ett eller annat slag.

Ytterligare en försvårande omständighet när det gäller förslaget är att länsstyrelse enligt paragrafens andra stycke lämnas möjlighet att ompröva ett givet tillstånd, utan att några närmare regler föreskrivits om kortaste giltighetstid för ett tillstånd eller att något har sagts om ersättning till markägaren om ett tillstånd skulle återkallas.

Dessa kritiska synpunkter tillsammans har gjort att vi i reservation 2 yrkar avslag på propositionsförslaget i denna del. Vi anser att den gamla samrådsplikten väl fyller behovet och ger länsstyrelsen tillräcklig möjlighet att påverka ett stängsels uppförande och bedöma dess lämplighet.

Den omständigheten härutöver att jakt- och viltvårdsberedningen på nyåret kommer med förslag som berör hithörande frågor har gjort att vi finner det mest naturligt att de frågor om vilthägn som nu är föremål för behandling med fördel kunde tagits upp vid det tillfälle då jakt- och viltvårdsberedningens förslag kommer till behandling här i riksdagen.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2 i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 63 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i det föreliggande betänkandet, utom vad beträffar mom. 6 där jag yrkar bifall till reservation 4, mom. 7 a och b där jag yrkar bifall till reservationerna 6 och 7 samt mom. 8 där jag yrkar bifall till reservation 8.

Herr talman! Jag skall i huvudsak uppehålla mig vid reservation 4, som jag

*Ändring i natur-
vårdslagen*

har fogat till utskottets betänkande och som gäller nationalparker.

Inom den kanske något mer traditionella naturvården hittar vi många angelägna problem som riskerar att bli bortglömda. Det kan gälla säregna men hotade naturtyper i avlägsna delar av landet, där de flesta av oss aldrig kommer att sätta en fot. Det kan gälla skyddet av djurarter och växtarter som de flesta av oss aldrig kommer att lära oss namnen på, än mindre få möta i verkligheten. Utöver nya bestämmelser kring täktverksamhet och vilthägn har jordbruksutskottet i det här betänkandet behandlat ett antal motioner som på olika sätt berör naturvårdsproblem.

Kravet på att vi verkligen skyddar våra värdefullaste naturmiljöer har tilltagit i styrka, liksom kravet att vi prioriterar rätt, så att just det som är mest värdefullt också får det starkaste skyddet. Nationalparksinstitutet, som återfinns i naturvårdslagens 4 och 5 §§, är det starkaste skyddet, som skall förbehållas de ytterst värdefulla objekten.

Med tiden uppstod en situation då många av våra värdefullaste objekt som behöver skydd saknade nationalparksstatus. Vi har nu börjat rätta till detta. Så har t. ex. Store mosse, Tiveden och Höga kusten i Ångermanland blivit nationalparker under senare år. Listan på nationalparker kan behöva kompletteras.

Samtidigt som vi har inrättat nya parker har åtminstone ett område fått förbli nationalpark, trots att där inte finns något att bevara i egentlig mening. De vägar, kraftstationer, dammar, krafledningar osv. som nu finns att beskåda i Stora Sjöfallets nationalpark representerar inga naturvärden, än mindre några omistliga sådana.

Delar av nationalparken som fortfarande har ett stort skyddsvärde, främst söder om Akkajaurc, kan helt enkelt överföras till den intilliggande Sareks nationalpark. Vissa områden i de nordöstra delarna av den nuvarande parken kan lämpligen slås ihop med den nationalpark i Sjaunjaområdet som bör tillkomma inom en nära framtid.

Sjaunja och Taavavuoma är två stora våtmarksområden med unika naturvärden. Till de internationella förpliktelser som Sverige tagit på sig hör att dessa våtmarker skall skyddas. I december 1975 undertecknade Sverige den internationella våtmarkskonventionen, som mer än 20 länder anslutit sig till. Till våra förpliktelser hör att verka för att vissa särskilt värdefulla våtmarksområden får ett fullgott skydd. Varje fördragsslutande land skall på en nationell lista ange vilka dessa områden är. Den svenska listan över internationellt värdefulla våtmarker innehåller 23 objekt, däribland just Sjaunja och Taavavuoma. Alla dessa 23 områden behöver inte bli nationalparker, men bland de 23 områdena hör Sjaunja och Taavavuoma till de särpräglade och mest värdefulla.

Det väldiga myrområdet Sjaunja saknar motstycke i Europa. Får detta stora område vara i fred, är det av oerhörd vikt för många fågelarter som är beroende av de ostörda häckningslokaler som där finns.

Sjaunja är förmodligen förhållandevis välbekant för kammarens ledamöter. Redan för nio år sedan framhöll jordbruksutskottet i ett enhälligt betänkande behovet av snara åtgärder för att bevara Sjaunjaområdet. Sedan

dess har ganska litet inträffat. Visserligen finns ett förslag om naturreservat, men detta är inte ett lämpligt område för naturreservat vilket som helst. Vi har att göra med ett område med naturvärden som är unika för Europa.

Vare sig den nuvarande handläggningen så småningom leder till ett beslut om inrättandet av ett naturreservat eller inte, anser vi för vår del att arbetet skall fortsätta med sikte på att en nationalpark tillkommer i Sjaunjaområdet. Den lämpliga gränsdragningen för en sådan bör dock utredas närmare.

Samma beslut anser vi att riksdagen bör fatta när det gäller Taavavuoma. Söder om Taavavuoma och skild från detta genom ett mer höglänt område ligger en våtmark av liknande typ, Pirttimysvuoma. En utredning om nationalparksskydd för området kan lämpligen innefatta även den sistnämnda våtmarken.

De båda områdena ligger norr om Kiruna i höjd med Karesuando. Taavavuoma är av stort värde för många fågelarter och tycks ha ett även i dessa sammanhang ovanligt rikt fågelliv. Det är också en mycket säregen naturtyp, som främst kännetecknas av s. k. palsmyrar av stort vetenskapligt intresse.

Palsarna har tillkommit genom tjälksjutning på dessa områden, där evig tjäle finns i jorden. Resultatet har blivit att torven har lyfts upp till en mängd kupolformade kullar, som når en nivå flera meter över den omgivande myren. Det finns där en mängd värdefulla fågellokaler.

Dessa palsar nybildas förmodligen inte i någon större omfattning. De tycks till stor del ha tillkommit i slutet av bronsåldern och i början av järnåldern, då klimatet var bistrare än nu. Det handlar om vetenskapligt värdefulla formationer, som är tusentals år gamla men som lätt kan förstöras av vädrets makter, om de utsätts för skada genom eldning eller oförsiktig framfart med snöskoter. Det kan nämnas att en skoterled faktiskt dragits tvärs igenom en av de värdefullaste palsmyrarna.

Att det inte gått att samla utskottet bakom förslagen i nationalparksfrågorna tycker jag naturligtvis är tråkigt. Man får väl, som man brukar göra vid sådana här tillfällen, hoppas att en fortsatt debatt så småningom kan leda fram till enighet om positiva beslut.

Som framgår av jordbruksutskottets betänkande har Svenska naturskyddsföreningen i skrivelse till jordbruksutskottet uttalat stöd för förslagen i motionen 2455 från mig och några medmotionärer i folkpartigruppen såvitt avser avsättande av områdena Sjaunja och Taavavuoma som nationalparker.

Beträffande vårt förslag om nationalpark vid Stenshuvud vill jag understryka sista raden i det särskilda yttrandet om Stenshuvud, där det står att vi förutsätter att framställningen snabbt leder fram till ett förslag till riksdagen om inrättande av en nationalpark.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen nr 4 och hänvisar i övrigt till mina tidigare yrkanden.

Onsdagen den
1 december 1982

*Ändring i natur-
vårdslagen*

Anf. 64 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande 1982/83:4, som vi nu behandlar, har tillkommit med anledning av förslag om riksdagsbeslut om vissa ändringar i naturvårdslagen, men i samma betänkande behandlas ett antal motioner från den allmänna motionstiden i januari 1982. Bland dessa motioner finns vpk:s partimotion 1981/82:469 om förstärkt skydd för nationalparker m. m. Mitt anförande tar bara upp frågor kring denna motion.

Vad kräver vi då i vår motion? Jo, vi vill ha ett förstärkt skydd – genom skärpt lagstiftning – för nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden. För nationalparkerna menar vi att man bör överväga ett grundlagsfäst skydd. För genomförande av ett sådant förstärkt skydd vill vi att riksdagen gör en hemställan till regeringen om utredning och förslag till erforderliga lagändringar.

En fråga som man då har anledning ställa sig är om det finns fog för att ställa krav på förstärkt skydd för nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden. Vi menar för vår del att det finns sådant fog. Upprepade ingrepp har skett i våra nationalparker. Man har tagit en liten bit i taget, och det ena ingreppet har fått ge det andra. På så sätt har ett från början begränsat ingrepp växt ut till att bli en betydande förändring. Sedan man avsevärt förändrat en del av en nationalpark, som den vid Stora sjöfallet, finns det de som tycker att det är lika bra att man skiljer bort området och inte längre anser det vara en nationalpark. Då har man ju helt fria händer i fortsättningen. Den konsekvensen drar man i folkpartimotionen nr 1455, som vill avskilja de exploaterade delarna av Stora sjöfallets nationalpark och slå samman de icke exploaterade delarna med angränsande nationalparker. Den linjen vill vi för vår del inte slå in på. Vi vill behålla restriktionerna också för de områden i nationalparker som redan påverkats av exploatering för att åtminstone fördröja ytterligare exploatering i dessa områden.

Vi anser att möjligheterna att göra ingrepp i nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden måste försvåras jämfört med gällande rättsläge. För nationalparkerna anser vi att man bör överväga ett grundlagsskydd. Inför sådant skydd, skulle en exploatering som berör en nationalpark inte kunna komma till stånd med mindre än att det fattades två riksdagsbeslut med val emellan. De avgörande avvägningarna bakom ett tilltänkt ingrepp skulle givetvis ske innan det första beslutet fattades. Det är också naturligt att den aktuella frågan då även fördes ut till debatt bland berörd befolkning och sakkunniga i naturvårdsfrågor. Genom att det skulle fordras två likalydande beslut skulle frågan föras ut i en mellanliggande valrörelse och kunna prövas av väljarna. Alla argument för och emot skulle reellt kunna påverkas. Den längre beslutsgången skulle bidra till att man verkligen tänkte efter före ingreppet.

Vi anser också att man bör överväga att förstärka skyddet mot ingrepp i naturreservat och naturvårdsområden, även om vi inte här reser frågan om ett grundlagsfäst skydd. Hur de av oss föreslagna förstärkningarna av skydden närmare skall utformas anser vi bör bli föremål för mer ingående

utredning genom initiativ från regeringen, som sedan har att förelägga riksdagen förslag i ärendet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen nr 5 av John Andersson som är fogad till jordbruksutskottets betänkande 1982/83:4.

Anf. 65 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Naturen skall vara tillgänglig för alla enligt allemansrätten. I detta ligger ett stort värde men också ett stort ansvar. Utgångspunkten måste vara att utnyttja allemansrätten under starkt hänsynstagande till naturresurser och naturmiljö. Ingen har rätt att handla på ett sådant sätt att oersättliga naturvärden förstörs. Därför är det nödvändigt att samhällets inflytande över utnyttjandet av våra naturresurser stärks.

Mot den bakgrunden välkomnar vi de förslag som läggs fram i proposition 1981/82:220 om vissa ändringar i naturvårdslagen, rörande planering och tillsyn av täktverksamhet samt om införande av ett allmänt tillståndsvång för vilthägn.

Allemansrätten är en urgammal sedvanerätt. Den ger oss rätt att vistas i skog och mark. Den ger oss skyldighet att vara aktsamma i vårt umgänge med naturen. För socialdemokratin är allemansrätten av omistligt värde. Därför avvisar vi alla krav på en uppmjukning av allemansrätten och kommer ständigt att göra allt för att slå vakt om den. De nu föreslagna ändringarna i naturvårdslagen ligger i linje med detta.

Dessa våra uppfattningar delas inte av dem som vill värna om markägareintressena med krav på ökad privatisering. Dessa intressen exploateras i dagens politiska debatt av framför allt moderaterna. Därför är det ganska naturligt att vi på område efter område tvingas till en debatt och en kamp när det gäller dessa värderingar. Så är också fallet beträffande de frågor som aktualiseras i jordbruksutskottets betänkande nr 4.

När det gäller tillsynen av täktverksamheten, bestämmelser om vilthägn och hänsynstagande till naturvärden och kulturminnesvärden inom jordbruket kommer våra synpunkter att redovisas av Håkan Strömberg. Jag avstår därför från att kommentera de delarna av betänkandet.

Det nya institutet naturvårdsområde, som infördes den 1 januari 1975, var avsett för att säkerställa markområden utan att man behövde gå så långt som naturreservatsbestämmelserna krävde. Den pågående markanvändningen för jord- och skogsbruket skulle kunna fortsätta. Ersättning skulle inte utgå till markägarna. Man skulle vidare behålla möjligheten att, om så visade sig nödvändigt, säkerställa mark genom att i en framtid förordna om naturreservat. Självfallet skulle ersättning utgå.

Institutet har, som utskottet redovisar, kommit att utnyttjas i alltför liten utsträckning. Det är beklagligt att så har varit fallet. Behovet av att säkra markområden för rekreation, vetenskap och kultur är stort. De anslag som står till förfogande för ersättningar i samband med inrättande av naturreservat är alltför begränsade. Därför är det viktigt att naturreservat kommer att användas bara när nyttjande av mark för naturvårdsändamål inte kan

*Ändring i natur-
vårdslagen*

kombineras med pågående markanvändning. I flertalet fall torde det vara fullt möjligt att utnyttja ett markområde för t. ex. rekreation utan att ett normalt jord- eller skogsbruk hindras. I sådana fall bör det vara självklart att naturvårdsområdesinstitutet kommer till användning.

För att understryka vikten av att naturreservat kommer till användning bara i begränsad utsträckning och att man i stället använder naturvårdsområdet i alla de fall där så är möjligt, anser utskottsmajoriteten att 7 § naturvårdslagen bör ändras och kompletteras med den bestämmelse som innebär att länsstyrelsen inte får utnyttja naturreservatsförordnande, om syftet med åtgärden i allt väsentligt kan tillgodoses genom att området i stället förklarar som naturvårdsområde. Den här lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 1983.

Med hänvisning till det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i fråga om det här avsnittet samt avslag på den borgerliga reservationen nr 6.

I den moderata motionen 2018 hävdas bl. a. att staten och kommunerna skall söka organisera ett samarbete med markägarna som ett alternativ till upprättande av framför allt naturvårdsområden. Det finns inga principiella hinder mot kombinationen skötselavtal-förordnande enligt naturvårdslagen. Men när det gäller frågan om huruvida ett skötselavtal skall vara ett alternativ till inrättande av naturvårdsområde måste tyngdpunkten i bevarandearbetet enligt utskottsmajoritetens uppfattning ligga i strävan att bevara naturvårdslagens regler om skydd av naturmiljöer. Den nödvändiga fastheten och kontinuiteten i detta arbete uppnås enligt utskottets mening genom åtgärder som är knutna till fastigheterna och inte genom tillfälliga avtal som tecknas med den som äger eller utnyttjar marken i fråga.

Mot den bakgrunden yrkar jag avslag på reservation nr 7.

Enligt utskottets uppfattning bör regeringen låta utreda frågan om en särskild lagstiftning när det gäller att värna om naturresurserna. I en sådan övergripande naturresurslag bör krav ställas på hushållning och omsorg om naturresurserna. Ett sådant krav framfördes i den socialdemokratiska partimotionen 1921. Majoriteten i jordbruksutskottet ställer sig bakom kraven i det här sammanhanget och framhåller bl. a., att innan en icke förnyelsebar naturresurs tas i anspråk, måste det klarläggas om den kan ersättas i produktionen med annat material. Det gäller att stimulera en övergång från icke förnyelsebara till förnyelsebara naturresurser. I det sammanhanget måste man också pröva möjligheterna till återanvändning. Man bör, innan man sätter i gång en produktionsprocess, klarlägga hur det avfall som blir en följd av produktionen skall tas om hand och återanvändas på nytt. Det finns därför skäl att utreda frågan om behovet av en övergripande lagreglering med vars hjälp kraven på hushållning med och omsorg om naturresurserna kan ställas. Utskottsmajoriteten föreslår ett sådant tillkännagivande till regeringen.

I reservation nr 8 anser den borgerliga minoriteten att detta är onödigt och att någon åtgärd från riksdagens sida inte erfordras. Man hänvisar till att ett tidigare motionsyrkande har överlämnats till naturresurs- och miljöutred-

ningen. Den utredningen är nu inne i sitt slutskede. Enligt vad man kunnat ta reda på om dess arbete förefaller huvuddelen av utredningsarbetet utmynna i nya utredningskrav. Det finns därför enligt vår uppfattning inga skäl att avstå från att begära en utredning om den här lagen om naturresurser.

I reservation nr 4 kräver folkpartiets utskottsrepresentant – som framhållits här av Börje Stensson – att Stora sjöfallets nationalpark skall upplösas och de inte exploaterade delarna överföras till angränsande nationalparker samt att regeringen skall utreda frågan om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet och en nationalpark i Taavavuomaområdet. Jag vill hänvisa till att frågan om förändring av eller inrättande av nya nationalparker och om skötseln av nationalparker löpande handläggs av naturvårdsverket i samarbete med resp. länsstyrelse. Exempel på detta arbete är de förslag som länsstyrelsen i Norrbottens län lagt fram om inrättande av naturreservat i Sjaunjaområdet.

Just nu pågår en fjällutredning, som kommer att omfatta en översiktlig plan för naturvård i hela fjällregionen. Denna utredning kommer troligen att bli färdig 1984. På samma sätt pågår f. n. en översyn av reglementena för nationalparkerna. Vidare har naturvårdsverket i år utfärdat nya riktlinjer för hur skötselarbetet bör bedrivas bl. a. i fråga om nationalparker. Jag vill inte ifrågasätta de synpunkter som Börje Stensson anfört beträffande Sjaunja- och Taavavuomaområdenas betydelse ur naturskyddssynpunkt. Men jag utgår från att de här frågorna följs med uppmärksamhet av naturvårdsverket och regeringen. Någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida är därför inte erforderlig, varför jag yrkar avslag på reservation nr 4.

I vpk-motionen nr 469 kräver man ett förstärkt legalt skydd mot exploatering av nationalparker, naturvårdsområden och naturreservat samt för nationalparkerna ett grundlagsskydd. Utskottsmajoriteten hänvisar till de bestämmelser som gäller för förordnande om nationalparker och naturreservat och till att avsikten är att de skall bli fast bestående.

När det gäller nationalparkerna uttalade riksdagen 1980 på utskottets förslag bl. a. "att i princip varje ingrepp i en nationalpark strider mot syftet med nationalparkens tillkomst. Mot denna bakgrund vill utskottet starkt understryka vikten av att nationalparkernas områden bevaras intakta för framtiden och att den allra största restriktivitet iakttas när sådana ingrepp av någon angelägen anledning aktualiseras."

Det viktigaste är – som jag upplever det – att skyddet av nationalparkerna förankras i den allmänna opinionen. Riksdagsuttalandet från 1980 bör här vara ett verksamt medel. Att därutöver tillgripa ett grundlagsskydd torde inte påverka de här förhållandena.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka avslag på vpk-reservationen nr 5 och i övrigt att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 66 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman Åke Wictorsson sade alldeles nyss att socialdemokraterna motsätter sig en uppmjukning av de allemans-

rättsliga reglerna. Det är en uppfattning som delas av moderata samlingspartiet. Men vad vi nu talar om är att det aktuella lagförslaget ger tillämpningen av de allmansrättsliga reglerna en annan innebörd än tidigare. Jag ber därför, herr talman, att få upprepa det jag sade i mitt föregående anförande, nämligen att den tidigare tillämpningen – om vilken det dessutom har rätt stor enighet – har inneburit att allmänheten kan vandra fritt inom jordbruksområdet under den icke vegetativa delen av året. Med andra ord uttryckt kan allmänheten göra det under sådana omständigheter att man inte åstadkommer skada för jordbruket.

Den nu anförda motiveringen till lagförslaget, nämligen att man vill införa tillståndstvång för uppförande av viltstängsel för att bättre kunna reglera att allmänhetens rätt att ströva fritt i naturen inte begränsas, innebär att man helt vänder på kuttingen. De areella näringarnas berättigade intresse av vilthägn i samband med köttproduktion – låt vara att det som sagt gäller ett udda utnyttjande av den här tillgången – måste genom nyordningen med tillståndsgivning vika för allmänhetens rätt att ströva fritt i naturen. Det är detta vi vänder oss emot.

Följaktligen, Åke Wictorsson, motsätter vi oss den skärpning som vi anser att detta lagförslag innebär och strävar icke efter någon uppluckring eller uppmjukning av tillämpningen av de allmansrättsliga regler som nu gäller. Den tycker vi är bra, och för den skull vill vi bevara den. Det är möjligen därom vi tvistar.

Anf. 67 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Åke Wictorsson visade i sitt anförande en stor förståelse för de synpunkter vi framför i vår reservation när det gäller önskemålen om nya nationalparker i Norrbotten. Att vi för fram det här ärendet gång efter gång hänger som jag sade tidigare samman med att det har gått så pass lång tid som nio år sedan jordbruksutskottet i ett enhälligt betänkande belyste behovet av snara åtgärder för att bevara Sjaunjaområdet. Visserligen finns det nu ett förslag om naturreservat, men man har ännu inte "kommit till skott". Vi menar att det inte är tillräckligt att inrätta naturreservat i det här området, utan det borde kunna förklaras som nationalpark.

Jag vill också upprepa det jag sade i mitt tidigare anförande om Svenska naturskyddsföreningens synpunkter på detta. De sammanfaller med vår uppfattning, nämligen att Sjaunjaområdet och Taavavuoma borde vara lämpliga som nationalparker.

Anf. 68 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Åke Wictorsson och jag är säkert överens i sak, dvs. att det skall finnas ett starkt skydd för nationalparkerna och de andra institutionerna på det här området. Jag vet också att det har gjorts ett mycket starkt riksdagsuttalande om skydd för nationalparkerna. Men de upprepade ingrepp som har skett genom åren – trots att nationalparkerna skall vara skyddade och trots att naturvårdsområdena och naturreservaten skall vara

skyddade – har medfört att vi ändå har velat göra denna framställning. Vi vidhåller det vi framfört i det sammanhanget.

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

Anf. 69 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att Arne Andersson i Ljung sluter upp bakom allemansrätten och värdet av att vi slår vakt om den. När det gäller den detaljerade diskussionen om vilthägn hänvisar jag till det inlägg som Håkan Strömberg kommer att göra senare under debatten.

*Ändring i natur-
vårdslagen*

Beträffande Börje Stenssons diskussion om Sjaunja och Taavavuoma är det bara att säga att dessa frågor får handläggas i den ordning som gäller för tillkomsten av nationalparker. Man får diskutera inom länsstyrelse och naturvårdsverket och så småningom föra frågan vidare i den mån man anser att det är befogat. Jag vill gärna deklarerat en allmänt positiv inställning, som jag menar att vi också har gett uttryck för i utskottsarbetet under de gångna åren när det har gällt frågan om att inrätta nya nationalparker. Det är viktigt att vi slår vakt om de värdefulla områden som vi har i vårt land genom att använda nationalparksinstitutet. Den frågan får vi pröva när den i sinom tid kommer upp.

När det gäller Per Israelsson vill jag bara konstatera att vi förvisso är överens i sak i fråga om skyddet av nationalparkerna. Det uttalande av riksdagen som jag hänvisade till kom 1980. Det är därför kanske litet malplacerat att hänvisa till tidigare års beslut om intrång i nationalparkerna. Vi vet att en riksdagsmajoritet har fattat beslut. Jag tror inte att det skulle bli särskilt mycket svårare att fatta ett sådant beslut om man nu skulle ge sig på att grundlagsreglera de här förhållandena. Jag tror att den allmänna opinionen och numera även opinionen i denna kammare är så pass lyhörd för dessa synpunkter att vi inte riskerar de effekter som kanske förekom i ett tidigare skede. Jag upplever riksdagens beslut som en bekräftelse på detta.

Anf. 70 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Först vill jag säga några ord om den proposition, 1981/82:220, som berör förändringar i naturvårdslagen när det gäller täktverksamhet och vilthägn. Jag yrkar bifall till utskottets skrivning i detta avseende, men jag vill något beröra det särskilda yttrande som Kerstin Andersson och jag har avgivit.

I propositionens förslag ligger att det skall ges tillstånd till att sätta upp vilthägn. Men det sägs också att om stora förändringar kommer att inträffa, så kan tillståndet återkallas. Vi utgår från att samhället här tar det ansvar man naturligtvis bör ta i ett sådant här sammanhang för de beslut som fattas. Om återkallandet av tillståndet skulle ske mycket snart, kan det få ganska stora ekonomiska konsekvenser för den enskilde, och samhället bör då också vara med och bära dessa.

När det gäller övriga i det här betänkandet behandlade motioner, skall jag börja med frågan om hänsynstagandet till naturvård och kulturminnesvård

för jordbruksdriften, som tas upp i ett par motioner. Utskottsmajoriteten har ansett att man behöver ha en lagreglering i det här avseendet. Vi är av en annan åsikt. Vi anser att detta hänsynstagande ingår som ett naturligt led i all verksamhet som syftar till att nyttja natur och naturresurser. Det ansåg också jordbruksministern i den proposition från 1978/79 som berörde nyttjandet och skötseln av jordbruksmark. Vi tycker inte att någonting har förändrats sedan dess. Vi anser alltså inte att det behövs någon lagreglering i det här avseendet.

År 1979 tillsattes också en arbetsgrupp, bestående av personer från lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet, som skulle se på de problem som helt naturligt finns i detta avseende; det kan vara litet besvärligt att samordna bedömningar från olika statliga organ. Man kom också fram till att vad som behövs är en bättre samordning när det gäller att besluta i sådana här ärenden, inte nya lagregleringar. Regeringen överväger f. n. också vad man skall göra med anledning av den här rapporten. Förra året hade utskottet dessutom en ganska stark skrivning med anledning av liknande motionsyrkanden.

Nu vill den socialdemokratiska majoriteten med stöd av folkpartiet skynda på detta arbete och få till stånd en lagreglering mycket snabbt. Vi tycker att det är fel. Regeringen bör få möjlighet att se på den här saken, och vår åsikt är att det är onödigt att skriva in detta i en lagparagraf. Det sker naturligt i den verksamhet som bedrivs. Det viktiga är att få en ordentlig samordning mellan de myndigheter som berörs.

I fortsättningen skall jag beröra reservationerna 6, 7 och 8. Åke Wictorsson har redan förklarat majoritetens syn på dessa frågor. Vi delar inte den synen nu, lika litet som vi gjort det tidigare.

Åke Wictorsson sade att när det gäller naturvårdsområden i stället för naturreservat har utvecklingen gått alldeles för sakta. Det är ju inte riktigt på det sättet, därför att naturvårdsområde är en ganska ny företeelse. Vi hade 1978 inte mer än fyra naturvårdsområden, som omfattade 1 300 ha. År 1979 hade vi nio områden med 9 200 ha, 1980 16 områden med 15 000 ha, 1981 20 områden med 23 050 ha och 1982 28 områden med 75 360 ha – alltså i stort sett en tredubbling det senaste året.

Det här är en utveckling som inte är särskilt långsam, utan egentligen ganska snabb. Fortsätter utvecklingen på det här viset kan man inte säga att utvecklingen går för sakta. Vi kommer att få ganska många naturvårdsområden framöver.

När det gäller syftemålet med naturvårdsområden redogjorde Åke Wictorsson helt riktigt för att sådana kan inrättas när nyttjandet av mark är sådant att markägaren kan tåla det intrång som det gäller. Nu vänder socialdemokraterna på det hela och säger att man, om det hela kommer att fungera utan att naturreservat inrättas, i stället skall inrätta naturvårdsområden. Avsikten med detta är naturligtvis att man vill skjuta på gränsen för vad jordbrukaren och skogsbrukaren skall tåla i form av intrång utan att han får ersättning. Vi är inte med på att man skall göra denna attitydförändring. Vi tycker naturligtvis att naturvårdsområden skall inrättas i de fall där det är

riktigt och naturreservat i de fall där det är riktigt. Då bör man kunna följa den ordning som finns i dag. Det talar vi om i reservation 6.

I reservation 7 har vi tagit upp förslaget om att man skall kunna teckna avtal. Jag tror att det är ett sätt som mycket väl kan användas och som kan vara bra ur många synpunkter. Det är fråga om goda alternativ som kan leda till att man får fram kombinationer av jordbruksdrift, skogsbruksdrift och miljövård. Det är bra för samhället, därför att det kan leda till en billigare drift än genom naturreservat eller andra sätt att få upprensningar och röjningar gjorda. Det är bra för jordbrukaren, därför att jordbrukaren-skogsbrukaren på det sättet kanske får behålla det arbete han behöver. Det är bra för glesbygden, för då kan människorna stanna och bo kvar i glesbygden. Det är väldigt viktigt för alla andra som bor där. Det är också bra för alla dem som skall ut i naturen, för på det sättet kan vi kanske skydda och behålla ett betydligt större attraktivt område än vad vi annars kunde göra.

När det gäller en utredning om naturresurserna är utskottets skrivning i många stycken ganska bra. Man talar där om att det är viktigt att hushålla med naturresurserna. Det instämmer jag i. Det är viktigt att ha återvinning liksom också att ta fram alternativa lösningar. Men kravet på utredning i nuvarande situation tycker jag är felaktigt. År 1979 tillsatte regeringen en utredning om naturresurserna och miljön. Utredningen håller, som Åke Wictorsson sade, just på att slutföra sitt arbete och skall bli klar någon gång under hösten. Att redan nu tillsätta en ny utredning som skall arbeta med ungefär samma saker måste vara fel. Vi måste först se på den sittande utredningens förslag och sedan med utgångspunkt i detta möjligen komma fram till förslag och beslut. Det måste vara det snabbaste och riktigaste sättet att arbeta. Jag kan inte tänka mig att socialdemokraterna har intresse av att hålla på att utreda detta i all evighet. Vi kommer på det sättet aldrig fram till några beslut.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 6, 7, 8 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 71 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill något kommentera Lennart Brunanders synpunkter på hänsynsregler när det gäller jordbruksdriften.

Frågan om att i jordbruksdriften ta särskilda hänsyn till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen har aktualiserats många gånger under senare år. Det har skett såväl i regeringsförslag som i ett flertal motioner. Bland regeringsförslagen kan nämnas proposition 1978/79:163, som jordbruksutskottet behandlade i sitt betänkande 1978/79:33 om skötsel av jordbruksmark.

I juni 1979 kom en rapport från bostadsdepartementet, vari behandlades frågan om allmänna hänsynsregler i jordbruksdriften. 1979 uppdrog också folkpartiregeringen åt lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet att med lantbruksstyrelsen som samordnare lägga fram förslag om hur naturvård och kulturminnesvård bättre skall kunna beaktas i

*Ändring i natur-
vårdslagen*

jordbruket. I denna rapport, som också Lennart Brunander nämnde, föreslås ett antal åtgärder.

Som även sades i utskottets betänkande förra gången vi behandlade detta ämne, gick vi ganska långt i ett tillkännagivande. Där står bl. a. att frågan om ändringar i de lagar som berör jordbrukspolitiken, naturvården och kulturminnesvården borde enligt utskottet övervägas då regeringen tog ställning till den rapport som här har nämnts.

Att nu hemställa hos regeringen om förslag till hänsynsregler är kanske ganska följdriktigt, eftersom vi säkerligen ändå hamnar i det läget att någon form av regler måste till. De här tre parterna som har varit med i rapportarbetet har kanske inte varit helt eniga, utan motstående intressen har redovisats. På något sätt måste vi väl ändå komma till rätta med detta och få vissa hänsynsregler som, precis som beteckningen anger, skall ta hänsyn till alla parter i detta avseende – jordbruk, kulturminnesvård och allmän naturvård.

Anf. 72 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Brunander påstod att det var en snabb utveckling som pågick när det gällde naturvårdsområdena, och han visade att det hade tillkommit 28 naturvårdsområden på sammanlagt 75 000 hektar. Vi hävdar att detta är en alldeles för försiktig utveckling, att den går alldeles för långsamt. Om man jämför med vår sammanlagda areal naturreservat, 800 000 hektar, så visar väl det om något att det är fel proportioner i detta sammanhang mellan naturvårdsområden och naturreservat.

Vad vi vill garantera med vårt förslag är ju att man skall få en automatisk prövning av institutet naturvårdsområden innan man går vidare till ett eventuellt naturreservat. Det är inte, Lennart Brunander, något försök att ifrågasätta de ersättningsregler som gäller för naturreservat.

Beträffande frågan om skötselavtal som en ersättning för förordnanden enligt naturvårdslagen vill jag bara konstatera att vi inte har någonting emot att man träffar avtal med privata markägare om hur dessa områden skall skötas. Men däremot upplever vi att det aldrig kan bli ett reellt alternativ till förordnande enligt lagen. Det förordnandet bör följa fastigheten och inte en enskild brukare, som när som helst kan upphöra med sin verksamhet.

Att naturresurs- och miljöutredningen skulle vara klar i höst stämmer ju inte med verkligheten, eftersom utredningen fortsätter in på nästa år. Vår uppfattning är att detta innebär att man försenar det här ärendet genom att avvakta och invänta utredningens resultat. Det är därför som vi begär att nu få förslag till en naturresurslag från regeringens sida.

Anf. 73 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! När det gäller Börje Stenssons inlägg är det ju riktigt att vi har diskuterat detta med skötsel av jordbruksmark och hänsynsregler. Börje Stensson hänvisar här till propositionen om skötsel av jordbruksmark. Men i den propositionen säger jordbruksministern precis detsamma som jag säger: Att ta hänsyn till naturvården och kulturminnesvården ligger naturligt i att

man nyttjar naturresurser och mark. Därför behövs ingen ny lagreglering av detta.

Samma ställningstagande kommer ju arbetsgruppen till. Man säger att det inte i första hand är lagreglering och lagändringar som behövs, utan förbättrade möjligheter till samordning av de olika ämbetsverkens arbete i dessa frågor.

Det faktum att vi förra året gick ganska långt i tillkännagivanden på denna punkt innebär att vi år inte behöver göra det. Vi begärde då att regeringen vid sina överväganden med anledning av arbetsgruppens förslag skulle titta på detta. Jag tycker det är riktigt att regeringen får den möjligheten. Det är regeringen som har rapporten och tillgång till de kunskaper som behövs. Vi har inte det i dag och är därför inte färdiga att fatta beslut. Därför anser jag att vårt ställningstagande är rimligt.

Åke Wictorsson säger att utvecklingen av naturvårdsområdena går alldeles för sakta – 800 000 ha mark har avsatts som naturreservat medan 75 000 ha mark är naturvårdsområde. Reservat har vi hållit på att bilda här i landet ganska länge, hur länge vet jag inte. Men med den utvecklingstakt som vi har i dag med en tredubbling från 1981 till 1982 av antalet hektar i naturvårdsområden dröjer det inte så länge förrän vi kommer upp i dessa siffror också när det gäller naturvårdsområdena. Det finns därför ingen anledning att i dag påstå att det går för sakta. Det viktiga är vilket skydd som krävs, om det räcker med att ha naturvårdsområden eller om det skall vara naturreservat.

Åke Wictorsson anser att man visst kan ha skötselavtal. Det är bra. Men Åke Wictorsson säger att avtalet inte följer brukningsenheten utan den enskilde brukaren. I så fall kan man ju ta upp förhandlingar med den nye lantbrukaren.

Det tar för lång tid, säger Åke Wictorsson, att vänta på den naturresursutredning som f. n. arbetar. Det måste väl ta ännu längre tid att få fram ett resultat om vi tillsätter en ny utredning.

Anf. 74 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara till Lennart Brunander säga att om man menade någonting med vad man var med om i utskottet när vi förra gången behandlade frågan om hänsynsregler i kulturminnesvård och naturvård kontra jordbruksdriften måste man förstå att någon form av hänsynsregler bör vi få. Vi måste i olika sammanhang ha vissa regler att rätta oss efter. Därför har jag slutit upp bakom den motion som fanns också från folkpartihåll vid detta ärendes behandling.

Anf. 75 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Menade vi någonting med vad vi sade förra året, då vi bad regeringen att med anledning av rapporten från arbetsgruppen göra vissa överväganden, tycker jag att vi skall låta regeringen göra dem och inte nu tala om vilka överväganden regeringen skall göra.

Tredje vice talmannen anmälde att Börje Stensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 76 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Det betänkande som föreligger för kammarens avgörande är i första hand föranlett av proposition 1981/82:220 från den förutvarande center- och folkpartiregeringen.

Eftersom vi socialdemokrater till allra största delen ställer oss bakom propositionen och tycker att den är bra, borde ärendet inte ha vållat så stor debatt. Vi skulle ha kunnat enas om att de åtgärder som har föreslagits av den tidigare jordbruksministern är bra för att tillgodose de intressen som finns på detta område.

Men här har det underliga inträffat att propositionen och motionerna i frågor som man tidigare har varit överens om har föranlett en hel rad reservationer och två särskilda yttranden från de borgerliga ledamöterna i utskottet. Det tidigare starka uttalandet om samarbete och samförståndsanda har tydligen helt rasat samman i dessa frågor, i varje fall när det gäller naturvården.

Vad gäller de övriga reservationerna, som tillkommit med anledning av den socialdemokratiska motionen 1921, kan jag självfallet ha en viss förståelse för de borgerliga intressena och för att man inte har velat ställa sig bakom vårt förslag. Men låt mig, herr talman, innan jag bemöter reservationerna 1; 2 och 3, yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Punkt 1 i betänkandet tar i första hand upp frågan om grustäkter. Det är nödvändigt att vara skonsam mot naturen och inte göra större ingrepp i den än nödvändigt. När det gäller att tillvarata vårt behov av det naturen kan ge oss får inte de kortsiktiga vinstintressena vara avgörande.

Det behövs därför kontroll och planering av täktverksamheten. Denna kontroll finns redan i dag. Det är länsstyrelsen som är ansvarig för tillstånd och kontroll av täktverksamheten. Vad som nu föreslås – något som också är nödvändigt – är en bättre regional planering av täkttillstånden. Enligt föreliggande förslag kan man också beträffande kontrollen av täktverksamheten komma överens om att denna kan skötas av kommunen. Det är denna möjlighet som moderaterna i reservation 1 går emot.

Som vi ser det måste det vara riktigt att kommunerna tar på sig denna uppgift i de fall de är beredda att göra det. Kommunernas möjlighet att påverka miljövården kan därmed stärkas samtidigt som länsstyrelsernas kontroll kan bli mindre omfattande. Kommunerna får därmed samma kontrollmöjligheter som de redan har på miljövårdens område.

Moderaterna vill i sin reservation, nr 1, inte vara med om denna förändring utan anser att allt skall vara som det f. n. är. Därför yrkar jag avslag på den reservationen.

Det är emellertid viktigt att påpeka att kommunerna i föreliggande förslag inte åläggs att svara för kontrollen. Det är fråga om en frivillig överenskommelse där kommunerna, om de har intresse härför, ges möjlighet att följa upp

och utöva sin kontroll av täktverksamheten.

I propositionen tas också upp en fråga som blivit alltmer aktuell, nämligen frågan om vilthägn. Under senare år har det blivit allt vanligare att man håller och föder upp vilda djur inom hägnade områden.

Hittills har den som haft för avsikt att sätta upp vilthägnader bara behövt anmäla detta till länsstyrelsen. Men om denna verksamhet utökas i alltför stor omfattning kommer den utan tvivel att inkräkta på allemansrätten. Det är nämligen inte fråga om några små markområden, utan det rör sig ofta om områden på flera hundra hektar som allmänheten utestängs från.

Därför föreslås nu att den som vill sätta upp ett vilthägn skall söka tillstånd hos länsstyrelsen. Det är helt enkelt nödvändigt att så sker för att få kontroll på verksamheten. Att fritt få vistas ute i naturen är en rätt som har visat sig så värdefull att den med all kraft måste skyddas. Om denna rätt inskränks på grund av att alltför stora markområden inhägnas, framför allt kring våra tätorter, då måste det finnas möjlighet att avslå ansökningar om att inhägna vissa områden. Vi anser att denna möjlighet måste finnas för framtiden.

Det betyder dock inte att det blir ett förbud mot att sätta upp inhägnader för vilda djur. Här måste det skapas möjligheter att göra avvägningar mellan allemansrätten och enskilda intressen. De enskilda intressena skall inte alltid få vara avgörande. Därför yrkar jag avslag även på reservation nr 2.

Kravet i punkt 4 om hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruk har vi socialdemokrater fört fram i motioner under senare år. Vi anser det angeläget att på samma sätt som i skogsvårdslagstiftningen införa natur- och kulturminnesvården på jordbrukets område.

I den ökade mekanisering och effektivisering som förekommer i jordbruket är det nödvändigt att mera beakta naturvården och kulturminnesvården. Vid tidigare behandling av våra motioner har man skjutit på frågans avgörande, eftersom man har velat avvakta resultatet av de överläggningar som sker mellan naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet och lantbruksstyrelsen med lantbruksstyrelsen såsom samordnare. Utan att avvakta remissyttranden beträffande den vid överläggningarna framlagda rapporten har vi redan nu sådant underlag att vi kan införa regler om att hänsyn skall tas i jordbrukslagstiftningen till naturvården och kulturminnesvården.

Att, som man gör i reservation nr 3, hänvisa till pågående arbete i dessa frågor liksom man har gjort tidigare löser inte problemen utan gör svårigheterna större. Ju längre vi väntar, ju svårare har vi att slå vakt om natur- och kulturvården i odlingslandskapet. Därför vill jag, herr talman, också avvisa den passivitet som framförs i reservation nr 3.

Anf. 77 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg inledde sitt anförande med ett helt obegripligt konstaterande, nämligen att den föreliggande propositionen har mötts av "en hel rad" reservationer från de borgerliga partierna. Det finns, Håkan Strömberg, två reservationer med anledning av propositionen och inte "en hel rad". De andra reservationerna har framställts med anledning av

de 16 motioner som är väckta under den allmänna motionstiden. Jag vill bara göra detta tillrättaläggande för att Håkan Strömbergs anförande skall bli mer begripligt.

För att inte ta kammarens tid ytterligare i anspråk beträffande de synpunkter som Håkan Strömberg framförde beträffande vilthägn tycker jag att det meningsutbyte som jag för en stund sedan hade med Åke Wictorsson kan vara tillräckligt. Jag har därför, herr talman, ingenting att tillägga i den delen.

Anf. 78 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung gjorde ett riktigt påpekande, nämligen att propositionen egentligen inte har rönt så stort motstånd i utskottet. Det förekommer bara två reservationer från moderaterna.

I övrigt har vi varit överens om propositionens synpunkt att man skall vara aktsam med den viktiga resurs som gruset är. Också när det gäller vilthägn har vi varit överens. Jag tycker att Håkan Strömberg tog litet stora ord i sin mun, när han sade att propositionen har rönt ett väldigt motstånd. Så är inte fallet.

När det gäller reservation 3 och hänsynstagandet till naturvården och kulturminnesvården i jordbruksdriften har vi tidigare haft ett meningsutbyte. Jag hänvisar till vad jag då sade. Jag vill nu bara konstatera att Håkan Strömberg och socialdemokraterna i utskottet uppenbarligen har ganska litet förtroende för sin regering. De kan inte vänta på vad regeringen kommer att göra utan vill själva tala om vad den skall göra.

Anf. 79 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har mitt skrivna anförande framför mig, så jag kan tala om för Arne Andersson i Ljung vad jag sade. Jag talade om "propositionen och motioner som man tidigare har varit överens om". Det är en väldig skillnad, Arne Andersson.

Till Lennart Brunander vill jag säga att dessa frågor självklart är angelägna för oss. När vi nu har en motion, vars innehåll vi finner angeläget, vill vi givetvis inte avstyrka den. Det är nödvändigt att nu ta tag i dessa frågor. Tidigare har man bara hänskjutit dem. Svårigheterna att beakta naturvården och kulturminnesvården i jordbruket har blivit värre, eftersom man redan har förstört värden som det varit angeläget att få skyddade. Därför är det nödvändigt med en lag, som gör det möjligt att skydda sådana intressen.

Anf. 80 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Detta klarläggande gjorde Håkan Strömbergs hela inlägg ännu mer obegripligt. Vilka motioner är det vi tidigare har varit överens om? Huvuddelen består ju av socialdemokratiska motioner, som jag utgår från att ni har varit överens om. Hade det nu rätt samma majoritetsförhållande i kammaren som när motionerna väcktes, vore den enda skillnaden mellan nu och då att det då hade varit socialdemokraterna som skrivit reservationerna på alla dessa punkter. Nu är det tvärtom, Håkan Strömberg, och det är inte

något särskilt märkvärdigt. Jag tycker bara att det bör klaras upp varför det finns reservationer från de borgerliga partierna.

Nr 38

Ondsdagen den
1 december 1982

Anf. 81 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg säger att det inte finns någon anledning att vänta, eftersom det är angelägna frågor man motionerat om och man nu vill genomföra förslagen. Den arbetsgrupp jag tidigare nämnde har faktiskt tittat på vad som behöver göras, och det finns alltså en rapport om det med förslag som regeringen nu ser på. Vi har i vårt arbete i jordbruksutskottet inte satt oss in i denna rapport, men om riksdagen skall fatta ett beslut borde vi ju ha gjort det. Därför tycker jag att det är rimligt och riktigt att regeringen i lugn och ro får titta på den här frågan.

*Ändring i natur-
vårdslagen*

Anf. 82 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Genom ett förbiseende från min sida vid justeringen av utskottets interna protokoll har ett fel insmugit sig, och det har också kommit med i betänkandet. Felet är att jag angivits som närvarande vid justeringen av just det avsnitt som berörs i reservation 4. Så var faktiskt inte fallet. Och hade jag varit närvarande, så hade jag anslutit mig till Börje Stenssons med nr 4 betecknade reservation.

Låt mig när jag har ordet bara säga något om naturvårdsområdena och reservationerna 6 och 7, som rör mom. 7 a och 7 b. Lennart Brunander har så klart gett uttryck för vår uppfattning att jag inte behöver annat än komma med några små kompletteringar till hans anförande.

Jag vill då börja med att erinra om att avsikten med naturvårdsområdena, när de en gång i tiden kom till, i första hand var att bevara så pass stora områden av det gamla kulturlandskapet att de verkligen satte sin prägel på omgivningen. Och vad som skapat den landskapsbild som vi är vana att se när vi ger oss ut utanför tätorterna är inte några byråkrater, utan det är den, som det förefaller, från socialdemokratiskt håll så illa tålda enskilda företagsamheten. Det är – och jag har otaliga gånger haft anledning att påpeka den saken i kammaren – genom våra förfäders vidtagna eller underlåtna åtgärder som detta kulturlandskap kommit till, och mångfalden i den bilden har sedan ytterligare utökats genom att olika viljor hos olika markägare har gjort sig gällande. Det finns ett enda sätt att bevara det kulturlandskapet, och det är att hävda det med samma metoder som en gång i tiden har skapat det.

Den verkliga sakkunskapen har vi bland dem som äger markerna. Det är hos jordägarna vi skall söka hjälp när det gäller att bevara just det här kulturlandskapet, som genom utvecklingens gång – t. ex. genom att beteskreaturen i så stor utsträckning har försvunnit – tyvärr har blivit oekonomiskt. Därför kan vi inte förstå varför man i första hand skall byråkratisera det hela. Vi vill i stället avbyråkratisera vården genom att träffa avtal med markägarna om deras bistånd när det gäller att sköta landskapet. Det är alldeles riktigt som här har sagts från majoritetens sida, att detta redan nu går alldeles utmärkt, men vi menar att det skall vara det primära. Först

försöker vi få ett avtal om skötseln tecknat, och om det inte går kan vi sedan ta upp frågan om bildande av naturvårdsområden.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 6 och 7.

Anf. 83 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! I motion 1981/82:1923 har jag tillsammans med några moderata skånska ledamöter uttalat att lämplig del av de medel för särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet specialdestineras för att få fram lämpliga förordnanden för s. k. CW-områden, inte minst för Klingavälsån. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att medel för sådant ändamål disponeras av naturvårdsverket under reservationsanslaget Mark för naturvård.

Utskottet accepterar alltså inte tanken på en specialdestinering av medel för att på lämpligt sätt skydda våra våtmarksområden. Det är olyckligt, eftersom det är nu som det behövs ett säkerställande av områdena, dvs. reservatbildning med adekvata bestämmelser, samt lämpliga åtgärder för detta.

Naturreservatet Klingavälsåns dalgång är av stort värde för naturvården, främst ur ornitologisk synvinkel. Dess rang som CW-område är väl motiverad, i synnerhet om man tar hänsyn till de möjligheter som finns att åter- och nyskapa olika fågelbiotoper. Gällande reservatbestämmelser är där emellertid omvitnat otillräckliga. Vad som nu behövs är ett långsiktigt åtgärdsprogram.

Ett sådant åtgärdsprogram bör bl. a. syfta till följande:

1. Ingen åkermark på arealer som traditionellt berörs av normala översvämningar i ån eller av översilning;
2. Ingen årensning annat än möjligen manuellt borttagande av vegetation;
3. Höjning av grundvattennivån i och kring Vombs ängar, så att översilningar åter kan bli meningsfulla;
4. Ingen gödsling på våtmarkerna – översvämningvattnet i sig självt gödslar våtmarkerna;
5. Mera betesdjur och långsiktiga garantier för deras närvaro i reservatet.

Ett sådant åtgärdsprogram kan komma i konflikt med gällande vattendomar och därför leda till ersättningsanspråk. Slutsatsen måste därför bli att det inte går att skriva en skötselplan som gör det möjligt att uppfylla målsättningen för reservatet utan att den nuvarande resolutionen omarbetas helt, vilket kräver aktiva insatser både från statens naturvårdsverk och från länsstyrelsen.

Jag har uppfattat utskottets skrivning i övrigt som positiv till motionens syfte. Utskottet har dock inte velat uttala sig positivt i själva anslagsfrågan, därför att den anses tillhöra statens naturvårdsverks ansvarsområde.

Herr talman! Låt mig därför till slut uttala den förhoppningen att de anslagsgivande myndigheterna måtte behandla denna viktiga fråga i positiv

anda i det kommande budgetarbetet, för att äntligen uppfylla den internationella våtmarkskonvention Sverige har varit med om att underteckna och därmed göra det möjligt att säkerställa våtmarksområden och där speciellt Klingavälsåns dalgång.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (täktverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 80 för reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 2 (särskilda bestämmelser om vilthägn)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 79 för reservation 2 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 4 (hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruk)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 124 för reservation 3 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 6 b (Stora Sjöfallets nationalpark m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 26 för reservation 4 av Börje Stensson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 c (förstärkt legalt skydd för nationalparker m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 5 av John Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 a (utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 146 för reservation 6 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 7 b (avtal om naturvårdande insatser)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 147 för reservation 7 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 8 (naturresurser)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 146 för reservation 8 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1982/83:4 Följdlagstiftning till den nya försäkringsrörelselagen, m. m. (prop. 1982/83:24)

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Ny lotterilag

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1982/83:7 om lotterilag (prop. 1981/82:170) och

skatteutskottets betänkande

1982/83:6 om lotteribeskattningen (prop. 1981/82:170).

Anf. 84 TREDJE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkande 7 och skatteutskottets betänkande 6 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 85 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I det betänkande från näringsutskottet som kammaren nu behandlar har utskottet tillstyrkt ett förslag till ny lotterilag samt riktlinjer för organisation och tillsyn på lotteriområdet. Förslaget är framlagt av den dåvarande handelsministern Björn Molin.

Lagförslaget bygger i väsentliga delar på bestämmelserna i den nu gällande lotteriförordningen från 1939.

Bl. a. föreslås i propositionen att lokala ideella föreningar inte längre skall behöva söka tillstånd för varje särskilt lotteri med mindre insatser och mindre vinster. Denna förenkling är bra. Ett villkor för dessa s. k. frisektorslotterier är emellertid att insatsernas sammanlagda belopp under en tolv månadersperiod uppgår till högst 50 000 kr.

Utskottet noterar att inrättandet av en frisektor har motiverats bl. a. med att förekomsten av en sådan sektor skulle innebära en avlastning för tillståndsmyndigheterna. Denna effekt – fortsätter utskottet – skulle emellertid enligt utskottets mening knappast kunna uppnås om omsättningsgränsen sätts så lågt som lotteritredningen har föreslagit, dvs. 20 000 kr.

Det är, herr talman, mot den här bakgrunden förvånande att utskottsmajoriteten inte har accepterat propositionens förslag på denna punkt, utan sätter gränsen vid 30 000 kr. Men samtidigt kostar man på sig att i betänkandet göra det erkännandet att denna ändring kan leda till merarbete för länsstyrelserna. Utskottsmajoriteten skriver: "I vad mån dessa resurser kan behöva förstärkas är enligt utskottets mening svårbedömbart. Det får ankomma på regeringen att pröva om den nya lagstiftningen ger anledning

till sådana åtgärder och ta de initiativ som kan visa sig erforderliga.”

Det är anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten på det här sättet flaggar för ytterligare utbyggnad av kontrollsektorn och därmed ökade statsutgifter.

Den föreslagna beloppsgränsen, som utskottsmajoriteten vill ha, torde ändå få justeras uppåt med tanke på den inflation vi kan vänta 1983 och följande år till följd av socialdemokraternas ekonomiska politik.

Utskottsmajoriteten påstår att en högre beloppsgräns skulle medföra risk för övermättnad på lotterimarknaden. Från reservanternas sida vill vi framhålla att det i första hand får ankomma på lotterianordnarna att bedöma marknadsförutsättningarna. Det står dessa fritt att anordna frisektorslotterier till ett lägre sammanlagt belopp än 50 000 kr. per år. Vi reserverar oss anser att propositionens förslag är väl avvägt. Den nuvarande omsättningsgränsen för lotterier enligt gällande lotteriförordning har varit oförändrad sedan 1971.

I propositionen föreslås bl. a. att s. k. kedjebrevsspel och andelsspel med penningvinster förbjuds. I den i propositionen föreslagna lagtexten används benämningen ”kedjebrevsspel och liknande spel”. Under utskottsbehandlingen har vi från moderat håll framfört kritiska synpunkter på denna del av propositionsförslaget. I likhet med förslagsställaren anser vi kritiken mot förekommande inslag av dylika spel i viss mån berättigad. Däremot kan vi inte utan vidare inse det meningsfulla med att lagstiftaren skall agera på det sätt som föreslås i propositionen. Den angivna påföljden vid brott mot förbudet finner vi också väl drastisk.

Frågan gäller hur långt förbudslagstiftningen skall få breda ut sig. Var skall gränsdragningen slutligen göras mellan det personliga ansvarstagandet, understött av en positiv opinionsbildning å ena sidan, och politisk styrning och myndighetsreglering å andra sidan? Konsekvenserna av detta bör nog beaktas innan nya förbud införs som i allmänhetens ögon kan uppfattas som mindre genomtänkta. I detta fall synes – med hänsyn till de i propositionen viga uttryckssätten – risk för osäkerhet rörande tillämpningsområdets omfattning kunna uppstå.

Även om vi i och för sig inte har anledning att på något sätt uttala något positivt om dessa spelformer, finner vi likväl inga skäl för att underskatta medborgarnas möjlighet att själva bedöma hur man bör handla. Vi är också övertygade om att en positiv normbildning, grundad på god fostran i hem och skola, liksom en fortgående seriös opinionsbildning i våra massmedia, kan göra mer i förebyggande syfte än vad lagstiftaren någonsin kan åstadkomma genom en oprecist formulerad förbudslagstiftning mot enskilda företeelser. Förbudslagstiftning kan åstadkomma ett ändrat beteende men knappast någon attitydförändring. Erfarenheter från tidigare förbudslagstiftning är härvidlag entydiga.

Vi har således, som också redovisats i betänkandet, under ärendets gång framfört synpunkter av motsvarande innebörd och ifrågasatt om en förbudslagstiftning är rätt sätt att angripa dessa spelformer. Med anledning av påpekandet från den moderata gruppen anför utskottet: ”Ett annat sätt

kunde vara att man genom seriös opinionsbildning bl. a. i massmedia och i hemmen rycker undan grunden för kedjebrevsspelen som företeelse. Utskottet anser att lagstiftning om förbud mot en viss verksamhet är en möjlighet som bör tillgripas restriktivt och i princip endast om andra åtgärder, exempelvis av förebyggande natur, har visat sig inte få tillräcklig effekt.”

Detta näringsutskottets enhälliga uttalande är angeläget och bör vara ett memento för andra propositionsförfattare som umgås med planer på förbudslagstiftning av olika slag.

Genom att utskottet har gjort detta uttalande och med hänsyn till den omständigheten att utskottet en gång tidigare i ett enhälligt betänkande tagit upp den mycket speciella företeelse som vissa inslag av kedjebrevspel kan utgöra, har vi i vår utskottsgrupp inte velat motsätta oss propositionens förslag, även om vi av principiella skäl har haft anledning att gå emot många förslag av förbudslagstiftningskaraktär i denna kammare under en följd av år. Vi konstaterar dessutom att det inte föreligger något motionsyrkande redovisat i betänkandet som går ut på att propositionen i denna del skall avslås. Vi kommer därför att noga följa utvecklingen sedan denna lag trätt i kraft och att återkomma i ärendet om omständigheterna så skulle påkalla.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som fogats till näringsutskottets betänkande nr 7.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 86 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Sten Svensson har angett några motiv för den aktuella reservationen, och jag skall bara komplettera med några synpunkter.

Den proposition, undertecknad av handelsministern i den dåvarande regeringen Björn Molin, om ny lotterilag som behandlas i detta betänkande har inte vållat någon större oenighet i utskottet. Den nya lagen är i stora delar ett fastställande av den praxis som har utbildats när det gäller t. ex. tillståndsgivning.

En av grundtankarna har varit att undvika onödig byråkrati för föreningarna och göra det lättare och mindre resurskrävande för myndigheterna. Man slopar t. ex. anmälningsskyldigheten för sådana mindre lotterier som anordnas i samband med tillställningar för välgörande ändamål. Den enda reservationen i betänkandet har anknytning till just denna anti-krängelsträvan, och därför är den ingalunda oväsentlig.

En lotteriutredning har föreslagit att det skall inrättas en s. k. fri sektor för lokala ideella föreningar, som utan anmälan eller tillstånd skall få ordna sina vanliga varulotterier upp till en fastlagd omsättning per år. Utredningen föreslog beloppet 20 000 kr. Propositionen tar fasta på systemet med en frisektor, men föreslår ett högre belopp, 50 000 kr. Utskottsmajoriteten har

accepterat att 20 000 kr. är en för låg summa men har stannat vid beloppet 30 000 kr. i årsomsättning.

Om man skall kunna uppnå den avlastning av tillståndsmyndigheten som man eftersträvar, kan enligt min uppfattning summan inte sättas lägre än 50 000 kr. i omsättning per år.

De lotterier som kommer att ingå i den här gruppen får i dag ha en omsättning på 30 000 kr. med tillstånd – ett tillstånd som praktiskt taget aldrig vägras.

Väldigt många lokala föreningar har en lotteriomsättning i storleksordningen just kring 30 000–50 000 kr. Därför är den här summan enligt min uppfattning väl avvägd. Farhågorna för att detta skulle innebära en övermättnad på lotterimarknaden är svåra att förstå, eftersom 50 000 kr. är en maximigräns och det naturligtvis står föreningarna fritt att välja en lägre lotteriomsättning. Precis som nu kommer föreningarnas intresse för lotterier och den lokala marknaden att avgöra omsättningens storlek.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 87 STURE THUN (s):

Herr talman! Under näringsutskottets arbete med det betänkande om lotterilag som vi nu behandlar har utskottet i stort varit enigt och anslutit till propositionens förslag. Det är, som tidigare talare framhållit och som framgår av den reservation som föreligger, endast i fråga om förslaget till införande av s. k. frisektorslotterier som meningarna är delade.

I propositionen föreslås att ideella föreningar inte skall behöva ha tillstånd för lotterier med mindre insatser och vinster. Ett villkor är, som framhållits, att insatsernas sammanlagda belopp under en tolv månadersperiod uppgår till högst 50 000 kr. Lotteritredningen föreslog att gränsen skulle sättas vid 20 000 kr.

Man har gett uttryck för oro för att beloppet 50 000 kr. är för stort. Man är inom de föreningar och organisationer som anordrar lotterier inom denna sektor orolig för att det kan bli svårt att sälja så många lotter och att man på så sätt skall gå miste om en viktig inkomst.

I anledning av propositionen har väckts en motion, 1982/83:16 av Ivar Nordberg. Motionen tar upp just den här delen av förslagen i propositionen.

Motionären framhåller att de lokala föreningarna torde vara mera betjänta av en lotteritillståndsgräns på 20 000 kr., som ger en behållning på 7 000–8 000 kr., än en tillståndsgräns på 50 000 kr., med risk för överceterablering på marknaden. Utskottet ansluter sig till tanken på att en frisektor införs och delar propositionens uppfattning om att en begränsning av lotteriernas omfattning inom den här sektorn är nödvändig. Det bör här framhållas att enligt nu gällande bestämmelser kan polismyndigheten ge tillstånd till lotterier med sammanlagda insatser på upp till 30 000 kr. per år.

I betänkandet pekar utskottet även på att om lotterierna blir för stora, kan svårighet uppstå för föreningarna att själva sälja lotterna, och de kan då bli hänvisade till att anlita professionella lotterianordnare. En sådan utveckling

ger föreningarna reducerade inkomster.

Utskottet har vid behandlingen stannat för ett belopp på 30 000 kr. Om så beslutas tillgodoses yrkandena i motionen till viss del.

I reservationen påpekas att länsstyrelserna skulle behöva mera resurser om gränsen sätts vid 20 000 kr., som föreslås i motionen. Sten Svensson var ju inne på detta i sitt anförande. Utskottsmajoriteten framhåller i betänkandet att länsstyrelserna redan i dag har vissa resurser för tillsyn och kontroll av lotterier. I vilken mån dessa resurser kan behöva förstärkas är enligt utskottets mening svårbedömbart. Det får, säger vi, "ankomma på regeringen att pröva om den nya lagstiftningen ger anledning till sådana åtgärder och ta de initiativ som kan visa sig erforderliga". Jag vill också påpeka att det ju inte bara gäller att slå vakt om länsstyrelsernas arbetsuppgifter. En viktig sak att tänka på är vad det skulle betyda för föreningarna om de skulle få svårt att få de inkomster som de är så beroende av.

I betänkandet behandlas även tre motioner från den allmänna motionstiden 1981. I motion 1980/81:274 av Bengt Silfverstrand föreslås en ändring av lotteriförordningen, så att kooperativa konsumentgillen i fortsättningen skall kunna erhålla lotteritillstånd. Enligt yrkandet i motion 1980/81:1782 av Britta Hammarbacken bör lotteriförordningen ändras så, att utbildningsändamål skall kunna innefattas i begreppet "allmännyttigt ändamål".

Med anledning av den av flera remissinstanser aktualiserade frågan huruvida lotterier bör få anordnas av kooperativa konsumentgillen, hemslöjdsföreningar, hantverksföreningar och konstnärsgillen uttalar föredragande statsrådet i propositionen att han anser att den frågan inte kan besvaras generellt utan i stället måste lösas från fall till fall, med beaktande av bl. a. verksamhetens karaktär. Han menar dock att sammanslutningar av denna art många gånger har en sådan allmännyttig inriktning att de bör komma i fråga som lotterianordnare.

Utskottet, som delar denna uppfattning, vill till det anförda lägga att det får ankomma på tillståndsmyndigheten att i det enskilda fallet avgöra om en förening är av den karaktären att den bör erhålla lotteritillstånd. Genom det nyssnämnda uttalandet i propositionen, vilket utskottet alltså ställt sig bakom, har syftet med yrkandet i motion 1980/81:274 i allt väsentligt tillgodosetts. På grundval av det anförda finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att begära ett sådant lagförslag som föreslås i motionen. Denna avstyrks därför av utskottet.

När det gäller yrkandet i motion 1980/81:1782 vill utskottet understryka att det, vid ett ställningstagande till frågan huruvida en viss förening har till huvudsakligt syfte att främja ett allmännyttigt ändamål, är föreningens verksamhet i dess helhet som skall bedömas. Den omständigheten att föreningen ägnar sig åt utbildningsverksamhet har därvid i sig ingen avgörande betydelse för bedömningen. Det väsentliga är i stället om denna aktivitet ingår i en föreningsverksamhet vars syfte totalt sett framstår som i huvudsak allmännyttigt. Som utskottet redan har anförts, får det ankomma på tillståndsmyndigheten att göra sådana bedömningar. Utskottet avstyrker

med det anförda motion 1980/81:1782.

I motion 1980/81:1404 av Karl-Eric Norrby framförs farhågor för att de ökade statliga satsningarna på lotteriområdet skall försämra betingelserna för de ideella föreningarnas lotteriverksamhet.

Utskottet vill med anledning härav framhålla att tillkomsten av nya spelformer naturligtvis har ökat valmöjligheterna för den som vill spela på lotterier. Det synes dock inte kunna beläggas att lotterier med penningvinster generellt skulle ha tagit marknadsandelar från lotterier av traditionellt slag. I propositionen understryks att de senare lotteriernas marknadsandel i allt väsentligt torde ha varit oförändrad under åren 1975–1981. Till detta bör läggas att regeringen i den nu aktuella propositionen har lagt fram flera förslag som är ägnade att underlätta för de ideella organisationerna att finansiera sin verksamhet genom lotterier. Något uttalande med den innebörd som motionären föreslår är alltså inte motiverat. Motionen avstyrks följaktligen.

Herr talman! Med hänvisning till vad som här anförts yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 88 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Resonemanget om att föreningar inte är betjänta av ett så högt belopp som 50 000 kr. per år kan inte vara ett motiv för att beloppet skall sänkas, eftersom det fortfarande står föreningarna helt fritt att ha en mindre lotteriverksamhet.

Det är alltså vanligt att föreningar har lotterier som ger en omsättning på 30 000–40 000 kr. Om man väljer det lägre beloppet skulle det alltså inte innebära någon minskad byråkrati, vilket ju var avsikten.

Likadant förhåller det sig när det gäller resonemanget om att förslaget skulle innebära att man i större utsträckning kommer att använda sig av företag när det gäller att anordna lotterier. Det är alltså föreningarna själva som bestämmer storleken på beloppet. Det råder således full frihet att ha en lägre omsättning. Det måste inte vara 50 000 kr. per år.

Dessutom finns det säkert föreningar som hellre vill utnyttja sina ideella resurser för den egentliga verksamheten, med ungdomar t. ex. Därför överläter de lotteriadministrationen till företag. Jag tror att föreningarna själva kan avgöra den saken utan några pekpinnar.

Det finns skäl, herr talman, att uppmärksamma en sak till när det gäller omfattningen av frisektorslotterierna, nämligen att värdet av varje insats begränsas genom det här förslaget till 2 kr. och att högsta vinsten inte får överstiga 500 kr. Det innebär alltså att dessa lotterier inte utgör något direkt konkurrenshot mot de vanliga större tillståndslotterierna.

Det är riktigt, Sture Thun, att det finns några remissinstanser; huvudsakligen länsstyrelserna, som vill hålla nere beloppsgränsen. Men jag tror att deras farhågor i detta avseende är överdrivna. Framför allt har de inte med aspekten att minska krångel och byråkrati. Dessutom innebär förslaget att föreningar som anordnar lotterier skall ha ett generellt tillstånd från polismyndigheten – det råder alltså ingalunda full frihet på det här området.

Det betyder att det finns en form av garanti för att systemet inte missbrukas.

Anf. 89 STURE THUN (s) replik:

Herr talman! Om föreningarna skall hänvisas till att anlita professionella lotterianordnare – vilket jag var inne på i mitt första anförande – betyder det att man får ta av inkomsterna från lotteriet för att betala den som sköter detsamma. På så sätt blir föreningarnas inkomst, som skall gå till ideell verksamhet, betydligt beskuren. Vi är rädda för att en alltför stor del av föreningarnas inkomster skall falla bort.

Sedan till det här med byråkrati och krångel. Låt oss pröva den föreslagna ändringen. Det finns ju möjlighet att återkomma om det visar sig att situationen är svår. Vi har också sagt i betänkandet att det skall ankomma på regeringen att se på detta.

Vi har vidare sagt – och det står hela utskottet bakom: ”Utskottet har dock ingen invändning mot att de ideella föreningarna i större utsträckning engagerar sig i servicemarknaden, exempelvis genom att bilda organisationsägda serviceföretag.” Dessa skulle då kunna sköta anordnandet av lotterier.

Anf. 90 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Det förslag till en ny lotterilagstiftning som nu ligger på riksdagens bord har föregåtts av ett långt utredningsarbete. Lotteriutredningen tillsattes 1972 och avslutade sitt arbete 1979. Det är alltså på tiden att ett beslut fattas, och det är tillfredsställande att den nya lotterilagen nu tycks kunna antas av riksdagen i stor enighet.

Ett stort antal olika regleringar kring lotteriverksamheten kommer härigenom att samlas till en lotterilag. Samtidigt har denna lagreglering getts en mera tidsenlig utformning. Jag noterar med tillfredsställelse att näringsutskottet anser att den föreslagna lagen väl fyller de krav som kan ställas på en modern reglering av lotteriverksamheten.

Förutom att modernisera lagstiftningen har syftet varit att på olika sätt förenkla regleringen på det här området. Därför föreslås en s. k. fri sektor för mindre, lokala lotterier. Denna fria sektor innebär att den som en gång erhållit tillstånd att anordna lotterier inom vissa ramar skall få anordna lotterier utan att behöva tillstånd för varje enskilt lotteri. De av mig föreslagna gränsvärdena var dels en högsta insats, dvs. ett lottpris, på 2 kr., dels ett högsta värde på vinsten på 500 kr., dels en högsta total årlig omsättning på 50 000 kr. Med det systemet skulle tillståndsmyndigheterna avlastas ett stort antal små lotterier.

Som har sagts här tidigare har emellertid socialdemokraterna inte heller på detta område kunnat hålla sin regleringsiver i styr. Man har i utskottet föreslagit – och fått majoritet för – en begränsning av denna fria sektor genom att sätta den högsta tillåtna omsättningen till bara 30 000 kr. Och med den takt som inflationen nu – bl. a. på grund av regeringens åtgärder – slår in på medför naturligtvis det förslaget från utskottet att bara mycket små lotterier

kommer in i den fria sektorn. En del av den avreglering som propositionen syftade till uteblir därmed.

Ett huvudmotiv för en lagstiftning på det här området är att med lagstiftningens hjälp säkerställa att behållningen av lotterier tjänar ideella och allmännyttiga ändamål. Det är därför som vi över huvud taget behöver ett tillståndsförfarande – annars kunde vem som helst få ordna lotterier som uppfyllde vissa krav på samband mellan insatser och vinstutdelning.

I propositionen föreslås nu en viss vidgning av anordnarkretsen. Föreningar som främjar allmännyttiga ändamål utom landet bör också inkluderas i anordnarkretsen, och i propositionen nämner jag särskilt föreningar som har till syfte att hjälpa politiska fångar i utlandet. Däri inryms självfallet Amnesty International. Vidgningen av anordnarkretsen bör också göra det möjligt för FN-föreningarna att få lotteritillstånd. Med dessa förändringar av anordnarkretsen har två önskemål som tidigare framförts här i riksdagen tillgodosetts. Vidgningen av anordnarkretsen får också betydelse för exempelvis korporationsidrottsföreningar och Hem- och skola-föreningar.

Herr talman! Propositionen innehåller även förslag till ändringar av straffsattserna i fråga om olovligt spel och dessutom förslag till vissa skärpningar av skatten på spel eller spelvinster. Samtidigt föreslås en höjd gräns för skattefrihet för vinst i tombolalotterier.

När det först gäller förslaget till ändring av brottsbalken innebär det dels en utvidgning av dobbleriparagrafen, dels en skärpning av maximistraffet för dobbleri. Dessa ändringar innebär något förbättrade möjligheter att beivra illegalt spel, men jag är väl medveten om att de bara är marginella och att de måste kompletteras med andra åtgärder, som bl. a. har att göra med polisens möjligheter att spåra upp och beivra olagligt spel. Den nya regeringen, som ju säger sig vilja ingripa med kraft mot ekonomisk brottslighet, har här möjlighet att göra ytterligare insatser.

På skattesidan föreslås först och främst att stämpelskatten skall avskaffas, samtidigt som man behåller lotterivinstskatten på vinster som är värda mer än 500 kr. Därutöver föreslås vissa skatteskarpningar i fråga om bingo och roulett. De föreslagna skattehöjningarna har på något håll föranlett oro, som jag dock tror är obefogad. Från spelarrangörernas sida hävdas att den nya roulettskatten hårt drabbar dem som har flera roulettbord. Det är riktigt, men det är naturligtvis också avsikten. Avsikten var att göra en differentiering av skatten med hänsyn till den avkastning man har från spelställen med ett spelbord resp. spelställen med flera. I de fall där man har endast ett spelbord stiger skatten bara med 1 000 kr. per månad. Den nya lagstiftningen ger dessutom möjlighet för spelarrangörerna att införa en högsta insats på 2 kr. vid roulettspel.

För bingospel stannar höjningen vid 0.5 % av spelomsättningen. Jag kan inte tro att detta kan menligt påverka t. ex. idrottsföreningarnas möjligheter att anordna bingospel.

Bakom både den nya lotterilagstiftningen och de ändrade skattereglerna på det här området ligger ett allmänt synsätt på spel och lotterier som en i sig legitim verksamhet. Men samtidigt måste samhället ha en viss kontroll över

verksamheten för att hindra icke önskvärda sociala effekter eller andra skadeverkningar. Jag kan i det sammanhanget påminna om det beslut som riksdagen fattade i våras, om vidgade kontrollmöjligheter när det gäller flipperspel. Självfallet finns dessutom ett fiskalt intresse med i bilden genom att man med de föreslagna skattesatserna kan öka statens inkomster.

Jag tror att beskattningen av spelverksamheten med de här föreslagna ändringarna är ganska väl avvägd.

Låt mig, herr talman, också något beröra det som Sten Svensson sade. Jag vet att det kommer att framföras ett yrkande som knyter an till förslaget om att förbjuda kedjebrevsspel.

Jag tror att man från samhällets sida alltid måste göra en avvägning mellan vad man å ena sidan anser vara ett legitimt spel och vad man å andra sidan anser vara för allmänheten skadliga spelformer. Vi har då gjort den bedömningen, att till den senare kategorin hör kedjebrevsspel. Sten Svensson invände att man i den föreslagna lagen använt uttrycket "kedjebrevsspel eller liknande spel". Han var orolig för att detta skulle leda till att man lät förbudet på ett godtyckligt sätt bli utsträckt.

Jag tror att man skall ha klart för sig att den här skrivningen ingalunda är avsiktligt vag eller otydlig. Här har vi att göra med en betydande uppfinningsriksedom bland spelarrangörerna, och om vi inte hade den här formuleringen skulle man snabbt ersätta kedjebrevsspel med någonting som mycket liknar detta spel, men som har en något annan benämning. Om man nu vill gå in med ett förbud mot den här enligt min mening icke önskvärda typen av spel måste man i lagstiftningen ha just formuleringen "kedjebrevsspel eller liknande spel".

Häri ligger förvisso inte från min sida, och jag tror inte heller från utskottets sida, någon önskan att spä på med förbud i vårt samhälle. Jag tror att det är riktigt att man är restriktiv med förbud och att det också gäller spelverksamheten. Men man kan alltså inte utesluta en reglering från samhällets sida, som just när det gäller kedjebrevsspelen bör ta formen av ett förbud.

Anf. 91 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att det är en olycklig formulering och att det blir en oprecis lagstiftning, som kommer att vålla svårigheter vid tillämpningen. Om lagen träder i kraft är jag övertygad om att den fortsatta utvecklingen kommer att visa att den bedömning jag gjorde i mitt anförande var mera verklighetstrogen än den Björn Molin gav uttryck för.

Anf. 92 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag skall erkänna att jag inte är expert på just kedjebrevsspel, och det är möjligt att Sten Svensson därför har en mera verklighetstrogen bild. Det får han väl i så fall närmare utveckla för kammarens ledamöter.

Vad jag sade var att om man vill införa ett förbud mot den här typen av spel, så blir det förbudet inte verkningfullt om man i lagtexten bara skriver "kedjebrevsspel". Man måste i lagtexten skriva "kedjebrevsspel eller

liknande spel". Spelarrangörerna har en betydande påhittighet på detta område och skulle, om man inte formulerade lagtexten på det här viset, mycket snabbt komma att gå förbi förbudet. Om man verkligen vill ha ett förbud och om man vill att det skall stå sig, måste man ha den här typen av text.

Anf. 93 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt att de som vill gå runt den här typen av restriktioner och regler ligger väldigt långt före lagstiftaren och är mycket uppfinningsrika.

Vad jag åsyftade var att jag följt tidigare förbudslagstiftning och funnit att det förekommer att man på olika sätt går runt lagstiftningen. Det visar den erfarenhet vi kan fall tillbaka på. Med den utgångspunkten har jag gjort en prognos för framtiden, och jag tror, herr talman, att det blir likadant även i det här fallet.

Anf. 94 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Under utövandet av sin lagstiftande makt måste riksdagen självfallet alltid ytterst noga väga fördelarna med eller rent av nödvändigheten av nya förbud mot nackdelarna av begränsningen av människors eget ansvarstagande och en inskränkning i den enskildes rörelsefrihet.

Ett absolut krav på en lagstiftning måste givetvis också vara att den inte inbjuder till feltolkningar. Det nya förbudet här är fråga om gäller ju "kedjebrevsspel och liknande spel". En sådan lagtext bäddar för svårigheter för de kontrollerande myndigheterna, som har att avväga de områden inom vilka lagen skall tillämpas. Lagstiftningen blir ju inte bättre av att det här i debatten har förts fram att lagtexten med avsikt måste vara vag, därför det annars är så lätt att kringgå den.

Jag delar helt de synpunkter som här har framförts av Sten Svensson både beträffande kritiken mot spelformen som sådan – som sannerligen inte är någonting att plädера för – och när det gäller synpunkten att nyttan av ytterligare förbud inte uppväger de negativa verkningarna. Jag stöder f. ö. de synpunkter som framförts i reservationen.

Beklagligtvis finns det ingen motion på vilken Sten Svensson kunde hänga upp ett yrkande om avslag på den del av propositionen som handlar om förbud mot "kedjebrevsspel och liknande spel".

För att kammaren ändå skall ha möjlighet att ta ställning i den här frågan har jag framställt ett yrkande som finns tillgängligt på ledamöternas bänkar.

Jag yrkar således under mom. 2 att riksdagen

- a) med avslag på motion 1982/83:16 antar det i proposition 1981/82:170 framlagda förslaget till lotterilag;
- b) hos regeringen begär förslag till ändring i lagen varigenom förbudet mot kedjebrevsspel och liknande spel upphävs.

Anf. 95 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Om Knut Wachtmeister lyssnade på mig, observerade han säkert att jag inte sade att den här lagtexten avsiktligt var vag. Jag sade att den inte var vag. Det var Sten Svensson som uppfattade den som vag. Jag sade att den avsiktligt måste ges den utformningen, om den skall nå avsett resultat.

Herr talman! Jag yrkar avslag på Knut Wachtmeisters yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 7

Mom. 2

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservationen av Tage Sundkvist m. fl. med 92 röster mot 57 för det av Knut Wachtmeister under överläggningen framställda yrkandet. 160 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 139 för reservationen av Tage Sundkvist m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 6

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1982/83:8 Ändring i lagen med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m. (prop. 1982/83:36)

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Ändringar i utlänningslagen m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:3 om ändringar i utlänningslagen m. m. (prop. 1981/82:146).

Anf. 96 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna är starkt kritiskt till utlänningslagen. Vi har under en följd av år i motioner och på annat sätt föreslagit förändringar som vi anser är befogade och nödvändiga.

Vår kritik riktar sig mot dels lagstiftningens utformning, dels dess praktiska tillämpning. Vi menar att det ofta finns en mycket stor skillnad mellan å ena sidan lagens utformning och å andra sidan dess tillämpning.

Vi har flerfaldiga gånger konstaterat att den praktiska tillämpningen av

lagen av olika myndigheter kännetecknas av en restriktivitet som inte motsvaras av lagstiftningen. Den kännetecknas av en restriktivitet som tar hänsyn till helt andra faktorer än lagens uttryckta och objektiva tillämpning. Den motsvarar inte den allmänna rättsuppfattningen i landet och skapar en känsla av otrygghet och osäkerhet hos många invandrare.

Vi menar dessutom att lagens utformning dels lämnar utrymme för olika tolkningar, dels kännetecknas av en restriktivitet som inte är befogad.

Borttagandet av återbrytningsrätten beträffande regeringens utvisningsbeslut har visat sig få mycket negativa följder. Vi anser att dess återinförande är en större garanti för rättssäkerhet.

Det är av avgörande betydelse för flyktingars skydd i en utvisningssituation att det omedelbart föreligger rätt till juridiskt biträde. Det är en svår brist att detta inte innefattas av lagen. Man har här försummat att på ett reellt sätt kraftigt förstärka skyddet för flyktingar mot felaktiga avvisningar beslutade av polisen.

Denna brist blir så mycket mer förödande för flyktingars rättssäkerhet som polisens anmälningsskyldighet till invandrarverket bortfaller om utlänningar avger nöjdförklaringar. Här föreligger oerhörda risker att flyktingar i en pressande avvisningssituation och utan juridisk hjälp felaktigt undertecknar en nöjdförklaring.

Vpk har den bestämda uppfattningen att det visumtvång som tillämpas för alla turkiska medborgares inresa till Sverige är en starkt diskriminerande åtgärd. Den har tillkommit för att förhindra en massiv och okontrollerad invandring av assyrier/syrianer i landet. Men nu existerar inte den risken längre i och med att invandringen av assyrier/syrianer har avtagit och nästan helt upphört. I stället blir det så att det fortsatta visumtvånget gör det svårare för personer från Turkiet att söka politisk asyl i Sverige. Därför bör detta tvång helt avskaffas.

Bestämmelserna som reglerar familjeanknytning mellan en utlänning och en person med uppehållstillstånd i Sverige är alldeles för restriktiva och utlänningsfientliga och bör ses över. De medför i praktiken oöverstigliga hinder mot äktenskap eller samboende mellan svenskar och utlänningar i Sverige. De innebär en inskränkning i svenska medborgares rätt att ingå äktenskap med en utlänning.

Herr talman! Det var de punkter på vilka vårt parti reserverar sig i det betänkande som behandlas. Dessutom skall jag kommentera en motion, nr 1982/83:4, som också behandlas i betänkandet.

Genèvekonventionen säger att som flykting skall räknas var och en som med rätta fruktar att bli förföljd på grund av sin ras, religion, nationalitet, socialgrupp eller sina politiska åsikter.

Vi är medvetna om att kvinnor i många länder förföljs på grund av sitt kön. De t. o. m. dödas. Med hänsyn till det anser vårt parti att även ordet "kön" bör ingå i Genèvekonventionens uppräknning av orsaker till förföljelse. För att få en ändring till stånd i texten krävs att förslag kommer från ett lands regering. I flera europeiska länder har frågan aktualiserats tack vare olika aktionsgrupper. Längst har man kommit i Schweiz, varifrån FN och dess

*Ändringar i utlänningslagen
m. m.*

avdelning för mänskliga rättigheter kontaktats.

Nu har vårt parti inte ansett det nödvändigt att reservera sig i den frågan, men vi förbehåller oss rätten att följa frågans utveckling i framtiden och att återkomma till den.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 97 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Riksdagen har i dag på sitt bord förslag till vissa ändringar av den relativt nya utlänningslagen och vissa andra därmed sammanhängande frågor.

När riksdagen för knappt tre år sedan fastställde den nu gällande utlänningslagen skedde det i vetskap om att utlänningslagskommittén fortsatte sitt arbete med vissa frågor.

I dag har vi att ta ställning till proposition 1981/82:146 och en rad motioner som har samband med propositionen. Verkställigheten av domstolarnas beslut föreslås överflyttad från länsstyrelsen till polismyndigheterna, vilka redan svarar för verkställigheten för övriga utvisningsbeslut. Möjligheterna att överklaga statens invandrarverks beslut i verkställighetsärenden ökas. Besvärsrätten i fråga om beslut om förvar enligt utlänningslagen reformeras.

Kringgående av den reglerade invandringen i form av illegal anställning medför allvarliga nackdelar för den enskilde utlänningen, för andra seriösa arbetsgivare och även för samhället. Nu föreslås att den som anställer en utlänning utan föreskrivet arbetstillstånd åläggs att till staten utge en särskild avgift. Vid sidan av denna avgift kan han också dömas till böter eller fängelse.

I flera motioner tas situationen upp för de kvinnor som beviljats uppehållstillstånd efter ingånget äktenskap och som efter skilsmässa riskerar att bli utvisade. Frågan behandlas f. n. inom den invandrarpolitiska kommittén, och redan nu kan noteras att en annan och mjukare praxis tillämpas i dessa situationer.

Utskottet tillstyrker också propositionens förslag att förhandling i terroristärenden regelmässigt skall ske vid Stockholms tingsrätt.

De ändrade lagbestämmelserna föreslås gälla från den 1 januari 1983.

Herr talman! Jag vill också med några ord beröra de fyra vpk-reservationerna i detta betänkande.

I reservation nr 1 hemställs att regeringens rätt att återbryta avlägsnandebeslut bör återinföras. Reservanterna framhåller att polisen ibland gör politiska bedömningar av politiska verkställighetshinder och vägrar överlämna ärendet till invandrarverket.

Utlänningslagskommittén, föredragande statsrådet, flera remissinstanser och utskottet har prövat frågan om politiska verkställighetshinder vid beslut om utvisningsärenden mycket ingående. Syftet har varit att förbättra rättssäkerheten och ge klarare regler till den handläggande myndigheten.

Föredragande statsrådet säger i propositionen: "Det kan enligt min mening inte nog understrykas att verkställighetsmyndigheten måste vara

lyhörd för varje påstående av utlänningen, som kan innefatta en invändning om politiskt verkställighetshinder och som därför skall prövas av SIV. Är det på minsta sätt tveksamt om påståendet kan ha fog för sig eller om det tidigare har prövats, skall ärendet enligt gällande regler överlämnas till verket.”

Utskottet har också velat understryka detta. Likaså erinrar utskottet om de åtgärder som planeras i form av utbildning och riktlinjer för den berörda polispersonalen. Frågan skall naturligtvis följas upp av invandrarpolitiska kommittén.

Rätten till juridiskt biträde för flyktingar i en avvisningssituation tas upp i reservation nr 2. Reservanternas krav på omedelbar rätt till juridiskt biträde i avvisningssituation har avvisats, eftersom polismyndighetens rätt att besluta om avvisning är begränsad till helt klara fall. Om utlänningen åberopar politiska skäl och vill ha asyl och polismyndigheten bedömer de åberopade politiska skälen som uppenbart oriktiga, är polismyndigheten skyldig att anmäla sitt beslut till invandrarverket. Verket beslutar om det skall överta ärendet. Om så sker förfaller polismyndighetens avvisningsbeslut, och då kan offentligt biträde förordnas. Avvisningsbeslut får inte verkställas, innan invandrarverket har beslutat om det skall överta ärendet.

Utskottet har inte funnit anledning att ändra sin ståndpunkt i denna fråga, som prövats några gånger av kammaren. Hans Göran Franck belyser denna fråga ytterligare senare under dagens debatt.

Reservation nr 3 tar upp avskaffande av s. k. nöjdförklaring i samband med avvisningsbeslut. Utskottet har inte den här gången heller funnit någon anledning till ändrad ståndpunkt jämfört med frågans tidigare behandling. Utskottet har i sin bedömning som utgångspunkt att polisen måste iaktta sin skyldighet att lämna en korrekt information till utlänningen om vad en nöjdförklaring av ett avvisningsbeslut innebär. Vid nöjdförklaring inför en polismyndighet och i vissa andra fall sker detta i närvaro av vittne.

I fråga om visumtvång för turkiska medborgare vill jag hänvisa till internationell praxis. Visumtvånget är oftast ömsesidigt mellan två länder. Undantag förekommer, t. ex. länder som kräver inresevisum av alla utlänningar. Enligt vad utskottet har inhämtat är det f. n. inte aktuellt med slopande av visum mellan Sverige och Turkiet.

Massmedias inflytande på beslut i utlänningsärenden har enligt utskottet överskattats av reservanten. Kortare väntetider, ytterligare förbättringar av utlänningslagstiftningen och generös flyktingpolitik blir förhoppningsvis resultatet av invandrarpolitiska kommitténs arbete.

Herr talman! I en tid då egoismen har funnit grogrund kan vi ändå känna framtidstro så länge människor ställer upp för varandra. Många gör det i ideella och humanitära organisationer, insamlingar, demonstrationer osv. Men det viktigaste är att vi får människor att ställa upp för varandra i vardagssituationer, när vi inte upplever något dramatiskt hot. I helt enkelt: mer av solidaritet i den gråa vardagen.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i arbetmarknadsutskottets betänkande nr 1982/83:3 och avslag på de fyra reservationer som har fogats till betänkandet.

*Ändringar i utlänningslagen
m. m.*

Anf. 98 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Jag tänker bara kommentera en del av utskottsbetänkandets svar på våra motioner som jag anser vara väsentlig i sammanhanget. I vår motion belyser vi den skillnad som vi anser finnas mellan lagens utformning och dess praktiska tillämpning och skriver:

”Gång på gång tvingas regeringen ompröva tidigare fattade beslut om avvísning, efter det att fallen har kommit till allmänhetens kännedom med hjälp av massmedia. Det är ett förhållande som vittnar om att den allmänna rättsuppfattningen inte sammanfaller med vare sig utlänningslagstiftningen eller – och framför allt – med den praxis som tillämpas i dag på det här området. Man kan dra slutsatsen att flyktingansökningarnas rättvisa och allsidiga behandling är avhängig av den uppmärksamhet som massmedia kan väcka. Vidare kan man dra den slutsatsen att regeringen antingen grundat sina ställningstaganden när det gäller avvísning på summariska, felaktiga eller bristfälliga bedömningar, eller också kännetecknas den tillämpade praxisen av en restriktivitet som inte har täckning i lagstiftningen och som tjänar helt andra syften än att garantera en rättvis behandling av asylsökande.”

När vi säger så är det inte massmediernas roll vi försöker belysa i första hand, utan det är just skillnaden mellan lagstiftningens utformning och dess praktiska tillämpning, som kan ha andra skäl än att garantera en allsidig och rättvis behandling.

Anf. 99 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag skall avstå från att gå in i den debatt som förts mellan utskottets företrädare och den kommunistiske reservanten och ta upp ett par andra saker.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 3 rör flera viktiga frågor i vår utlänningslagstiftning, bl. a. frågan om påföljden vid förhindrande av verkställigheten av ett beslut om avlägsnande; detta är som bekant icke helt ovanligt. Utlänningslagskommittén behandlade på sin tid frågan om kriminalisering av åtgärder som syftar till att förhindra verkställigheten av ett avlägsnandebeslut. Kommittén sade bl. a. att det är ofrånkomligt att åtskilliga utläningar måste skickas tillbaka till sitt hemland trots att förhållandena där materiellt och politiskt är besvärliga. Detta är nödvändigt, om vi inte skall göra avsteg från vår höga ambitionsnivå när det gäller att ge invandrare med svenskar jämförbara villkor. Kommitténs slutsats blev, även om den framhöll att skäl kunde tala däremot, att samhället bör ingripa med straffsanktioner mot åtgärder som avser att förhindra verkställigheten av ett avlägsnandebeslut. Undantag, menade man, skulle dock göras för nära anhörig, och det anser jag för min del också vara rimligt.

I proposition 1981/82:146 om verkställighet, förvar och ansvar enligt utlänningslagen frångick föredraganden kommitténs förslag med undantag för att den som av vinningsskäl gömmer en avvisad eller utvisad kan dömas till straff. I motion 1981/82:2412 yrkade Gunnel Liljegren och jag att kommittéförslaget skulle följas. Samma ståndpunkt har jag också hävdad när

frågan behandlades i invandrarverkets styrelse.

Arbetsmarknadsutskottet behandlar nu motionen mycket välvilligt, men föreslår att motionsyrkandet skall avslås. Utskottet konstaterar dock att det finns anledning att "med tanke på den möjliga framtida utvecklingen överväga lämpliga åtgärder som syftar till att denna form av verksamhet upphör", dvs. att gömma personer för att förhindra att ett eventuellt avvisningsbeslut verkställs.

Herr talman! Det var precis den slutsats som vi motionärer drog och som gjorde att den här motionen väcktes. Det är bara litet märkligt att inte utskottet drar konsekvenserna av sitt eget ställningstagande. Det ger naturligtvis oss anledning att återkomma.

Jag vill för att understryka detta helt kort också citera några rader av vad utlänningslagskommittén sade i sitt betänkande:

"Om en stat i längden tolererar att regeringens och behöriga myndigheters lagakraftvunna beslut i utlänningsärenden undandras verkställighet på grund av åtgärder från allmänhetens sida, verkar detta av naturliga skäl demoraliserande på bl. a. dem som har att fatta eller verkställa besluten. Underlåtenheten att beivra ett sådant handlingssätt skapar vidare intrycket, att samhället inte menar allvar med besluten. Dessa förhållanden kan i längden leda till förakt för myndigheternas verksamhet, och i detta fall, för samhällets invandringspolitik."

Herr talman! Det är beklagligt att utskottet inte tagit fasta på detta uttalande av utlänningslagskommittén. Det ger oss motionärer anledning att återkomma inom kort.

I detta anförande instämde Wiggo Komstedt (m).

Anf. 100 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! När förslaget till ny utlänningslag behandlades av riksdagen våren 1980 återstod vissa frågor att utreda. Utlänningslagskommittén fortsatte sitt arbete, och den proposition vi nu behandlar bygger i huvudsak på kommitténs slutbetänkande och tar upp ett begränsat antal frågor som rör verkställighet av avvisnings- och utvisningsbeslut, förvarstagande, straff och ansvarsbestämmelser. Dessutom föreslår regeringen vissa ändringar i handläggningen av terroristärenden. Propositionen lämnades till riksdagen redan i våras och är alltså undertecknad av förra regeringen och dess invandrarminister Karin Andersson, som emellertid på grund av uppdrag i FN-delegationen i New York är förhindrad att delta i debatten i dag.

Det råder stor enighet i utskottet om propositionen.

I aktuellt betänkande behandlas också ett stort antal motioner, och jag vill beröra några av dem.

Frågan om förvarstagande av utlänningslag har ofta varit föremål för debatt. I propositionen understryks att förvarstagande enligt utlänningslagen skall tillämpas restriktivt och inte tillgripas om syftet med en tvångsåtgärd av detta slag kan tillgodoses på annat sätt.

Utskottet instämmer i detta och noterar med tillfredsställelse att utlän-

ningslagskommittén kunnat konstatera att förvarstagandena regelmässigt varit korta.

När det gäller förvarstagande där barn är inblandade redovisas i propositionen de åtgärder som dåvarande regeringen redan vidtagit. Den 14 januari 1982 beslöt nämligen regeringen om sådana ändringar av utlänningsförordningen att barn under 16 år inte utan synnerliga skäl får tas in i kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse.

Utskottet påpekar att det också i övrigt är otillfredsställande att förvar av utlännningar i stor utsträckning sker i häkten och arrestlokaler och delar den uppfattning som framkommit både i utlänningslagskommitténs betänkande och i propositionen, nämligen att en långsiktig lösning på problemet måste innebära att särskilda förvarslokaler kommer till.

När det gäller straffpåföljd för här boende personer som genom att gömma utlännningar försöker hindra verkställighet av avvisnings- och utvisningsbeslut har regeringen inte helt ställt sig bakom utlänningslagskommitténs förslag, som innebär att allt sådant handlande bör vara straffbart.

Enligt propositionen bör endast sådana handlingar straffbeläggas som begås i vinningssyfte. Personer som ingriper av starka medmänskliga skäl bör inte straffas. I dessa situationer bör lösningen sökas genom andra medel, främst information.

I propositionen framhålls emellertid att all verksamhet för att hindra verkställighet av i laga ordning fattade avlägsnandebeslut är ägnade att undergräva respekten för ett demokratiskt samhällsskick. Den kan dessutom leda till psykiska men för de personer som göms undan.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag men påpekar att detta inte får tolkas så att man accepterar någon form av verksamhet som syftar till att hindra verkställighet av fattade beslut. Tvärtom tar utskottet bestämt avstånd från all sådan verksamhet.

Flera tar upp problem som kan drabba kvinnor som fått uppehållstillstånd i Sverige på grund av äktenskap eller samboende med här bosatt man och som, om förhållandet spricker inom viss tid, kan riskera att utvisas. Här noterar utskottet med tillfredsställelse att förra invandrarministern Karin Andersson infört en annan och mjukare praxis i dessa fall. I en interpellationsdebatt i februari i år uttalade hon att större hänsyn skulle tas till de problem som kan uppkomma om de frånskilda kvinnorna tvingas återvända till hemlandet, liksom till orsakerna till att dessa kvinnor vill bryta upp ur äktenskapet eller samboendet i Sverige. Många utländska kvinnor misshandlas nämligen av sina partner.

Slutligen tas i en motion upp problemen med de långa väntetiderna för utlännningar som begärt tillstånd att få stanna i Sverige.

De långa handläggningstiderna i utlänningsärenden har under många år varit ett problem, särskilt accentuerat i mitten av 1970-talet och åren därefter. Även om de väntetider på två till tre år som ofta förekommit i debatten varit överdrivna och mer gällt enskilda fall än genomsnittstiden, så är det både för de enskilda människorna som berörs och för samhället

oacceptabelt att väntetiden blir längre än vad den i utlänningslagen fastlagda handläggningsordningen ger upphov till.

Dess bättre har situationen på det här området genom de åtgärder som förra invandrarministern Karin Andersson och regeringen och riksdagen vidtagit starkt förbättrats. Före regeringsskiftet uppgick antalet ärenden i arbetsmarknadsdepartementet till 335 mot ca 1 000 bara ett år tidigare. Också på invandrarverket och hos polisen är situationen väsentligt bättre än tidigare. Utskottet noterar detta och säger att det alltså i dagsläget inte finns skäl att överväga ytterligare åtgärder för att förkorta handläggningstiden, men självfallet måste det vara en ambition att på olika sätt skapa förutsättningar för en sådan förkortning.

Jag vill endast tillägga att det är en väsentlig invandrapolitisk insats som gjorts genom att väntetiderna i utlänningsärenden nedbringats till "normal" nivå.

Med det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 101 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att man också i utskottsbetänkandet starkt betonar informationsinsatserna. Det är gott och väl med information, men jag ifrågasätter starkt om utskottet ändå inte har övervärderat betydelsen av information i detta sammanhang. Här gäller det ju grupper som av religiösa eller andra skäl döljer dem som är avvisningshotade. Jag tror inte att informationsinsatser kan ha tillräcklig effekt i sådana fall.

Om vi, herr talman, skall få förståelse för den svenska invandringsspolitiken, måste förutsättningen vara att vi har en reglerad invandring och att de ramar som styr denna reglerade invandring respekteras samt att, om de inte respekteras, samhället reagerar mot det. Detta tror jag att svenska folket begär. Dessutom tycker jag att det är logiskt att det, om det är straffbart att hjälpa människor att illegalt komma in i landet, rimligtvis också bör vara straffbart att gömma dem, om de är utvisningshotade.

Anf. 102 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis alltid svårt att bedöma värdet av information och hur informationen når ut till människorna. Jag tycker ändå inte att man skall förringa informationens betydelse när det gäller att klargöra vilka förhållanden som råder i vårt land och vilka påföljder som det kan bli fråga om. Jag tycker att det finns anledning att avvakta och följa utvecklingen av det beslut som riksdagen kommer att fatta här i dag. Det är ju, Per-Olof Strindberg, ett enhälligt utskott som har ställt sig bakom den tidigare regeringens förslag på den här punkten.

Anf. 103 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Att utskottet är enhälligt behöver ju inte innebära att utlänningslagskommittén på sin tid, eller möjligen jag, kan ha rätt.

*Ändringar i ut-
länningslagen
m. m.*

Anf. 104 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Framtiden får naturligtvis utvisa vem som har rätt – ett enhälligt utskott eller utlänningslagskommittén och Per-Olof Strindberg.

Anf. 105 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Vi har här ännu en moderat motion, nr 2411, som utskottet ägnat en mycket omsorgsfull behandling under rubriken Ett särskilt utvisningsförfarande, s. 4–8 i betänkandet. Den gäller frågan om den s. k. tremånadersgränsen. Utskottet redovisar utförligt ärendets tidigare historia, men jag vill komplettera redovisningen på några punkter.

Vid behandlingen av ny utlänningslag 1980 fanns det motioner i ärendet från tre partier – från det nuvarande regeringspartiet bl. a. en kommittémotion med Anna-Greta Leijon som första namn. Samtliga motionärer ansåg det principiellt felaktigt att låta illegalt invandrade personer, genom att de håller sig undan och inte anmäler sig hos polisen inom tre månader, få ett mer omfattande prövningsförfarande än de som följer utlänningslagens bestämmelser.

Arbetsmarknadsutskottet var då inte berett att slopa tremånadersgränsen utan sköt frågan vidare till utlänningslagskommittén. Denna kommitté har nu stött och blött frågan. Majoriteten förordar slopanDET av tremånadersgränsen med en kompromiss, som fortfarande innebär en favör för dem som håller sig undan. Invandrarverket, rikspolisstyrelsen och invandrapolitiska kommittén anser att förslaget är ett steg i rätt riktning men inte tillräckligt effektivt. Man vill liksom vi motionärer slopa tremånadersgränsen – så inte utskottet. Här föreslås att frågan utreds vidare av den invandrapolitiska kommittén.

Kommittén för ett uttömmande resonemang kring termerna avvisning och utvisning. Man skulle t. ex. inte kunna avvisa någon som vistats i Sverige tre månader och en vecka. Däremot kan den som vistats här illegalt knappt tre månader avvisas.

Det viktiga är inte huruvida man kallar förfarandet av- eller utvisning – även om jag kan hålla med om att avvisning helst bör ske vid gränsen. Huvudpunkten i vår motion är att den som håller sig undan tre månader inte skall behandlas på ett bättre sätt än den som anmäler sig hos myndigheterna inom föreskriven tid.

Det är inte relevant att diskutera hur många personer per år som berörs, även om det är ganska många. Däremot hade det varit bra om utskottet hade beaktat sambandet mellan vårt motionskrav om tremånadersgränsens slopanDE och Allan Åkerlinds motion om högst ett halvt års handläggningstid för uppehållstillstånd och den motion som Per-Olof Strindberg nyss försvarade om vikten av att avskräcka också välmenande personer från att hålla illegalt invandrade gömda. Invandrarlagstiftningen måste hänga ihop – den får inte bestå av en samling bestämmelser som i vissa fall motverkar varandra.

Den humanitära aspekten av problemet har arbetsmarknadsutskottet inte diskuterat i sin i övrigt utförliga behandling. Vilken verkan har det psykiskt

på människor att hålla sig gömda – därtill lurade av själva lagstiftningen – och sedan kanske ändå utvisas ur landet, trots att deras ärende behandlats ingående och överklaganderätten utnyttjats och tiden gått, månader och år? Enligt min och mina medmotionärers uppfattning är det vida bättre att lagen stödjer dem som direkt anmäler sig hos utlänningspolisen.

Den här juridiska och moraliska frågan – för en sådan är det – har nu som sagt hänskjutits till IPOK – invandrarpolitiska kommittén – som enligt utskottet räknar med att lösa frågan under innevarande budgetår. Så länge har vi faktiskt tid att vänta, och jag har därför inget yrkande nu.

Anf. 106 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Propositionen innehåller åtskilliga förbättringar i utlänningslagen, bl. a. genom att besvärshöjningen utökas i verkställighetsärenden och genom att muntlig förhandling regelmässigt skall förekomma i terroristärenden inför Stockholms tingsrätt.

De långa handläggningstiderna såväl hos SIV, statens invandrarverk, som hos arbetsmarknadsdepartementet har varit ytterligt betungande både för samhället och för den enskilde rättssökande. I utskottets betänkande redovisas nu på s. 27 att antalet oavgjorda ärenden i departementet uppgått till 335 för september i år. Per den 1 juli 1982 var balansen av öppna ärenden hos SIV ca 9 000, varav 1 000 var ärenden om avvisning och utvisning samt verkställighet av sådana beslut. En förbättring har skett, men det finns anledning att varna för att tro att svårigheterna skulle vara övervunna. Ärendebalanserna har fluktuerat, tidvis mycket kraftigt. Balansen hos SIV har tidigare varit väsentligt lägre.

Jag ansluter mig till vad som anförts i utskottets betänkande om att förslag från invandrarpolitiska kommittén, IPOK, bör avvaktas innan genomgripande lagändringar i här aktuellt hänseende görs. Men alla möjligheter att förkorta handläggningstiderna måste tillvaratas, både hos invandrarverket och hos departementet.

I utskottets betänkande sägs i anslutning till frågan om återinförande av återbrytningsrätten för regeringen då politiska skäl åberopas, att ett förstärkt rättsskydd för dem som riskerar att avlägsnas behandlas även inom IPOK. Det synes vara föga realistiskt att föreslå att denna återbrytningsrätt återinförs kort tid efter det att den avskaffats. Själv riktade jag kritik mot att den avskaffades då frågan var aktuell. Behovet av återbrytningsrätten sammanhänger i hög grad med att handläggningstiderna kan hållas på en rimlig nivå. Blir handläggningstiderna långa, uppkommer gärna under ärendets gång nya skäl, även av politisk natur. Dessa skäl kan nu åberopas hos polismyndigheten, som skall överlämna ärendet till statens invandrarverk enligt vad som föreskrivs i 85 och 86 §§.

Polisen skall inte göra några politiska bedömningar. Verkställigheten av ett avlägsnandebeslut skall som regel överlämnas till statens invandrarverk. Polisen får underlåta att göra det bara om utlänningsansökan om politisk förföljelse är uppenbart oriktigt, eller om det tidigare har prövats i ärendet. Statens invandrarverk har riktat kritik mot polisen, som skulle vara alltför

*Ändringar i utlänningslagen
m. m.*

generös i sin bedömning av 85 och 86 §§ och som sålunda skulle ha överlämnat ärenden till statens invandrarverk i alltför stor utsträckning. Statens invandrarverk har därför gjort en framställning om att tillämpningen av ifrågavarande lagrum borde bli mera restriktiv. Den undersökning av praxis som invandrapolitiska kommittén har gjort ger inte stöd för detta, och kraven på ökad restriktivitet i polisens handläggning måste bestämt avvisas.

Det är viktigare att så sker än att återbrytningsrätten återinförs. Jag vill inte utesluta att frågan om återbrytningsrätten senare kan aktualiseras. Men nu bör man avvakta resultatet av de förbättrade besvärsmöjligheterna, de förkortade handläggningstiderna och ökade möjligheter till juridisk rådgivning.

Då det gäller frågan om förstärkt rättsskydd bör det erinras om att den som riskerar att bli avvisad eller avlägsnad i annat fall har rätt till juridisk rådgivning, även om vederbörande inte har rätt till offentligt biträde. Det finns anledning att förbättra informationen om denna möjlighet, bl. a. genom aviserade nya anvisningar från rikspolisstyrelsen som skall utfärdas i samråd med statens invandrarverk. Men när det gäller rätten till juridisk rådgivning stöter man på praktiska svårigheter, särskilt då utlännningen förvaras under kortare tid än en vecka eller då vederbörande tas till förhör hos polisen i avvísings- och verkställighetsärenden.

I åtskilliga fall kan rådgivningen ske per telefon. Men det är viktigt att rådgivningen också kan organiseras genom personligt sammanträffande med advokaten. Det här förutsätter i många fall att en jourverksamhet för advokater, som anmäler intresse för saken, kan införas.

Rätt till offentligt biträde finns om utlännningen hållits i förvar i mer än en vecka. Denna tid – utan rätt till offentligt biträde – är alltför lång och borde kunna avkortas.

Utlänning kan avge en nöjdförklaring beträffande ett avlägsnandebeslut. I en hel del fall vill utlännningen utnyttja denna möjlighet för att därigenom påskynda verkställigheten av avlägsnandebeslutet. Det är viktigt att nöjdförklaring inför polismyndighet skall ske i närvaro av vittnen.

Även i detta sammanhang bör det erinras om rätten till juridisk rådgivning av advokat, liksom om behovet av att en jourverksamhet för advokater även i sådana här fall införs. Närvaron av vittnen hos polisen är inte mindre angelägen i avvísings- eller verkställighetsärenden innan offentligt biträde kan förordnas än vid avgivande av nöjdförklaring hos polismyndigheten i ett verkställighetsärende. Man borde därför överväga att införa ett system som innebär att medborgarvittnen är närvarande vid förhör hos polismyndighet då offentligt biträde inte är förordnat. I varje fall borde den möjligheten finnas om utlännningen själv begär det.

Reformarbetet på utlänningslagstiftningens område är således ingalunda avslutat. Inom invandrapolitiska kommittén bedrivs ett arbete som jag hoppas kommer att leda till att viktiga förslag läggs fram, vilka riksdagen sedermera får ta ställning till.

Anf. 107 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag måste något få kommentera den motion som Per-Olof Strindberg och Gunnel Liljegren har väckt och kanske framför allt det inlägg som Per-Olof Strindberg har gjort med anledning av motionen, som gäller människor som gömmer utlänningar.

Per-Olof Strindberg är kritisk mot att utskottet inte har gått tillräckligt långt och inte yrkat bifall till motionen i dess helhet.

Men för det första har utskottet gått med på att ändra lagen i det här avseendet, dvs. 96 §.

För det andra har utskottet ägnat motionen och detta problem stort utrymme i utskottsbetänkandet. Vi börjar med att säga på s. 22: "Utskottet anser det vara beklagligt att i landet boende personer aktivt medverkar till att utlänningar håller sig gömda ---." Vidare säger vi att utskottet bestämt tar avstånd från sådan verksamhet. Jag tycker att det är talande.

För det tredje säger utskottet t. o. m. att utskottets ställningstagande inte får tolkas som om riksdagen skulle acceptera den här verksamheten.

Jag tycker att utskottet har gått mycket långt i en fråga som egentligen är mycket svår att bedöma. Det är inte så enkelt som det kanske låter när man hör Per-Olof Strindberg.

Jag tycker att det är en väsentlig skillnad mellan människor som gömmer utlänningar för att tjäna pengar – vi tar alla bestämt avstånd från detta – och människor, kyrkligt aktiva, som gör det för att hjälpa olyckliga och psykiskt pressade människor. Vad skulle Per-Olof Strindberg säga om diakonissan i Linköping gör detta just för att hjälpa? Hon gör det därför att hon kanske inte är informerad om vad det egentligen innebär, därför att hon av humanitära skäl vill hjälpa. Då säger vi att man innan man skärper lagen ytterligare bör vidta informationsåtgärder.

Jag tycker att det är ett klokt ställningstagande av utskottet, och jag har alltså varit med om det.

Vi säger dessutom, Per-Olof Strindberg, att vi skall följa utvecklingen. Och om den framtida utvecklingen visar att åtgärderna inte är tillräckligt effektiva skall vi återkomma.

Detta borde vara tillräckligt för motionärerna. Skrivningen är på gränsen till ett bifall till Per-Olof Strindbergs och Gunnel Liljegrens motion.

Anf. 108 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Beträffande vad jag skulle säga om diakonissan i Linköping bröt mot gällande lagstiftning: Oavsett vilka skäl man har för att kringgå lagstiftningen skall man bestraffas för att man kringgår den. Det enda undantag vi har talat om gäller nära familjeanknytning.

Sedan håller jag helt med om att arbetsmarknadsutskottet har ägnat mycket stort intresse och stort utrymme åt vår motion och i texten i stort sett tillstyrkt den. Men som motionär är det det formella bifallet som jag saknar, och det är det som räknas.

Anf. 109 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Då är vi överens.

Vi följer utvecklingen, Per-Olof Strindberg, och så får vi se om det blir nödvändigt med ytterligare åtgärder.

Anf. 110 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag har i motion 1982/83:6 framhållit att flyktingar som kommer hit från andra länder får vänta länge på besked om de får stanna här eller inte, att de under den tiden inte får ta något arbete och att detta skapar betydande kostnader för samhället och svårigheter i psykiskt hänseende för dessa personer. Jag föreslår i motionen att handläggningstiderna skall vara högst sex månader. När ett beslut om en sexmånadersgräns träder i kraft, skall de som befinner sig här automatiskt beviljas uppehållstillstånd, om de väntat på ett sådant mer än sex månader.

Utskottet säger i samband med detta att ärendebalansen har minskat. Minskningen är så kraftig, menar man, att det saknas skäl att i dag överväga åtgärder av det slag som förespråkas i motionen. Det är mycket märkligt. Jag har här invandrarverkets anslagsframställning för 1983/84. Där säger man på s. 14:

”Det allvarligaste problemet i fråga om invandringen är fortfarande de långa handläggningstiderna i tillståndsärenden. De är inhumana för de berörda människorna och kostsamma för samhället.”

På s. 27 talar man om hur många ”gamla” ärenden man hade per den 15 juli 1982. Av detta framgår att 30 % av ärendena är äldre än sex månader, 18 % är äldre än nio månader, 10 % är äldre än tolv månader och 3 % är äldre än arton månader.

Detta skall sättas i relation till vad som sägs på s. 112 och 113 i anslagsframställningen. Där redovisas de genomsnittliga handläggningstiderna vid invandrarverkets tillståndsbyrå. För ärenden som gällde avvisning, förpassning, utvisning och verkställighet hade man första halvåret 1979 en genomsnittlig handläggningstid på 120 dagar. Första halvåret 1982 var den genomsnittliga handläggningstiden 112 dagar. Det är alltså en skillnad på bara 8 dagar. Det skall ses i relation till vad som har hänt under den här tiden. Vi har nämligen fått väldigt många polska flyktingar. Det rör sig om stora grupper och ärenden som ofta inte fordrar så lång handläggningstid. Det har dragit ner siffran för de genomsnittliga handläggningstiderna, vilket betyder att handläggningstiderna för de övriga grupperna troligen har ökat.

Detta är såvitt jag kan förstå det faktiska problemet vid invandrarverket. Verket säger också att man vill ha mer personal eller åtminstone behålla den personal man har. Man kan inte acceptera en minskning på grund av dessa problem. I ett brev till regeringen den 12 augusti har man dessutom begärt åtgärder för att på något sätt minska de långa handläggningstiderna.

Det är klart att det kan vara som utskottet säger, dvs. att antalet ärenden i departementet har minskat. Säkert är det på det viset. Men det kan bero på att departementet för ungefär ett år sedan fattade ett klumpbeslut i ett ärende som gällde mellan 200 och 300 människor som hade bett att få stanna i landet.

Man fattade ett avvisningsbeslut för alla dessa människor i klump. Naturligtvis minskar antalet då ganska radikalt i ett enda svep. Dessa 200–300 människor fanns med i den redovisning med 1 000 ärenden som man lämnade i september för ett år sedan, men de var borta ur bilden i september 1982.

Det kan alltså förekomma en del liknande egendomligheter som förklarar statistiken, men man kan inte komma ifrån den redovisning och de skrivningar som invandrarverket har gjort i sin anslagsframställning.

Jag är mycket förvånad över att arbetsmarknadsutskottet har tagit så lätt på den här frågan att det inte ens tycker att de förslag jag har framfört i motionen är värda att övervägas.

Jag förstår att det inte är någon mening med att yrka bifall till motionen nu, men jag får anledning att återkomma under motionstiden i januari. Jag tycker nämligen att det är viktigt att man tar fasta på förslaget om att ha högst sex månaders handläggningstid. Sedan får man se till att en sådan ordning fungerar. På något sätt måste det gå, för vi kan inte ha handläggningstider på upp till två eller i vissa fall två och ett halvt år, som gör att människor får lida och blir psykiskt sjuka, därför att de inte vet hur beslutet blir. Dessutom kostar detta samhället oerhört stora summor. Det måste på något vis stoppas, och det var motivet för min motion. Jag tycker inte att man kan avvisa kraven på det sätt utskottet har gjort, när det säger att det inte ens finns skäl att överväga några åtgärder.

Jag återkommer till frågan.

Anf. 111 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Allan Åkerlind är kritisk över utskottets behandling av hans motion om handläggningstiderna. Jag tror att det är viktigt att vi gör klart för oss att det under de senaste åren vidtagits en hel del åtgärder för att förkorta handläggningstiderna. Det har skett en omfördelning av personalen på statens invandrarverk för att på det sättet nedbringa handläggningstiderna, och det har på initiativ av regering och riksdag skett en personalförstärkning på arbetsmarknadsdepartementet. Det har gjorts förändringar på förslag av utlänningslagskommittén. Vi vet att den nuvarande utredningen under Lahja Exners ledning arbetar intensivt med dessa frågor i syfte att finna konstruktiva lösningar för att ytterligare nedbringa handläggningstiderna.

Om riksdagen skulle fatta ett beslut om att det får vara högst sex månaders handläggningstid, är det naturligtvis lika viktigt att man ställer resurser till förfogande och föreslår konkreta åtgärder, så att en förkortning av handläggningstiderna till sex månader kan bli verklighet. Några sådana förslag har Allan Åkerlind inte framfört i sin motion. Jag tror att det är en nödvändighet att man också föreslår resursförstärkningar i betydande omfattning, om man skall uppnå den sexmånadersgräns som Allan Åkerlind angivit i sin motion.

Låt oss i stället följa utvecklingen. Vi kan sätta vår tilltro till den invandrarpolitiska kommitténs arbete. Jag vet att också den nuvarande invandrarministern har en hög ambitionsnivå när det gäller att se till att

handläggningstiderna kan hållas nere på lägsta möjliga nivå. Vi får återkomma till frågan när vi sett utvecklingen framöver.

Anf. 112 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Allan Åkerlind har talat om att han är missnöjd med behandlingen av hans motion. Men jag vill erinra om att det finns en rad faktorer som påverkar handläggningstiderna. Det är i första hand utlänningslagens bestämmelser, handläggningsordningen och samhällets resurser. Det beror även på hur smidig, effektiv och konsekvent de handläggande myndigheternas, t. ex. regeringens, praxis är i dessa frågor.

Jag tycker också att det är viktigt att betona att vår strävan naturligtvis är att på alla sätt och vis förkorta handläggningstiden. Men det får inte innebära att man sätter rättssäkerheten i fara.

Anf. 113 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Nu blev det helt plötsligt ett annat ljud i skällan.

Arne Fransson säger att det behövs resurser av betydande omfattning för att få ned handläggningstiderna till sex månader, som jag har talat om. Det tyder på att det är betydande brister och betydande köer. Annars stämmer det inte.

I utskottsbetänkandet sägs att handläggningstiderna har nedbringats så pass mycket att det inte ens finns någon anledning att överväga mitt förslag.

Lahja Exner säger att det är en rad faktorer som påverkar handläggnings-
tiderna. Det är jag helt på det klara med, och det är just därför jag anser att man borde komma fram till ett beslut om sex månaders handläggningstid. Men det är helt klart att man då måste påverka de faktorer som gör att handläggningstiderna är så långa. Man kan inte bara säga att detta skall göras, utan man måste undersöka vad det är för faktorer som man kan påverka för att få ner handläggningstiderna. Det är detta jag var ute efter.

Rättssäkerheten skall naturligtvis behållas. Den är en del av det som jag tycker är viktigast i detta sammanhang. Men jag tycker uppriktigt sagt att det är mycket tvivelaktigt om full rättssäkerhet råder om det är så, som det också verifieras i invandrarverkets anslagsframställning, att man åker ut och tar reda på hur förhållandena är i invandrarnas hemländer för att få underlag för hur ärendena skall behandlas. Jag vet att invandrarverket inte ens hör de berörda som är i Sverige. Då kan man ifrågasätta rättssäkerheten ur den synpunkten.

Det har här under hand verifierats att det är stora problem med detta och att det behövs resurser, om man skall få ner handläggningstiderna. Och det är detta man i så fall får fundera på. På något sätt måste de ner. Det är inte så enkelt som utskottet har sagt, att det inte är några problem och att det inte ens behöver övervägas. Det är detta jag vänder mig emot.

Anf. 114 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Det ankommer på invandrapolitiska kommittén både att utföra kartläggningen och att göra upp förslag till förbättringar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 (återbrytning av avlägsnandebeslut)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för reservation 1 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 4 (rätten till juridiskt biträde)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för reservation 2 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 5 (avskaffande av s. k. nöjdförklaring m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för reservation 3 av Alexander Chrisopoulos.

Massmedias inflytande på beslut i utlänningsärenden

Utskottets motivering godkändes med 291 röster mot 16 för godkännande av den i reservation 4 av Alexander Chrisopoulos anförda motiveringen.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1982/83:70 Ändring i lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m.

22 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 1 december

1982/83:147 av *Birgitta Hambraeus* (c) till kommunikationsministern om upprustningen av inlandsbanan:

Under 1960- och 1970-talens socialdemokratiska regeringar planerade SJ att lägga ned inlandsbanan. De borgerliga regeringarna stoppade dessa planer, och från mitten av 1970-talet har riksdag och regering i stället gett ett ökat stöd till inlandsbanan för att rusta upp den och använda den till både person- och godstrafik.

Efter regimskiftet i höst börjar SJ på nytt att planera för inskränkningar.

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
1 december 1982

*Meddelande om
frågor*

Fr. o. m. sommartidtabellen 1983 avser SJ att dra in morgon- och kvällstuturna på inlandsbanan mellan Mora och Orsa, för att ersätta dem med landsvägsbuss. Ett sådant beslut vore mycket olyckligt.

Jag ber därför att till kommunikationsministern får ställa följande fråga:

Kommer statsrådet att bevaka att riksdagens målsättning att fortsätta upprustningen av inlandsbanan fullföljs och att inskränkningar i trafiken alltså inte genomförs?

1982/83:148 av *Arne Andersson* i Gamleby (s) till industriministern om kättingfabriken i Kramforsområdet:

Inom Kramforsområdet startar i dagarna en ny kättingfabrik – Lugnviks Industri AB. Tillkomsten av produktionsenheten har skett med statliga medel.

Kättingfabrikerna i landet har under senare år genomgått en omfattande strukturell förändring, dels på grund av efterfrågesituationen, dels på grund av lönsamhetsskäl. I ett område som Kramfors är det självklart att alla möjligheter till nyetableringar skall tillvaratas. Det är dock ytterligt tveksamt om denna satsning totalt förbättrar produktion och sysselsättning inom landet i dag, än mindre på längre sikt.

Jag vill fråga industriministern:

Hur har etableringen av kättingfabriken i Kramforsområdet tillkommit?

1982/83:149 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om den specialinriktade sjuksköterskeutbildningen:

Elever som innevarande läsår har påbörjat utbildning vid högskolans hälso- och sjukvårdslinje, 80 poäng, med specialinriktning bl. a. psykiatri svävar i osäkerhet om huruvida deras utbildning kommer att leda till sjuksköterskelegitimation. Detta trots att många elever innan de påbörjade utbildningen fått besked om att så skulle ske.

Tiden går och frågan har hamnat i ett läge där elever hoppar av utbildningen därför att de inte vet vilken yrkestitel de får och vilka tjänster de kommer att anses behöriga till.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga:

Anser biträdande socialministern att de nya direktutbildningarna bör leda till sjuksköterskelegitimation, och är regeringen beredd att verka för att frågan löses under innevarande läsår?

1982/83:150 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om barnolycksfallsutredningens förslag:

Utredningen om barnolycksfall överlämnades i april 1979 till den dåvarande socialministern Gabriel Romanus. I utredningen presenterades olika förslag och åtgärder för att trygga barnsäkerheten och förbättra

barnens miljö. Ännu har ingen proposition utarbetats i denna fråga.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga socialministern:

Har regeringen för avsikt att framlägga en proposition på grundval av Barnolycksfallsutredningens förslag?

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

*Meddelande om
frågor*

1982/83:151 av *Sven Henricsson*. (vpk) till statsrådet Roine Carlsson om domänkoncernens husaffärer, m. m.

På grund av en uppmärksammas affär har ett par direktörer i domänverket ställt sina platser till förfogande. Domänverkets direktör har meddelat sin avsikt att göra en intern utredning av fallet. Samtidigt har JK meddelat att han är förhindrad utreda affären. Han hänvisar till att det är fråga om ett bolag och inte en statlig myndighet. Det märklig synes alltså inträffa att domänverkets chefer själva skall utreda misstänkta svindlerier i företagets egen verksamhet. En sådan ordning är stötande ur rättssynpunkt.

Frågor:

1. Har regeringen för avsikt att verkställa en opartisk utredning av domänkoncernens husaffärer?

2. Hur ser regeringen på förhållandet att statlig verksamhet i bolagsform enligt gällande instruktion är undantagen, JO:s, JK:s och riksdagsrevisorer-
nas granskningsmöjlighet?

1982/83:152 av *Kerstin Ekman* (fp) till kommunikationsministern om statliga insatser till stöd åt rederier med mindre fartyg:

I regeringens proposition 1982/83:25 anför föredragande statsråd " att många mindre rederier f. n. befinner sig i en prekär situation".

Det är nödvändigt att de statliga insatserna för de små rederierna ej endast är kontanta subventioner. Som exempel på ett fall där insatser kan göras vill jag påpeka att man bör rätta till de förhållanden som gäller när svenska fartyg ingår i transportkedjan. SJ, som subventioneras av staten med underskotts-
bidrag, är en stor konkurrent. Fartygen har stora svårigheter att vara med och konkurrera. Kostnaderna för lastning och lossning bör vara likvärdiga inom den inrikes transportkedjan.

Ett annat exempel, där vårt minsta kusttonnage kan förlora transporter, är när det gäller att transportera spannmålsöverskott till Sovjet. I sovjetiska hamnar tvingas fartygen ofta betala långa väntetidsersättningar. Staten lämnar här inget stöd, och de svenska fartygens möjligheter att konkurrera blir därför mindre. För att underlätta bör man se över både rederiernas möjligheter att effektivt konkurrera om laster ur kostnadsaspekt och statens politik när det gäller upphandling.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder kan komma i fråga för att underlätta för rederier med mindre fartyg att bättre konkurrera inom sjöfarten?

*Meddelande om
frågor*

1982/83:153 av *Carl Bildt* (m) till utrikes- och handelsministern om visst uttalande om omfattningen av en nordisk kärnvapenfri zon:

I ett interpellationssvar måndagen den 22 november hävdade utrikesministern, att en intervju i Svenska Dagbladet den 25 oktober "inte korrekt avspeglade ambassadör Theorins åsikter ---". I debatten i anslutning till interpellationen hävdade ambassadör Theorin själv, att hon varken läst eller godkänt intervjun i dess slutgiltiga utformning. Hon hävdade dessutom, att hon anser det felaktigt att ge intervjuer till journalister som tidigare varit informationssekreterare i regeringskansliet.

Svenska Dagbladet har den 23 november publicerat de ändringar som ambassadör Theorin själv gjort i den intervju som publicerades den 25 oktober. Där framgår, att ambassadören haft tillfälle att granska och korrigera samtliga de uttalanden hon gjort i intervjun. SvD har, enligt dessa uppgifter, publicerat ambassadörens uttalanden i den exakta och ordagranna form de gavs genom ambassadörens egna rättelser.

Enligt uppgift har SvD dessutom tillställt utrikesdepartementet en fullständig utskrift av den bandupptagning från intervjun som finns bevarad.

Vilka slutsatser är utrikesministern beredd att dra med anledning av de uppgifter som nu framkommit om att ambassadör Theorin lämnat riksdagen – och av allt att döma även utrikesministern – i grunden felaktig information om sitt ansvar för de uttalanden av henne som refererades i Svenska Dagbladet den 25 oktober 1982?

1982/83:154 av *Bengt Wittbom* (m) till arbetsmarknadsministern om revisionen av arbetsmarknadsverkets verksamhet:

Vid ett flertal tillfällen under det senaste året har uppgifter kommit fram som visar att arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet ej genomgått tillfredsställande revision på flera år. Detta tycks bero på bristande tilldelning av resurser till de reviderande instanserna inom AMS. Trots ett flertal påpekanden från de egna internrevisorerna har ingen förändring skett.

Vikten av att alla statliga verksamheter drivs så effektivt som möjligt borde inte behöva påtalas, särskilt inte i dagens besvärliga statsfinansiella läge. Därmed borde också AMS verksamhet, som förbrukar ca 13–14 miljarder kronor årligen, vara ett huvudområde för kontroll- och uppföljningsverksamhet från statsmaktens sida. Att detta inte sker måste betecknas som anmärkningsvärt.

När beräknar arbetsmarknadsministern att tillfredsställande rutiner för revision och uppföljning av AMS verksamhet kan komma till stånd?

Nr 38

Onsdagen den
1 december 1982

23 § Kammaren åtskildes kl. 17.29.

In fidem

*Meddelande om
frågor*

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Talmannen 39
Tredje vice talmannen 76
Ahrland, Karin (fp) 43
Andersson, Arne, i Ljung (m) 56, 63, 71, 72
Björck, Gunnar, i Värmdö (m) 5, 42, 45
Björck, Anders (m) 8, 12, 13
Boo, Karl (c) 15, 17
Brunander, Lennart (c) 65, 68, 69, 72, 73
Carlshamre, Nils (m) 21, 24, 25, 27, 28
Cederqvist, Wivi-Anne (s) 11, 13, 17
Chrisopoulos, Alexander (vpk) 51, 54, 55, 56, 86, 90
Clarkson, Rolf (m) 50, 53, 55
Eirefelt, Christer (fp) 78, 81
Eliasson, Ingemar (fp) 40, 41
Eriksson, Ingvar (m) 32, 33, 37
Exner, Lahja (s) 88, 100, 101
Franck, Hans Göran (s) 95
Fransson, Arne (c) 91, 93, 94, 99
Grahn, Olle (fp) 47, 49, 50
Israelsson, Per (vpk) 29, 33, 34, 60, 64
Johansson, Kersti (c) 19
Josefson, Stig (c) 17
Liljegren, Gunnel (m) 94
Molin, Björn (fp) 82, 84, 86
Munke, Sven (m) 34, 38
Nilsson, Börje (s) 23, 25, 26, 28
Nilsson, Per-Axel (s) 20
Nordlander, Karin (vpk) 39, 41
Petersson, Hans, i Hallstahammar (vpk) 14
Rosqvist, Birger (s) 52, 54, 55
Rydén, Rune (m) 46, 74
Stenmarck, Per (m) 48, 49
Stensson, Börje (fp) 57, 64, 67, 69
Strindberg, Per-Olof (m) 90, 93, 97
Strömberg, Håkan (s) 70, 72
Svensson, Evert (s) 38
Svensson, Olle (s) 7
Svensson, Sten (m) 76, 84, 85
Thun, Sture (s) 79, 82
Wachtmeister, Hans (m) 73
Wachtmeister, Knut (m) 85
Wennerfors, Alf (m) 97, 98

Wictorsson, Åke (s) 61, 65, 68

Zachrisson, Bertil (s) 48, 49

Åkerlind, Allan (m) 98, 100

1982/83

38

